

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ema Brunclíková

Přípustnost důkazů v trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17.6.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce, včetně poznámek pod čarou, má 165 334 znaků, a to včetně mezer.

Ing. Bc. Ema Brunclíková, MBA

V Praze dne 17.6.2024

Obsah

Úvod.....	1
1 Obecně k problematice dokazování	6
1.1 Vymezení základních pojmů z oblasti dokazování	7
1.1.1 Prameny důkazního práva	7
1.1.2 Pojem dokazování	10
1.1.3 Fáze procesu dokazování	10
1.1.4 Předmět a rozsah dokazování	12
1.1.5 Subjekty dokazování	14
1.1.6 Rozdělení důkazů	15
1.2 Pojem důkazní prostředek	17
1.2.1 Některé vybrané důkazní prostředky	18
2 Vůdčí ideje prostupující oblast dokazování	23
2.1 Historický vývoj základních zásad	23
2.2 Pojem a význam základních zásad	24
2.3 Jednotlivé vůdčí ideje	25
2.3.1 Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem	25
2.3.2 Zásada presumpce nevinny	27
2.3.3 Zásada materiální pravdy	29
2.3.4 Zásada vyhledávací	30
2.3.5 Zásada volného hodnocení důkazů	32
2.3.6 Zásada bezprostřednosti	34
2.3.7 Zásada ústnosti	34
3 Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení.....	35
3.1 Obecně k zákonnosti důkazů	35
3.2 Zákonnost vs. přípustnost.....	36

3.3	Zkoumání zákonnosti důkazu.....	36
3.4	Absolutní neúčinnost důkazů	39
3.5	Relativní neúčinnost důkazů	40
4	Zahraniční teorie k přístupu důkazů získaných na základě neúčinných důkazů.....	42
4.1	České pojetí doktríny konfliktu zájmů.....	42
4.2	Německé pojetí doktríny právního okruhu – Rechtskreistheorie.....	43
4.3	Americké pojetí doktríny plodů z otráveného stromu – <i>Fruit Of the Poisonous Tree</i>	45
4.4	Francouzské pojetí doktríny volnosti dokazování – <i>Liberté De Preuve</i>	48
5	Rozhodovací praxe v oblasti dokazování.....	50
5.1	Mlčenlivost advokáta	50
5.1.1	Rozhodovací praxe v otázce mlčenlivosti advokáta.....	51
5.2	Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	52
5.2.1	Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88 TrŘ.....	53
5.2.2	Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88a TrŘ.....	57
5.2.3	Rozhodovací praxe v otázce odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu	58
5.3	Přípustnost odposlechů v kauze Rath.....	59
6	Přípustnost důkazů pořízených soukromou osobou z pohledu obhajoby	64
6.1	Obecně k dokazování z pohledu obhajoby.....	64
6.2	Právo na obhajobu vs. zásah do osobnostních práv	65
6.3	Meze přípustnosti důkazu pořízeného soukromou osobou v trestním řízení ...	67
6.4	Test přípustnosti záznamu pořízeného soukromou osobou.....	69
6.5	Dílčí závěr o přípustnosti důkazů pořízených soukromou osobou v trestním řízení	71
7	Připravovaná rekodifikace trestního práva procesního	73
	Závěr	75
	Seznam zkratk	80

Seznam použitých zdrojů	81
Abstrakt	89
Abstract	91

Úvod

Dokazování a s ním související přípustnost důkazů jsou vedle hodnocení důkazů jednou z nejdůležitějších složek trestního řízení. Od „kvality“ dokazování se odvíjí následný soudní proces, jehož cílem je vydání konečného meritorního rozhodnutí ve věci samé. Celý tento postup se odehrává v zákonných mantinelech, jež jsou vymezeny základními vůdčími idejemi, jako jsou *právo na spravedlivý proces*, *právo na obhajobu*, na druhé straně i zájmem společnosti na dopadení a spravedlivém potrestání pachatele.

Zákonným těžištěm procesu dokazování je ustanovení § 89 trestního řádu, jenž ukládá orgánům činným v trestním řízení především zjistit, zda se skutek stal, jestli je trestným činem a zdali tento skutek spáchal právě pachatel. Nástrojem pro naplnění tohoto cíle je právě *dokazování*. Česká právní úprava vyjadřuje požadavek, aby byl zjištěn *takový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti*. Tato povinnost má ovšem i své zákonné limity, a to především dodržení zákonnosti v průběhu opatřování důkazů důležitých pro trestní řízení. Pouze řádné objasnění věci, podpořené zákonně opatřenými důkazy, může vést ke spravedlivému rozhodnutí.

Nejen se zvyšující se mírou kriminality na našem území a v rámci globalizace také v mezinárodním prostředí, ale též s dynamickým vývojem technologií roste i význam dokazování a potřeby přizpůsobení zákonné úpravy aktuálnímu společenskému, politickému a technologickému vývoji. Je otázka, zdali relativně široké pojetí § 89 odst. 2 trestního řádu („*Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci...*“) je spíše výhodou, či nevýhodou v trestním řízení. Příliš široké zákonné mantinely mohou spíše posílit právní nejistotu o tom, zda je ten, či onen důkaz přípustný. Zejména s pokročilými technologickými možnostmi, kdy každý jednotlivec si může v podstatě kdykoliv pořídit zvukový, či obrazový záznam, což v minulosti bylo nemyslitelné a tato situace spíše zvýhodňovala orgány činné v trestním řízení. Zůstává otázkou, jak tento dílčí úsek bude upraven v připravované rekonstrukci trestního řádu.

Tato diplomová práce se dělí do sedmi kapitol, jež se následně větví do dílčích podkapitol a subkapitol. První kapitola uvádí obecně do problematiky dokazování, následující kapitola popisuje vůdčí ideje prostupující problematiku dokazování, na ni navazuje vylíčení, jaké procesní důsledky má porušení předpisů o dokazování. Čtvrtá kapitola představí, jak zpracovává důkazní právo zákonná úprava v Německu, Spojených státech amerických a ve Francii. Pátá kapitola ukazuje vybrané judikáty a případy z praxe v oblasti dokazování. Předposlední kapitola se zabývá kontroverzním tématem, v odborné literatuře zpravidla

opomíjenou otázkou použitelnosti důkazů pořízených soukromou osobou. Konečně poslední, sedmá kapitola nastíní úpravu dokazování v navrhované rekodifikaci trestního řádu.

V úvodu první kapitoly vymežím nejprve, co je účelem trestního řízení, a zařadím proces dokazování do jednotlivých fází trestního řízení. Dále nelze pominout vymezení základních pojmů z oblasti dokazování, jako jsou prameny důkazního práva, použití pojmu důkazní právo, samotný pojem dokazování, jednotlivé fáze procesu dokazování, a to od prvotního vyhledávání po hodnocení důkazů. Jaká jsou hodnoticí kritéria v dokazování (zákonnost, závažnost, pravdivost). V této kapitole postihnu i předmět a rozsah dokazování, na institutu výslechu svědka demonstрую odlišnosti v možném rozsahu dokazování, negativně také vymežím, co není potřeba dokazovat. V subkapitole Subjekty dokazování akcentuji nutnost odlišování subjektů a stran trestního řízení. Na závěr první části první kapitoly klasifikuji důkazy podle vztahu k předmětu důkazu, podle pramene, podle vztahu k dokazované skutečnosti.

Ve druhé části první kapitoly se zabývám pojmem důkazní prostředek, který široce upravuje ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ¹, stejně tak zmíním trestním řádem upravené zákazy důkazních prostředků. V této části zpracovávám vybrané důkazní prostředky, jako jsou výslech obviněného, výslech svědka, konfrontace a rekognice.

Navazující kapitola vymezuje vůdčí ideje, v nauce též používaný termín základní zásady, prostupující oblast dokazování. V první podkapitole se věnuji v krátkosti historickému vývoji základních zásad, a to od ve středověku oslabeného principu oficiality přes inkviziční princip v 16. a 17. století až po prosazení zásady *nullus processus criminalis sine lege, presumpce nevinny, práva na obhajobu* v 19. století. Uvedu také, v čem spočívá význam základních zásad, proč je důležité na nich lpět a jak je chápán samotný pojem. V poslední subkapitole rozeberu jednotlivé vůdčí ideje, jako jsou *presumpce nevinny, zásada materiální pravdy, zásada vyhledávací, zásada zákonnosti*.

Procesními důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení se zabývá třetí kapitola této práce. Nejdříve uvedu absenci explicitního generálního procesního ustanovení o důsledcích porušení předpisů o dokazování, doplněného o zákaz upravený ve třetím odstavci § 89. Dále odliším formální vady v dokazování od nejpřísnějšího procesního důsledku, tedy absolutní neúčinnosti důkazu. V další části této kapitoly vymežím, proč je potřeba nezaměňovat pojmy *zákonnost a přípustnost*. Zatímco platí, že nezákonný důkaz bude vždy nepřipustný,

¹ TrŘ – trestní řád.

neplatí to opačně, nepřípustný důkaz může být někdy získán zákonným způsobem. Zkoumáním zákonnosti důkazu jakožto jakési vlastnosti důkazu se zabývám v následující podkapitole, kde uvedu hodnotící kritéria zákonnosti důkazů (zákonný pramen, zákonem oprávněný subjekt, adekvátní procesní stadium, souvislost se skutkem, zákonný způsob). Absolutní a relativní neúčinnosti bude věnována pozornost v posledních podkapitolách třetí kapitoly.

Pro úplnost do této diplomové práce zařazuji také kapitolu o zahraničních teoriích přístupu k důkazům získaným na základě neúčinných důkazů, neboť je zajímavé srovnání odlišných přístupů, které se v dílčích otázkách mohou shodovat, a jinde zase rozcházet. Jako srovnávací rámce použiji českou úpravu, kterou v první části této kapitoly vymezím, česká úprava vychází z *teorie konfliktu zájmů*. Navážu německou úpravou *Rechtskreisstheorie – doktrína právního okruhu*, pokračovat budu americkou doktrínou *Fruit Of the Poisonous Tree – doktrína plodů z otráveného stromu* – a francouzskou úpravou *Liberté De Preuve – doktrína volnosti dokazování*.

V páté kapitole se obsah posouvá od doktrinální teoretické úpravy do rozhodovací praxe v oblasti dokazování. V první části této kapitoly se zabývám otázkou mlčenlivosti advokáta, komunikace mezi klientem a obhájcem a rozhodovací praxe v této otázce, zejména otázce přípustnosti provedení domovní prohlídky, v nichž advokát vykonává advokacii, případné nahrazení souhlasu Advokátní komory soudem, co přesně má soudce zkoumat pro rozhodnutí o přípustnosti. V další části této kapitoly širěji rozebírám problematiku odposlechnů, jednak odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 TrŘ, důvody jeho nařízení a postup. Zde nelze opomenout ani speciální zákonnou úpravu obrany odposlouchávané osoby podle § 88 odst. 8 TrŘ (přezkoumání zákonnosti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu Nejvyšším soudem). V této souvislosti rozebírám rozhodnutí Ústavního soudu zabývající se napadenými příkazy k odposlechu pro jejich podle stěžovatele nedostatečnou odůvodněnost. V navazující subkapitole odliším postup podle § 88a TrŘ, jenž se také týká odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, ovšem sleduje pouhé zachycení lokalizačních údajů, nikoliv zachycení autentických hovorů.

Ani v této diplomové práci nelze pominout případ středočeského hejtmana (původní profesí lékaře) Davida Ratha, jenž byl odsouzen za korupci, což je předmětem poslední podkapitoly páté kapitoly. V rámci rozhodovací praxe je spíše výjimečné, že by soud dospěl k závěru, že je určitý důkazní prostředek nepřípustný, proto je tato kauza určitým milníkem v oblasti dokazování, kdy Vrchní soud nepřipustil určité důkazy, což po intervenci tehdejšího

ministra spravedlnosti Pelikána, jenž podal stížnost pro porušení zákona, bylo nakonec zvráceno, přesto je ale zajímavé se touto kauzou zabývat.

Předposlední, šestá kapitola. nesoucí název „*Použitelnost důkazů pořízených soukromou osobou z pohledu obhajoby*“, se dále dělí do pěti podkapitol.

První podkapitola obecně uvádí do kapitoly problematiku kontradiktornosti trestního řízení a naznačuje přes zákonnou zásadu rovnosti zbraní její faktickou nerovnost, vyplývající z logiky věci, kdy na jedné straně stojí orgány činné v trestním řízení disponující státními zdroji v podobě zaměstnanců, důkazních prostředků, rozpočtů, ale i oplývající značnou časovou výhodou, kdy i přes dílčí zákonné lhůty ústí v letité trestní řízení. Na druhé straně obviněný, zpravidla fyzická (ne výlučně, může být i právnická) osoba, která až na výjimky nemá takové finanční prostředky a odborné znalosti. Z čehož plyne faktická nerovnost stran v trestním řízení.

Předposlední kapitola si klade dílčí výzkumné otázky, které budou zodpovězeny v závěru dané kapitoly. Dílčími výzkumnými otázkami jsou: „*Lze jako důkaz obhajoby použít zvukový záznam pořízený soukromou osobou v trestním řízení z hlediska právní úpravy? A jaká je rozhodovací praxe českých soudů v této oblasti?*“

Druhá podkapitola vystavuje pořízení důkazu soukromou osobou ve světle ústavou zaručených práv, *práva na obhajobu* vs. *právo na ochranu osobnosti*. Konkurenci těchto dvou proti sobě stojících ústavních hodnot demonstrují na konkrétním případě katolického kněze Adama Stanislava Kuszaje, který byl v roce 2011 odsouzen k podmíněnému trestu za pohlavní zneužívání a ohrožování výchovy mládeže (souběhu těchto trestných činů se měl kněz dopustit na svém ministrantovi). Soud zde opřel svůj odsuzující rozsudek především o svědeckou výpověď jednoho mladíka. Pět let po odsuzujícím rozsudku došlo k obnově řízení na základě svědectví tří osob, kterým se měl mladík (původně usvědčující kněze) svěřit, že si obvinění vymyslel.

Dále zde zmiňují notoricky známý případ Nečesaného, jenž byl odsouzen (a strávil dva roky ve vězení) za pokus vraždy kadeřnice, usvědčit ho měly pachové stopy, a kontroverzní rekognice. Po mnoha letech trestního řízení, kde bylo vydáno x soudních rozhodnutí, byl nakonec Nečesaný zproštěn viny a soudil se se státem o odškodnění za nemajetkovou újmu.

Třetí podkapitola ukazuje meze přípustnosti důkazů pořízených soukromou osobou na několika rozhodnutích Nejvyššího soudu, kdy obě ve shodě uvádí, že z dikce § 89 odst. 2 nelze dovodit zákaz pořízení důkazu soukromou osobou. Nejvyšší soud sice akcentuje šetření Ústavou zaručených základních práv a svobod, ale zároveň připouští a stanovuje kritéria

sledování legitimního cíle, kdy *nelze vyloučit možnost použití zvukového záznamu, pořízeného soukromou osobou i bez jeho souhlasu*.

Čtvrtá podkapitola aplikuje test proporcionality definovaný Ústavním osudem na problematice přípustnosti důkazů pořízených soukromou osobou v trestním řízení. Na ilustrativním příkladu spoluobviněného provádím postupně tři kroky, kritéria přípustnosti, jimiž jsou *vhodnost, potřebnost a proporcionalita*. Na podporu svých dílčích subjektivních závěrů uvádím americkou studii o důvodech nesprávného rozhodnutí o vině a trestu.

Poslední podkapitola kapitoly o přípustnosti důkazů pořízených soukromou osobou shrnuje poznání v této úzce vymezené problematice a zároveň odpovídá na dílčí výzkumné otázky vymezené v úvodu této kapitoly. Současně rekapituluje možná hodnotící kritéria, jež by soudy mohly aplikovat v případě konkurence práva na obhajobu vs. právo na ochranu osobnosti. Jsou jimi za prvé, zdali nezákonně pořízený důkaz soukromou osobou může přispět k objasnění věci, za druhé nelze použít jiný postup, za třetí osoba sleduje legitimní cíl, za čtvrté zásah do osobnostní sféry je proporční, přiměřený.

Konečně poslední kapitola nastíní chystanou rekonstrukci trestního řádu, jež se dotkne také oblasti dokazování. Nejvýznamnějšími změnami v právní úpravě bude (jestliže návrh projde legislativním procesem) vyčlenění zásad týkajících se přímo dokazování do hlavy o dokazování, dále speciální ustanovení o základních pojmech, přípustnosti důkazů, rozšíření demonstrativního výčtu jednotlivých důkazních prostředků. Precizace institutu neúčinnosti důkazů, zavedení obecné klauzule o neúčinnosti.

1 Obecně k problematice dokazování

Před samotným vymezením pojmu a procesu dokazování je účelné si nejprve vymežit, v jakém stadiu trestního řízení se dokazování odehrává. Trestní řízení probíhá v několika časově na sebe navazujících stádiích, teorie rozlišuje pět stádií trestního řízení:

1. přípravné řízení,
2. předběžné projednání obžaloby,
3. hlavní líčení,
4. opravné řízení (řádné a mimořádné),
5. řízení vykonávací.²

Přičemž ne každé jednotlivé stadium musí obligatorně nastat (např. předběžné projednání obžaloby a vykonávací řízení nemusí nutně nastat apod.).

Šámal uvádí, že „úkolom trestního řízení je zjistit, zda se stal skutek, zda naplňuje znaky některého trestného činu a zda ho spáchal obžalovaný“.³ Jinými slovy – úkolom orgánů činných v trestním řízení je dostatečně zajistit podklad (spisový materiál), tak aby mohl soud v hlavním líčení vydat meritorní rozhodnutí. Jelínek podobně uvádí, že aby orgány činné v trestním řízení mohly dostát svému účelu, skutek mohou poznat jen tak, že ho „rekonstruují“. Rekonstrukci skutkového děje lze docílit procesem *dokazování*, jenž je upraven v trestním řádu (dále jen „TrŘ“).⁴ Autoři shodně uvádějí, že *dokazování je jádrem trestního řízení* a vedle samotné rozhodovací činnosti je nejdůležitější procesní činností orgánů činných v trestním řízení, neboť právě prostřednictvím dokazování lze dospět – ať už s vyšší, či nižší mírou jistoty – k závěru, zdali se skutek relevantní pro trestní právo stal a zdali jej spáchal právě obžalovaný. Ačkoli má po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb.⁵ těžiště dokazování (především z hlediska viny obžalovaného) probíhat zejména v hlavním líčení, jež je vyvrcholením jednotlivých stádií trestního řízení, proces dokazování probíhá i v rámci činností všech orgánů (např. proto, aby policejní orgán mohl dojít k závěru, zdali navrhnout státnímu zástupci, aby podal obžalobu, nebo aby bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, musí tento orgán aplikovat jednotlivé dílčí důkazní prostředky), a to i vedlejší povahy (např. vzetí obviněného do vazby).⁶

² JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 523.

³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 373.

⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 397.

⁵ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 374.

Chmelík a Bruna ve své monografii dokonce považují dokazování za nejdůležitější institut trestního práva procesního, a to zejména s rostoucí mírou kriminality na našem území.⁷ Jedno z úvodních ustanovení trestního řádu § 2 odst. 5 věta první a věta poslední vyjadřuje povinnost orgánů činných v trestním řízení zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Chmelík a Bruna k tomu dodávají, že „všechny takto zjištěné okolnosti, musí mít společného jmenovatele a tím je zákonnost v průběhu jejich opatřování“.⁸ Pouze zákonně opatřené důkazy mohou být podkladem pro následné eventuální potrestání pachatele.

Význam problematiky dokazování tkví především v tom, že je to nezbytný procesní (v přeneseném slova smyslu myšlenkový děj) postup orgánů činných v trestním řízení, aby mohlo dojít k naplnění účelu trestního řízení, obstarání skutkových podkladů pro další řízení, v konečné fázi rozhodnutí. Jak již bylo výše v úvodu této kapitoly zmíněno, předmětem trestního řízení je skutek, který se stal v minulosti, z čehož vyplývá, že orgány činné v trestním řízení u něho nemohly být, a musí ho tedy rekonstruovat, seznámit se se skutkovým dějem pouze nepřímo prostřednictvím provedení jednotlivých důkazních prostředků. Na této „skutkové rekonstrukci“ bytostně závisí výsledek trestního řízení (meritorní rozhodnutí). Výsledkem procesu dokazování je přesvědčení soudu v hlavním líčení o pravděpodobné existenci skutečností zakládajících odůvodněnost soudního rozhodnutí o vině, či nevině obžalovaného (neuvažujeme-li o odklonech, či jiných alternativních postupech v trestním řízení).⁹

1.1 Vymezení základních pojmů z oblasti dokazování

1.1.1 Prameny důkazního práva

Co se týká pramenů důkazního práva, z hlediska právní síly ve vnitrostátním právu je potřeba začít ústavním pořádkem, tedy *Ústavou ČR*, kde pro oblast dokazování jsou významná ustanovení čl. 95 odst. 1 a čl. 96.¹⁰ Tyto ústavní normy stanovují, že soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou a že všichni účastníci řízení mají před soudem stejná práva. Dalším ústavním pramenem je *Listina základních práv a svobod*, její čl. 36 odst. 1, čl. 37, čl. 38 odst. 2, čl. 40 odst. 4.¹¹ Obsahově tyto články upravují, že každý

⁷ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 6. Edice EUpress.

⁸ Tamtéž.

⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 374.

¹⁰ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

¹¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1996 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

(tedy nikoliv jenom občan ČR) se může stanoveným postupem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Každý má právo odepřít výpověď (tedy i obviněný), právo na právní pomoc, a to za stanovených podmínek. Právo na veřejné projednání věci, bez průtahů, vyjádřit se ke všem skutečnostem.¹²

Článkem 10 Ústavy ČR byly vyhlášené a ratifikované mezinárodní smlouvy vtaženy do tuzemského právního řádu. Tím byla do českého právního řádu vtělena i *Úmluva* o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), kde čl. 6 sice neupravuje dokazování jako takové, ale upravuje právo na spravedlivý proces.¹³ Mimo jiné také stanovuje požadavek *kontradiktornosti*.

Princip kontradiktornosti – nebo také v praxi používaný pojem *rovnost zbraní* – vyjadřuje právem aprobovanou povahu trestního řízení, kdy proti sobě stojí dvě strany s protichůdnými zájmy, a to žaloba vs. obhajoba. Princip kontradiktornosti apeluje na rovnost, která se zajišťuje zákonnými postupy, umožňuje tak přispět k naplnění jiného požadavku na nestrannost a nezávislost soudu, tak aby pokud možno nebyla jedna strana v nevýhodném postavení oproti druhé. Tento princip se projevuje například tím, že každá strana musí mít možnost (tzn. není to její povinnost, nemusí ji využít) seznámit se se všemi podklady a tvrzenými důkazy protistrany, k těm se vyjádřit a navrhnout svoje požadavky, návrhy a důkazy. Tento princip nabývá na významu zejména v řízení před soudem, kdy je nutno zajistit účast obviněného, dále také při předkládání a provádění důkazů (zejména při výslechu svědka).¹⁴

Jelikož z dikce čl. 10 Ústavy vyplývá, že Úmluva stojí nad vnitrostátní úpravou a je přímo aplikovatelná, tato vázanost České republiky Úmluvou zakládá i jurisdikci Evropského soudu pro lidská práva, ke kterému se čeští občané mohou obracet při vyčerpání vnitrostátních obranných mechanismů. Je potřebné tedy i sledovat judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v oblasti dokazování.¹⁵

V oblasti dokazování je bohatá *judikatura*, zejména Ústavního soudu, jež má mimo jiné i funkci sjednocovací. Ze samotné povahy dokazování vyplývá, že se jedná o střet dvou protikladných zájmů. Na jedné straně zájem obžalovaného vést úspěšně svoji obhajobu, tedy v případě řízení před soudem dosáhnout zprošťujícího rozsudku, na straně druhé zájem

¹² CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 6. Edice EUpress.

¹³ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podle sdělení č. 209/1992 Sb.

¹⁴ Srovnej čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy: „Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva: vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě...“

¹⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 398–399.

společnosti na ochraně zákonem chráněných zájmů, tedy na potrestání pachatele. Ústavní soud se v řadě případů vyjadřuje zejména k otázkám, které nejsou výslovně upraveny v trestním řádu, avšak mají potenciál spornosti.¹⁶ Z hlediska zákonné úpravy je těžištěm pro důkazní právo TrŘ, a to zejména § 2 odst. 5 věta první, vyslovující požadavek na odhalení stavu věcí, o kterých nejsou důvodné pochybnosti. Přičemž doznání obviněného nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat podstatné okolnosti. Orgány postupují i bez návrhu stran. Zjišťují nejen okolnosti svědčící v neprospěch obviněného, ale i v jeho prospěch, oboje se stejným úsilím.¹⁷ Dokazování je věnována celá hlava pátá TrŘ, jež se dále člení do sedmi oddílů: *výpověď obviněného, svědci, některé zvláštní způsoby dokazování, znalec (znalecká kancelář a znalecký ústav), provádění výslechu prostřednictvím videokonferenčního zařízení, věcné a listinné důkazy, ohledání*. Obecným těžištěm důkazního práva v rámci TrŘ je § 89. Odst. 1, který demonstrativně upravuje, co je zejména potřeba dokazovat (zda se stal skutek zakládající trestný čin, zda ho spáchal obviněný, popř. za jakých pohnutek, podstatné okolnosti ovlivňující povahu a závažnost trestného činu. Dále také osobní, rodinné a majetkové poměry obviněného, podstatné okolnosti stanovení následku – výše škody). Odst. 2 první věta obecně stanoví, že „za důkaz může sloužit vše, co přispěje k objasnění věci“, toto široké pojetí je následně korigováno demonstrativním výčtem, co lze považovat za důkaz (např. výpověď obviněného a svědka, znalecké posudky, věci a listiny). Podstatné je, že každá strana (čili nejenom obžaloba zastupovaná státním zástupcem) může důkaz vyhledat, předložit a navrhnout jeho provedení. Tento odstavec výslovně zapovídá zamítnutí provedení takového důkazů pouze z toho důvodu, že iniciativa vzešla ze strany obhajoby, nikoliv orgánů činných v trestním řízení. Poslední, třetí odstavec stanovuje absolutní neplatnost (nepřípustnost) důkazu získaného nezákonným donucením (či pouhou hrozbou takového donucení). Výjimkou, kdy se takový důkaz přece jen může použít, je situace, kdy se takto nezákonně pořízený důkaz použije proti osobě, která takového donucení (či hrozby) použila.

Úprava postupů orgánů činných v trestním řízení vymezená v hlavě páté (§ 89–118) se aplikuje na všechna stadia trestního řízení (např. i při výslechu podezřelého při zadržení). Hlavními aktéry jsou tedy policejní orgán, státní zástupce a soud (soudce, senát, samosoudce). Zákonná úprava v podobě TrŘ usiluje o racionální úpravu postupů orgánů činných v trestním

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 8–9. Edice EUpress.

řízení, především je to ale projev naplnění záruky zákonného procesu vedeného proti obviněnému.¹⁸

Z dalších ustanovení TrŘ týkajících se dokazování jsou zejména ta upravující konkrétní procesní úkony (např. § 78–79 o vydání a odnětí věci důležité pro trestní řízení, § 85b o provádění domovní prohlídky nebo jiných prostor, kde advokát vykonává advokacii, § 86 o zadržení zásilky apod.).¹⁹

1.1.2 Pojem dokazování

Trestní právo procesní vymezuje pojem *dokazování* jako *trestním řádem vymezený postup orgánů činných v trestním řízení (výhodiskem je také zákonem předpokládaná součinnost stran), jehož smyslem je prokázání trestněprávně relevantních skutkových okolností důležitých pro další postup v trestním řízení a v konečné fázi pro rozhodnutí*. Odborná literatura zastřešuje souhrn norem trestního práva procesního, které upravuje oblast dokazování, pojmem *důkazní právo*. Toto právo pracuje s dílčími pojmy, jako jsou *opatření* důkazů, které jsou důležité pro trestní řízení, následné *provedení* opatřených důkazů. Důkazy se zásadně provádějí v hlavním líčení za aktivní účasti stran obžaloby (státního zástupce) a obhajoby (obviněného, v hlavním líčení se jeho označení mění na obžalovaného). V průběhu provádění důkazů dochází k jejich *zachycování a hodnocení*, na povrch postupně vyplývají skutkové okolnosti (rekonstrukce skutkového děje). Od této fragmentární úpravy je potřeba odlišit *teorii důkazů*, která se sice zabývá platným důkazním právem, včetně jeho praktického uplatňování a mezinárodní komparace, sleduje ale odlišný účel, jímž je toliko spíše vědecké zkoumání s cílem předložení návrhů úprav, tedy smyslem je zdokonalení zákonné úpravy dokazování.²⁰

1.1.3 Fáze procesu dokazování

Proces dokazování neprobíhá nahodile, živelně, prochází jednotlivými fázemi, které teorie rozlišuje následovně:

a) vyhledávání důkazů

Ačkoli vyhledávání důkazů není omezeno pouze na iniciativu orgánů činných v trestním řízení (jak vyplývá z § 89 odst. 2 TrŘ), naopak obě strany jsou oprávněny důkazy vyhledávat, přesto vyhledávání důkazů je především záležitostí orgánů činných v trestním řízení (platí

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

²⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 374.

zásada vyhledávací, upravená v § 2 odst. 5 TrŘ). K vyhledávání důkazů používá policejní orgán především operativně pátrací prostředky za podmínek použití upravených v § 158b až 158f TrŘ ve spojení s § 72–77 zákona o Policii České republiky²¹. Paragraf 72 citovaného zákona vyjmenovává podpůrné operativní pátrací prostředky, kterými jsou informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika, zvláštní finanční prostředky. Paragraf 73 stejného zákona upravuje institut informátora, jímž se rozumí fyzická osoba, která poskytuje policii informace (anonymně), za tuto činnost lze poskytnout informátorovi finanční nebo věcnou odměnu.

b) provádění a procesní zajištění důkazů

V této fázi se uplatní především zásada bezprostřednosti a ústnosti (§ 2 odst. 11 a 12 TrŘ). Provádění spočívá v samotném získávání informací z pramene důkazů, jež mají založit skutečnosti významné pro trestní řízení. Zajištění důkazů spočívá především v zachycení skutečností prostřednictvím protokolu (§ 55 a násl., § 95, § 103, § 108 odst. 1 věta druhá, § 113 odst. 2 TrŘ), ale je možné i zachycení prostřednictvím fotodokumentace, zvukového záznamu, videozáznamu.

c) prověrka důkazů

Předposlední a neméně důležitou fází je tzv. prověrka důkazů, kdy dochází k vyjasnění rozporů a analýzy pramene zpráv (např. prověření, zdali svědek skutečně mohl (tedy fyzicky provést) vidět z určitého místa na místo činu, o kterém vypovídal, k tomu slouží zejména zvláštní způsoby dokazování, jako jsou vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě podle § 104c–104e.

d) hodnocení důkazů

Hodnocení důkazů je vyvrcholením jednotlivých fází dokazování, veškeré předchozí dílčí fáze k této směřují. Zde se uplatní především zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 TrŘ). Přičemž provedení důkazů nelze ještě považovat za skutková zjištění, jedná se toliko o podklad pro další myšlenkový proces, jehož závěry budou vyjádřeny v následném meritorním rozhodnutí příslušného orgánu činného v trestním řízení (tzv. výrok o skutkové větě). Hodnotícími kritérii důkazů jsou zejména jejich závažnost, zákonnost a pravdivost.

Závažnost důkazů spočívá v tom, do jaké míry lze z obsahu důkazu usuzovat na přímé nebo nepřímé poznatky o předmětu důkazu.

²¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákonnost získání důkazu vyjadřuje požadavek na získávání důkazů v souladu se zákonem a podle zákonných postupů. Zejména, zdali byl důkaz získán z pramene, který zákon připouští, zdali byl získán v adekvátním stadiu trestního řízení a posledně opatření a provedení buďto orgánem činným v trestním řízení, nebo oprávněnou stranou řízení.

Míra *pravdivosti* důkazu souvisí s jeho věrohodností. Je to informace o tom, jaké skutečnosti lze považovat za existující a prokázané.

Hodnocení důkazů provádí každý orgán podle toho, v jaké fázi se zrovna trestní řízení nachází. Důkazy se hodnotí jednotlivě, ale i v souhrnu a jejich vzájemné souvislosti.²²

Vantuch řadí za první fázi navíc fázi *opatření důkazů*, kterou je podle něj nutno odlišovat od předchozí fáze vyhledávací. Opatření důkazu spočívá v získání důkazu do dispoziční sféry. Dále uvádí, že obhajoba nemůže zásadně provádět a procesně zajišťovat důkazy (druhá fáze podle Šámala), neboť se jedná o procesní postup vyhrazený orgánům činným v trestním řízení. Výjimku představuje § 215 odst. 2 TrŘ, který umožňuje, aby obviněný nebo jeho obhájce v hlavním líčení (se souhlasem předsedy senátu, či samosoudce) provedl důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce. Procesně zajistit (jinými slovy zachytit v protokolu) i tento důkaz provedený obhajobou může ale pouze soud.²³

1.1.4 Předmět a rozsah dokazování

Prameny shodně uvádějí, že *předmětem* dokazování je okruh skutečností důležitých pro trestní řízení. Předmět dokazování upravuje § 89 odst. 1 TrŘ, který demonstrativně stanoví, co je zejména podstatné dokázat.²⁴ Obecně jsou to skutečnosti, které vedly k trestné činnosti (postačí i umožnění provedení trestného činu), či důležité pro postup v trestním řízení (např. se zjistí skutečnosti odůvodňující přerušování trestního stíhání).^{25 26}

Pojmem *rozsah* dokazování teorie rozumí okruh všech důkazů důležitých pro skutková zjištění v trestním řízení. Z dikce výše zmiňovaného § 89 odst. 1 TrŘ plyne, že všechny okolnosti mají být zjišťovány v *nezbytném* rozsahu. Pouze okolnosti uvedené pod písmeny c) až

²² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

²³ VANTUCH, Pavel. Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení? Úprava dokazování v trestním řádu [online]. *Bulletin advokacie*. 2013. Praha: Česká advokátní komora, 2013 [cit. 2023-06-23]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kdy-muze-obhajoba-dukaz-vyhledat-kdy-predlozit-a-kdy-jen-navrhnout-jeho-provedeni>.

²⁴ Zda se stal skutek zakládající trestný čin, zda ho spáchal právě obviněný, podstatné okolnosti pro posouzení nebezpečnosti trestného činu, osobní poměry pachatele, stanovení výše škody...

²⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 417.

²⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 476.

e) (nebezpečnost trestného činu, osobní poměry pachatele, výše škody) mají být dokazovány v *podstatném rozsahu*.

Povaha konkrétního případu, a to v jakém příslušném stadiu trestního řízení se věc aktuálně nachází, určuje okruh a rozsah okolností, které bude potřeba dokazovat (čili předmět a rozsah dokazování). To je nejlépe patrné například v přípravném řízení, kdy policejní orgán má povinnost dokazovat pouze *základní* skutečnosti důležité pro další vývoj trestního řízení.

Význam těchto odlišností se projevuje zejména na možnostech výslechu svědka, kdy tyto možnosti se liší v závislosti na tom, do jaké formy přípravného řízení konkrétní věc spadá.

Výslech svědka ve standardním přípravném řízení (§ 164 odst. 1 TrŘ) je omezen pouze na čtyři případy: neodkladný a neopakovatelný úkon, svědek jako osoba mladší patnácti let, panuje obava, že na svědka by mohl být činěn nátlak, obava z poklesu důkazní hodnoty výpovědi svědka vlivem předpokládané delší doby vyšetřování.

Oproti tomu v rozšířeném přípravném řízení (případy, kdy prvním stupněm je krajský soud § 168 až 170 TrŘ) takto vyšetřovací orgán omezen není a svědky může zásadně vyslechnout bez omezení (§ 169 odst. 1 TrŘ).

Nejúžejí je výslech svědka upraven ve zkráceném přípravném řízení, kdy ho lze vyslechnout pouze v případech neodkladných a neopakovatelných úkonů.²⁷

Projevem principu *in dubio pro reo*²⁸ je mimo jiné i to, že *vina* musí být v trestním řízení prokázána vždy.²⁹

Co není potřeba dokazovat, jsou skutečnosti, o kterých nepanuje důvodná pochybnost. Mohou to být skutečnosti soudu známé z jeho činnosti, anebo také skutečnosti vyplývající z přirozeného chodu věcí, jež každý může rozumně vyvozovat. Například to, že je někdo příčetný, není potřeba dokazovat, pakliže o tom nepanují důvodné pochybnosti. Ani to, že na obžalovaného se vztahuje působnost trestního zákona, opět jestliže o tom nevznikla pochybnost. Rovněž soudu není potřeba dokazovat právní předpisy (*iura novit curia*). Zato ale předpisy nižší právní síly (zejména obecně závazné vyhlášky, které se nepublikují ve Sbírce zákonů) soudu známy být nemusí, a pak se dokazují. Nedokazují se ani skutečnosti, o kterých již bylo rozhodnuto jiným orgánem.³⁰

²⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 418–419.

²⁸ *In dubio pro reo*, znamená „v pochybnostech ve prospěch“. Tato zásada se uplatní zásadně v hodnocení skutkových otázek, nikoliv právních (soud zná právo).

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

1.1.5 Subjekty dokazování

Subjekty dokazování TrŘ nedefinuje. Prameny uvádí, že za subjekty dokazování lze považovat ty, jež mají na průběh dokazování vliv. Podle významu je lze členit na:

a) orgány činné v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení jsou hlavními subjekty dokazování, jednak rozhodují o předmětu a rozsahu dokazování, důkazy mohou především vyhledávat, opatřovat, provádět, ověřovat, ale i hodnotit. V rámci této role je na ně kladena odpovědnost za řádný a zákonný průběh dokazování. Musejí dbát o to, aby svá práva v dokazování mohly uplatnit i jiné subjekty.

Novela TrŘ (provedená zákonem č. 265/2001 Sb) přinesla mimo jiné i to, že státní zástupce je v řízení před soudem povinen dokázat vinu obžalovaného, z toho vyplývá, že na výzvu předsedy senátu může být pověřen provést důkazy, které podporují obžalobu (§ 203, § 215 odst. 2 TrŘ). V zájmu naplnění principu rovnosti zbraní náleží podobné právo i obhajobě (§ 215 odst. 2 TrŘ). Posílení důkazní iniciativy stran nic nemění na tom, že v konečném důsledku je to soud, který je odpovědný za nezávislé a spravedlivé rozhodnutí, má tedy i on v případě potřeby možnost doplnit dokazování.³¹

b) strany trestního řízení

Stranami trestního řízení jsou subjekty, jež mají „maximální práva“ v trestním řízení. Na jedné straně je to obžaloba (zastoupená státním zástupcem, vedle něho může jako strana trestního řízení vystupovat i poškozený a zúčastněná osoba), na druhé straně stojí obhajoba (zastupující obviněného). V pojetí stran trestního řízení se teorie rozchází s úpravou v TrŘ³², který chápe pojem *strana* jinak, zahrnuje do něj i institut společenského zástupce³³ a neomezuje jej jen na řízení před soudem. Zatímco teorie používá tento pojem zásadně v souvislosti s řízením před soudem, v přípravném řízení se subjekt stane stranou pouze tehdy, rozhoduje-li soud.³⁴

Podobně jako orgány činné v trestním řízení, strany mohou důkazy vyhledat, poskytnout, navrhnout jejich provedení, nebo výjimečně i provést (§ 215 odst. 2 TrŘ), absentuje zde tedy prvek hodnocení.³⁵

³¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 379.

³² Srovnej ustanovení § 12 odst. 6 TrŘ.

³³ Společenský zástupce se nikde jinde již v TrŘ nevyskytuje, tento institut je spíš obsolentní.

³⁴ Přednáška prof. JUDr. Tomáše Gřivny, Ph.D., ze dne 4. 10. 2022 na téma Subjekty trestního řízení.

³⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 402–403.

Poskytnutí důkazu stranou spočívá zejména ve výpovědi obviněného, svědecké výpovědi poškozeného. Strana může také klást vyslychaným osobám otázky, a to i v hlavním líčení a veřejném zasedání.³⁶

c) ostatní osoby

Zpravidla se bude jednat o znalce, který podle § 107 odst. 1 věta poslední TrŘ může navrhnout důkazy, „aby byly jinými důkazy napřed objasněny okolnosti potřebné k podání posudku“.³⁷ Znalec sám může nadiktovat posudek do protokolu, například pakliže se odchyluje od písemné verze posudku (§ 108 odst. 1 věta druhá ve spojení s § 210 TrŘ).³⁸

1.1.6 Rozdělení důkazů

Význam dělení důkazů spočívá jak pro teorii, tak ale i pro praxi.³⁹ Nauka nabízí řadu možností dělení. Kupříkladu Fenyk a Provazník dělí důkazy následovně:

a) podle vztahu k předmětu řízení usvědčující a ospravedlňující

S tímto dělením pracuje i současný trestní řád. Jak z názvu vyplývá, usvědčujícím důkazem jsou důkazy prokazující okolnosti svědčící v neprospěch obviněného. Naproti tomu ospravedlňujícím důkazem jsou důkazy prokazující okolnosti ve prospěch obviněného. Finální hodnocení lze však provést až po závěrečném hodnocení všech důkazů, to znamená není vyloučeno, že v průběhu projednávání se z usvědčujícího důkazu stane ospravedlňující, a naopak.⁴⁰

Na rozdíl od angloamerického právního systému, který dělí důkazy na důkazy obžaloby a důkazy obhajoby (tzv. *two cases approach*), české trestní řízení toto dělení neaplikuje, neboť vychází z teze, že je třeba prokázat stále tentýž skutkový děj, cílem dokazování je toliko rekonstrukce v minulosti proběhlého skutkového děje, nikoliv konkurence alternativ několika možných skutkových dějů.⁴¹

³⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 379–380.

³⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 402–403.

³⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 379–380.

³⁹ FRYŠTÁK, M. *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 162–164.

⁴⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 358.

⁴¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 359.

b) podle pramene na *původní (bezprostřední) a odvozené (zprostředkované)*:

Předchozí podkapitola uvádí, že důkazy lze také členit podle toho, z jakého pramene pocházejí, kdy pramenem důkazů mohou být buď *osoby*, nebo *věci*. Dělení na důkazy původní a odvozené je jinou perspektivou, kdy za původní důkaz se považuje důkaz, který vychází z přímého zdroje (typicky výpověď očitého svědka, který vypovídá o tom, co sám skutečně na vlastní oči viděl, dále to může být originál listiny...).

Výpověď svědka, který danou skutečnost sám neviděl, ale pouze o ní ví z doslechu, by spadala do kategorie odvozených (zprostředkovaných) důkazů. Podobně se sem řadí i opis listiny, vyšetřovací pokus.⁴²

I zde se promítá jedna z vůdčích idejí, a to zásada volného hodnocení důkazů. TrŘ neklasifikuje jednotlivé důkazní prostředky a z nich získané důkazy na stupnici od nejméně věrohodné po nejméně věrohodnější. Z toho vyplývá, že ani odvozený (zprostředkovaný) důkaz nelze brát bez významu a přikládat mu menší hodnotu, než má původní důkaz. Odvozený důkaz může třeba dopomoci k získání původního důkazu (např. svědek vypoví, že danou okolnost zná z doslechu od dané osoby, tato osoba následně může být vyslyšena jako očitý svědek).⁴³

c) podle vztahu k dokazované skutečnosti na *přímé (prosté) a nepřímé (složené)*:

Přímých důkazů se v trestním řízení zpravidla podaří zajistit méně. Je to takový důkaz, na jehož základě lze učinit přímý (téměř jednoznačný) závěr o tom, že se skutečnost, jež je předmětem dokazování, skutečně stala. Takový důkaz přímo vyvrací, nebo potvrzuje dokazovanou skutečnost. Například svědek vypoví, že viděl, jak pachatel tasil zbraň na poškozeného a vystřelil na něj. Jednalo by se o důkaz přímo usvědčující pachatele.⁴⁴

Nepřímý důkaz také dokazuje určitou okolnost významnou pro trestní řízení, ovšem jen nepřímo, pomocí vedlejších skutečností (*indicií*), ze kterých lze ale usuzovat na skutečnost hlavní. Přestože nepřímý důkaz zpočátku nesvědčí přímo proti obviněnému, v praxi mají nepřímé důkazy značný význam, neboť v řadě trestních řízení to mohou být často jediné dostupné důkazy. Přičemž nestačí jediný nepřímý důkaz usvědčující obviněného, několik nepřímých důkazů je třeba spojit tak, aby tvořily *uzavřený řetězec*. Například v současnosti vyvolávají otázky metody pachové identifikace, které dokazují to, že se pach určité osoby na

⁴² FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 359.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 394.

konkrétním místě, či předmětu nacházel, to ale a priori neznamená, že z toho, že se daná osoba na určitém místě nacházela, lze vyvodit závěr, že spáchala trestný čin, pro nějž je stíhána. Je tedy potřeba takto získaný důkaz doplnit o další, byť nepřímý důkaz.⁴⁵

1.2 Pojem důkazní prostředek

Ustanovení § 89 odst. 2 TrŘ široce vymezuje, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Důkazní prostředek je pramen, ze kterého zpravidla orgány činné v trestním řízení (ale i jiné osoby, viz subkapitulu o subjektech dokazování) čerpají *důkaz* samotný. Paragraf 89 odst. 2 TrŘ dále uvádí příkladný výčet (demonstrativně), že jako důkazní prostředky mohou sloužit zejména výpověď obviněného a svědka, znalecké posudky, věci a listiny a ohledání. Z dikce daného ustanovení vyplývá, že nelze tedy vyloučit ani připuštění jiného tímto ustanovením neuvedeného důkazu. Může se jednat například o vyšetřovací pokus (§ 104c TrŘ), rekonstrukci (§ 104d), odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88 a 88s TrŘ), dožádání do ciziny na základě mezinárodní právní pomoci.⁴⁶

Oproti tomu TrŘ některé důkazní prostředky výslovně zakazuje, jedná se například o vyslechnutí svědka ohledně utajovaných informací (§ 99 TrŘ). Spadá sem ale i právo odepřít výpověď svědka, jenž je příbuzným obviněného v pokolení přímém (sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh) (§ 100 odst. 1 TrŘ). Nezávisle na příbuzenském, či partnerském vztahu svědek může odmítnout výpověď za podmínek § 100 odst. 2 TrŘ (pakliže by způsobil trestní stíhání sobě, či jiné blízké osobě). Cílem provedení důkazního prostředku je zjištění *materiální pravdy*.⁴⁷

Trestní řád až na výjimky nepřirazuje jednotlivé důkazní prostředky ke zjištění určitých skutečností důležitých pro trestní řízení. Je zde poměrně široká možnost uvážení orgánů činných v trestním řízení o tom, jaký důkazní prostředek zvolí ke zjištění určité skutečnosti. Výjimkou je například § 116 TrŘ, který stanovuje, že je-li třeba vyšetřit duševní stav obviněného, přizve se k tomu vždy znalec z oboru psychiatrie. V případě podezření způsobení smrti v důsledku trestného činu je také třeba vždy přizvat znalce. K prohlídce a pitvě mrtvolky je obligatorně stanoveno přizvání dvou znalců. Dva znalci (jeden znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, se specializací na dětskou psychiatrii a druhý znalec z oboru zdravotnictví

⁴⁵ FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 360–361.

⁴⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 419.

⁴⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 421.

nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii⁴⁸) jsou také vždy přizýváni k vyšetření duševního stavu mladistvého.⁴⁹

Důkazní prostředky starší literatura kategorizuje podle toho, z čeho důkaz pramení. Prameny důkazů mohou být buď *osoby* (výslech obviněného, svědka, ohledání osoby), nebo *věci* (přečtení listiny).⁵⁰

1.2.1 Některé vybrané důkazní prostředky

1.2.1.1 Výslech obviněného

Výpověď obviněného je potřeba odlišovat od *vysvětlení podezřelého* (§ 158 odst. 9 písm. a) TrŘ), o kterém se sepisuje *úřední záznam* (podle § 158 odst. 5 TrŘ), nikoliv protokol. Vysvětlení podezřelého slouží k prověření trestního oznámení, nebo jiného podnětu, nejedná se tedy o obviněného, byť se z podezřelého může dalším vývojem trestního řízení stát pachatel daného trestného činu.⁵¹

Výpověď obviněného je potřeba odlišovat také od *výpovědi zadrženého podezřelého* podle § 76 odst. 3, 5 TrŘ. Při výsledku zadrženého podezřelého je třeba přiměřeně dbát ustanovení o výsledku obviněného, zde se tedy protokol sepisuje. Tato výpověď může být následně použita jako podklad pro zjištění, zdali zde jsou dány důvody vazby, či ne. Zadržená osoba je krátkodobě omezena na svobodě, může si zvolit obhájce a radit se s ním.⁵²

Obviněnou se osoba stává okamžikem, kdy proti ní bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 TrŘ. Výpovědi obviněného se rozumí výpověď před orgánem činným v trestním řízení po sdělení obvinění.

Výše naznačené odlišnosti mezi výpovědi obviněného a vysvětlením, či výpovědi podezřelého novela TrŘ (provedená zákonem č. 265/2001 Sb) poněkud oslabila ve smyslu dalšího užití v další fázi trestního řízení. Před 1. 1. 2002 nebylo možné v řízení před soudem přechít úřední záznam o vysvětlení ani protokol o výpovědi zadrženého podezřelého. Novelou byla vložena výjimka („*pokud zákon nestanoví jinak*“), kdy úřední záznam o vysvětlení lze před soudem přechít, pakliže s tím souhlasí obě strany (§ 314 d odst. 2 poslední věta TrŘ).⁵³

⁴⁸ Srovnej § 58 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

⁴⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 422.

⁵⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 422.

⁵¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 419–420.

⁵² Tamtéž.

⁵³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 420–421.

Výpověď obviněného má podstatný význam pro rekonstrukci skutkových dějů a následné rozhodnutí ve věci. Byť je obviněný a priori zainteresován na svém procesním postavení a samozřejmě usiluje o to, aby bylo pro něj co nejvýhodnější, nelze jeho výpověď bagatelizovat jako na neobjektivní. Obviněný je zpravidla osobou, která zná nejlépe okolnosti skutku, ve kterém je spatřován trestný čin, zná možné svědky, spolupachatele, ví, kde se skrývají nástroje trestné činnosti apod.⁵⁴

Výpověď obviněného je mimo jiné i prostředkem obhajoby, z toho plyne jistá zainteresovanost obviněného na poskytnutí výpovědi v jeho prospěch a spíše jistá tendence nespolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, byť ani to, že spolupracovat obviněný bude, nelze vyloučit, což je reflektováno ustanoveními v podobě institutu polehčující okolnosti.⁵⁵

Zejména je potřeba, aby orgány činné v trestní řízení byly pozorné v případech, kdy obviněný v rámci své výpovědi obviňuje ze spáchání trestného činu jinou osobu. Často se tak děje s cílem zlepšit své procesní postavení, převést svou trestní odpovědnost na jinou osobu, nebo zmást vyšetřovatele, zaměstnat je prověřováním jiné osoby atd. I zde platí, že výpověď obviněného je potřeba podrobit prověrce.⁵⁶

1.2.1.2 Výslech svědka

Výslech svědka je dalším častým a základním důkazním prostředkem, mimo jiné i proto, že svědek je jako osoba *nezastupitelný*. Svědka nelze zastoupit jinou osobou, protože je to právě svědek, kdo danou okolnost svými smysly (zrakem, sluchem, hmatem) vnímal. Odlišně je tomu u znalce, který je osobou zastupitelnou, protože tytéž znalosti si může opatřit i jiný znalec.⁵⁷

Šámal a kolektiv nesouhlasí s obecným pojetím, že svědek nemá zájem na jakémkoliv překrucování skutečností. Nelze se spoléhat na to – a je na to také potřeba při prověrce dbát –, že svědek může určité skutečnosti zamlčet, zkreslit.⁵⁸

Zejména v úvodních fázích trestního řízení se může osoba svědka překrývat s obviněným (ze svědka se může v průběhu přípravného řízení stát obviněný), přesto je potřeba svědka

⁵⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 421–422.

⁵⁵ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 87. Edice EUpress.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 429.

⁵⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 428.

definovat jako osobu odlišnou od obviněného. To má význam zpravidla v pořadí a provádění výslechů svědků odděleně. Kupříkladu vede-li se společné trestní řízení proti několika spoluobviněným. Spoluobviněný může vypovídat proti ostatním spoluobviněným pouze ve formě výpovědi spoluobviněného, nikoliv jako svědka.⁵⁹

Problematické je především hodnocení svědecké výpovědi, kdy stejnou objektivní skutečnost mohou svědci vnímat, či reprodukovat rozporuplně. Orgány činné v trestním řízení by se proto měly řídit následujícími hodnotícími kritérii ve vztahu k učinění dílčího závěru o míře věrohodnosti důkazu získaného svědeckou výpovědí.⁶⁰

a) možné ovlivnění svědka

Svědka může mít například strach z odvety obviněného. Ze svědecké výpovědi jsou pro orgány činné v trestním řízení především zprávy o skutečnostech, nikoliv subjektivní hodnotící soudy svědka k dané skutečnosti, či osobám.

b) schopnost svědka vnímat okolnosti

Svědka může například trpět zrakovou, či sluchovou zdravotní indispozicí, jeho vnímání skutkových okolností je tedy zkreslené, nepřesné. Rozporuplnost svědeckých výpovědí může vycházet z rozdílného okruhu zájmů, kterým se svědci věnují. Jinak bude například dopravní nehodu vnímat zkušený řidič a jinak spolujezdec neřidič neznalý dopravních předpisů.

c) schopnost svědka si zapamatovat

Do procesu zapamatování okolností významných pro trestní řízení vstupuje hned několik faktorů. Především je to délka trestního řízení, kdy úměrně s delším průběhem trestního řízení se snižuje schopnost svědků věrohodně vypovědět o konkrétní události. Dále je to u jednotlivců různě vyvinutá schopnost fantazie, kdy osoba může k určité události doplňovat, měnit určité skutečnosti, přidávat okolnosti, které jsou si analogicky blízké, známé. Zejména děti mají sklon k sugesci a fantazijnímu myšlení.

d) schopnost svědka reprodukovat

V myšlenkovém procesu svědka je podstatnou složkou nejen zapamatování, ale i následné vyvolání informací z paměti, reprodukování skutečností před orgánem činným v trestním řízení. Příčinou nedostatečné reprodukce smyslu vnímaných skutečností může být třeba i vyjadřovací nedostatečnost, rozumová slabost, ale i nezkušenost, emotivní rozrušenost. Proto je potřeba, aby příslušný orgán provádějící výslech svědka vedl výslech taktně, klidně,

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 94–95. Edice EUpress.

profesionálně, neboť to může mít vliv na zmírnění vymizelé schopnosti správně vnímat a reprodukovat.⁶¹

1.2.1.3 Konfrontace

Konfrontace (§ 104a TrŘ) společně s rekognicí (§ 104b TrŘ), vyšetřovacím pokusem (§ 104c TrŘ), rekonstrukcí (§ 104d TrŘ) a prověrkou na místě (§ 104e TrŘ) byla novelou TrŘ (provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.) uceleně vydělena do nového třetí oddílu hlavy páté o dokazování, nazvaném „*Některé zvláštní způsoby dokazování*“. Některé prameny k nim řadí i záznam telekomunikačního provozu (§ 88 TrŘ).⁶²

Konfrontace je upravena v § 104a TrŘ, kdy odstavec 1 stanovuje podmínku, za které je možné konfrontaci provést. Je to v případech, kdy výpověď obviněného v závažných okolnostech nesouhlasí s výpovědí svědka nebo spoluobviněného. Obviněný v průběhu konfrontace musí být postaven svědkovi nebo spoluobviněnému tváří v tvář. Jak již bylo výše zmíněno, orgány činné v trestním řízení musí být pozorné zejména v případě, kdy spoluobviněný při své výpovědi obviňuje dalšího spoluobviněného. V řízení před soudem lze tento rozpor rozptýlit navržením provedení konfrontace.⁶³

Další zákonnou podmínkou pro provedení konfrontace je, že každá z osob, jež mají být konfrontovány, musí být dříve již vyslechnuta (§ 104a odst. 3 TrŘ).

Podle postavení již dříve vyslechnutých osob lze realizovat konfrontaci mezi:

- a) *spoluobviněnými.*
- b) *dvěma svědky,*
- c) *obviněným a svědkem.*

Oproti tomu konfrontaci nelze provést proti svědkovi, jehož totožnost má být utajena (důvody podle § 55 odst. 2 TrŘ), konfrontovat nelze ani podezřelé osoby proti sobě, ani znalce.⁶⁴

Konfrontace se provádí tak, že se vyslýchaná osoba vyzve, aby v přímé řeči vypověděla druhé osobě svá tvrzení o okolnostech, v nichž je spatřován rozpor. Konfrontované osoby si nemohou přímo klást otázky, bez souhlasu vyslychající osoby.

⁶¹ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 96. Edice EUpress.

⁶² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 463.

⁶³ Konfrontace se provádí zásadně v řízení před soudem, srovnej § 104 a odst. 7 TrŘ.

⁶⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 464.

Při konfrontaci je nezbytné, aby příslušný orgán podle zásady bezprostřednosti a ústnosti sledoval nejen slovní vyjádření konfrontovaných osob, ale i jejich nonverbální projev (mimiku, klopení zraku, uhýbání pohledem, různá gesta apod.). Z těchto důvodů je konfrontace mimo jiné považována za *neopakovatelný úkon*.⁶⁵

1.2.1.4 Rekognice

Rekognice je zpravidla podobně, jako konfrontace za podmínek § 160 odst. 4 TrŘ, považována za neodkladný a neopakovatelný úkon.

Při rekognici, na rozdíl od výslechu, dochází ke *znovupoznání* identifikované osoby, či věci, zatímco u výslechu dochází k *reprodukcí vnímaného*. Rekognice probíhá tak, že poznávající osobě je zpravidla ukázáno několik osob, mezi nimiž je zatím neidentifikovaný možný podezřelý (*rekognice osob*). Znovupoznávat lze i věci, v tom případě se jedná o *rekognici věci*.

Poznávající osoba se ukáže poznávající osobě (tou může být svědek, ale i podezřelý, či obviněný) nejméně mezi třemi osobami podobného vzezření. Poznávající osoba si stoupne libovolně mezi ně (*rekognice in natura*).

Je-li poznávající osoba tzv. utajeným svědkem (podle § 55 odst. 2 TrŘ), provede se rekognice tak, aby se poznávající osoba nepotkala s poznávanou osobou (*skrytá rekognice*).

Paragraf 104b odst. 4 TrŘ umožňuje provést rekognici pomocí fotografie, a to v případě, kdy není možné ukázat osobu, která má být poznána.^{66 67}

Rekognice se provádí na návrh státního zástupce za účasti soudce, který odpovídá za zákonnost, a může tedy do průběhu zasahovat (§ 158a TrŘ).

⁶⁵ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 465.

⁶⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 465–467.

⁶⁷ Do popředí zájmu veřejnosti se tak dostala nechvalně známá rekognice pomocí fotografií v případě kauzy Nečesaný, záznam této rekognice je dostupný na internetu. Objevuje se řada názorů považujících provedení této rekognice za nepřilíš zdařilou. A to přes povinnou přítomnost soudce, jenž má ze zákona povinnost dohlížet na zákonnost provedení. PERIČEVIČ, Václav. *Kauza Nečesaný – vyšetřování skončilo, zapomeňte! – raději ne: Policie ČR definitivně odložila případ přepadení kadeřnictví v Hořicích*. [online]. 6. 12. 2020 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.spoleksalamoun.com/2020/12/06/kauzna-necesany-vysetrovani-skoncilo-zapomente-radeji-ne/>.

2 Vůdčí ideje prostupující oblast dokazování

2.1 Historický vývoj základních zásad

Podle Musila vůdčí ideje, jinými slovy základní zásady, na kterých stojí trestní řízení, jsou odrazem historického vývoje lidské společnosti, která není neměnná, a tak jak sama společnost zaznamenává hospodářský, kulturní, společenský, ale také demografický vývoj, základní hodnoty se v čase proměňují, redefinuují, jejich pořadí a důležitost se mění. Proto i trestní právo v závislosti na tomto vývoji reflektuje dynamiku vývoje společenských hodnot, což lze vyzorovat zejména na časové souvztažnosti různých historických událostí (např. revolucí, válek, hospodářských krizí), jež bývají často spouštěči změn také v trestním řízení.⁶⁸

V trestním právu je tento odraz historických událostí ještě znatelnější než v občanském právu, neboť trestní právo se bytostně dotýká osudů lidí a ve svém důsledku může mít ať už negativní, či pozitivní invazivní potenciál.

Přes veškerou dynamiku společenského a na něj navázaného vývoje trestního řízení je společným rysem jistá neměnnost a trvanlivost vůdčích idejí, přetrvávajících několik desetiletí, až staletí.

Ve *středověku* lze pozorovat oslabenou, či velice nízkou prosaditelnost *zásady oficiality*. To souvisí s v té době v počátku slabou rolí státu. Trestné činy byly stíhány zejména na základě soukromé žaloby, kdy žalobce si sám musel zajistit nejenom důkazy, ale dokonce i podezřelého. Problematická byla především otázka dokazování, proto se prosazovaly iracionální postupy, jako byly boží soudy, nebo prostředky tortury, akcentovalo se formální hodnocení důkazů.⁶⁹

V 16. a 17. století se prosadil *inkviziční* typ trestního řízení, s posíleným principem oficiality. Soudce byl současně vyšetřovatelem (zásada vyhledávací), žalobcem i soudcem. Stále platil princip formálního hodnocení důkazů, doplněný o zásadu materiální pravdy, k té se měl soudce v procesu dopracovat, nelze ovšem hovořit o skutečném naplnění tohoto pojmu. Na rozdíl od současného pojetí, kdy obviněný je subjektem trestního řízení, v inkvizičním systému je pouhým objektem, nemajícím téměř žádná práva. Trestní řízení bylo písemné, tajné a zprostředkované.⁷⁰

Princip dělby moci a vliv *osvícenství a liberalismu* v 19. století měly za důsledek i oddělení soudní moci jako nezávislé a nestranné od dalších složek státního aparátu. To se

⁶⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání.* Praha: C.H. Beck, 2007, s. 101.

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání.* Praha: C. H. Beck, 2007, s. 103.

projevilo i vznikem úřadu státního žalobce (státní zástupce, prokurátor), jehož úkolem bylo stíhat veškeré trestné činy, o kterých se dozví (*zásada legality, zásada obžalovací*). Postupovat v trestním řízení lze pouze na základě zákona (záruka proti zlovůli) (*nullus processus criminalis sine lege*). Největší změnu zaznamenalo postavení obviněného, který byl aktivně vtažen do procesu, tak aby se mohl účinně zákonně bránit a nebyl jen pouhým objektem čekajícím na verdikt. Do pravomocného odsouzení se u obviněného presumovala nevina a byl vybaven zákonnými možnostmi obhajoby (*právo na obhajobu*).⁷¹

Zákonná teorie průvodní se příliš neosvědčila a namísto ní se nově začala prosazovat *zásada volného hodnocení důkazů*. Soudnictví bylo veřejné, ústní a bezprostřední.

Upevnění těchto vůdčích idejí, jakož i snaha o jakési záruky proti zneužití moci, možné totalitě, vedly k zakotvení, povýšení těchto zásad do ústavní roviny, což bylo patrné v řadě ústav začátkem 19. století.⁷²

Přes veškeré zákonné záruky i na ústavní úrovni je potřeba opakovaně upozorňovat na historické události z novodobé éry, zejména fašistické Německo a Stalinův Sovětský svaz, kdy přestože v Německu platil v té době v zásadě liberální trestní řád z roku 1877, nezabránilo to zločinům proti lidskosti, které se často odehrávaly na základě pouhého policejního opatření (tzv. *Schutzhaft* – ochranná vazba v koncentračních táborech).⁷³

Ze socialistické legislativy lze zmínit příspěvní zásadou spolupráce orgánů trestního řízení se společenskými organizacemi a posílení angažovanosti veřejnosti při potírání kriminality.

Současnost je ovlivněna především judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, opírajícího se o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, a také vlivem anglosaského práva, který do našeho prostředí přinesl pojmy, jako jsou *fair trial* (spravedlivý proces), *zásada rovnosti zbraní* apod.⁷⁴

2.2 Pojem a význam základních zásad

Základní zásady vymezuje TrŘ v § 2, ustanovení vyjmenovává vůdčí ideje prostupující trestní řád, například zásada, že nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů, presumpce neviny, zásada legality, zásada oficiality, zásada přiměřenosti a zdrženlivosti,

⁷¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 104.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 104–105.

zásada materiální pravdy, zásada vyhledávací, zásada volného hodnocení důkazů, zásada obžalovací, zásada veřejnosti, ústnosti, právo na obhajobu, ochrana práv poškozeného.

Musil tyto zásady definuje jako „*výslovně, či mlčky vyjádřená, především ústavně podmíněná východiska tvorby, interpretace a aplikace systému trestněprávně procesních norem*“.⁷⁵

Na rozdíl od trestního zákoníku, český trestní řád ve svém ustanovení § 1 vymezuje *účel zákona*, kterým je upravit postup orgánů činných v trestním řízení, tak aby trestné činy byly náležitě zjištěny a pachatelé potrestáni. Od této teze se odráží i význam základních zásad, jež mají přispět k naplnění takto vymezeného účelu trestního řádu, tedy trestního řízení. Význam základních zásad prosvítá skrze trestněprávní normy tak, aby zaručil takovou *tvorbu norem*, následnou *interpretaci a aplikaci*, které směřují právě k naplnění účelu zákona definovaného v § 1 TrŘ.⁷⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že v první řadě jsou to zákonodárci, kdo by měli tvořit zákony vystavěné na těchto vůdčích idejích, potažmo zabránit přijetí zákona v rozporu s nimi. Dále to jsou především orgány činné v trestním řízení interpretující a aplikující trestní normy, kde by jim tyto základní zásady měly sloužit jako výchozí vodítka při sporných otázkách.⁷⁷

2.3 Jednotlivé vůdčí ideje

2.3.1 Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem

Zásadu stíhání ze zákonných důvodů a zákonným způsobem vyjádřil zákonodárce hned v odstavci prvním § 2 TrŘ, jenž shrnuje vůdčí ideje ovládající trestní řízení. Toto ustanovení navazuje na článek 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který shodně nastavuje imperativ, že nikdo (tedy ani fyzická, ani právnická osoba, český občan, nebo cizinec) nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, jež stanoví zákon. Stejně tak se vylučuje sankce zbavení svobody pro nedostání smluvnímu závazku. Ve shodě jsou tato ustanovení i s evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, kde článek 6 vymezuje právo na spravedlivý proces.

Zásada stíhání ze zákonných důvodů a zákonným způsobem, zkráceně zásada zákonnosti, latinsky *nullus processus criminalis sine lege*, je procesním protějškem hmotněprávní zásady

⁷⁵ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 104–107.

⁷⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 104–109.

⁷⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 104–110.

nullum crimen sine lege. Tato zásada vyjadřuje zákonnou záruku, že lidé nebudou stíháni bezdůvodně a že do občanských práv nebude orgány činnými v trestním řízení zasahováno nepřiměřeně nad nezbytně nutnou míru.⁷⁸

Důležitost této zásady zákonodárce akcentuje také tím, že ji řadí hned na první místo do prvního odstavce. Co se týká vzájemné souvztažnosti jednotlivých zásad zejména se zásadou materiální pravdy vyjádřenou ve stejném ustanovení, ale odstavce pátého, tedy nastavení jakéhosi cíle trestního řízení, jímž je takové zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Šámal zdůrazňuje, že zásada materiální pravdy nikdy nesmí být nadřazena zásadě řádného procesu (tj. stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným postupem), neboť opačná úvaha by ve svém důsledku vedla ke zjištění skutkového stavu jakýmkoliv prostředkem za jakoukoliv cenu, tedy i za cenu porušení zákona, což by bylo v přímém rozporu s pojetím principu právního státu.⁷⁹ Rezignace na stanovení zákonných limitů pro objasňování trestných činů by vedla ke zhroucení současných celospolečenských a osobních hodnot. Je potřebné zmínit, že zkoumání pravdy není v trestním řízení absolutní hodnotou, byť je třeba o ni usilovat.⁸⁰

Tato maxima se projevuje i v dalších ustanoveních trestního řádu, zejména v § 89 odst. 3, kde je stanoven absolutní zákaz použití důkazu získaného nezákonným donucením nebo hrozbou takovým donucením, až na výjimku, kdy se tento důkaz použije proti osobě, která násilí, či hrozbu násilím použila. To vede až k takovému důsledku, že ani donucené doznání, které je ve své podstatě pravdivé, nelze v trestním řízení použít. Procesním důsledkem v přípravném řízení by bylo zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. a) či § 172 odst. 1 písm. c. V řízení před soudem by bylo nutné obviněného (přes pravdivé doznání, ovšem znehodnocené nezákonným postupem) zprostit obžaloby podle § 226 písm. a), popřípadě podle § 226 písm. c).⁸¹

K obdobným důsledkům (tedy absolutně neúčinným důkazům) povedou i podstatné vady v dokazování spočívající například i v získání výpovědi obviněného za pomoci předstíraných, klamavých, či nepravdivých okolností (§ 92 odst. 3 TrŘ), provedení domovní prohlídky bez příkazu soudce, či předsedy senátu (§ 83 TrŘ), provedení zbytných úkonů po vstupu do obydlí,

⁷⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 96.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸⁰ ROXIN, C.: *Strafverfahrensrecht*. 18 Auflage. München: C. H. Beck, 1983, s. 130.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

jiných prostor nebo na pozemek, ačkoli se nejedná o naléhavé nebezpečí (§ 83c odst. 1, 2 TrŘ).⁸²

Zásada zákonnosti v sobě obsahuje i požadavek na vyloučení bezdůvodného stíhání, což je reflexí zásady zdrženlivosti, kterou je myšleno upřednostnění zdrženlivého postupu orgánů činných v trestním řízení před neodůvodněnou horlivostí, ve smyslu minimalizovat zásady do základních práv a svobod občanů, ve světle *humanizace trestního řízení*.⁸³

Podle Císařové a Gřivny je zásada zdrženlivosti vyjádřena také v § 52 TrŘ, který vymezuje obecně způsob provádění úkonů trestního řízení, kdy stanovuje, že při provádění úkonů v trestním řízení se musí jednat s osobami na úkonu zúčastněnými podle významu a výchovného účelu trestního řízení, je nutné šetřit jejich osobnosti a jejich ústavně zaručených práv. Podobně je to patrné v dalších ustanoveních trestního řádu, jako jsou např. subsidiarita a proporcionalita vazby (§ 67), odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 odst. 1, § 88a odst. 1).⁸⁴

Odpovědnost za porušení této zásady nese stát v rovině civilní podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.⁸⁵

2.3.2 Zásada presumpce nevinny

Ustanovení § 2 odst. 2 trestního řádu, zakotvující tuto zásadu, představuje jednu z hlavních zásad trestního řízení. Jde o formulaci principu presumpce nevinny, z něhož se odvíjí subprincip *in dubio pro reo*, jemuž odpovídá i důvod pro zproštění obžaloby (§ 226 písm. a) a c) TrŘ). Dále se z tohoto principu odvíjí další subprincip, podle kterého obžalovanému musí být vina bez rozumných pochybností prokázána.⁸⁶

Je třeba znovu zopakovat, že každé trestní stíhání – a tím spíše případné odsouzení a uložení trestu – představuje závažný zásah do základních práv a svobod jednotlivce, pro nějž tak v demokratickém právním státě musí existovat dostatečně silné ospravedlnění. Z hlediska materiálně právního musí stíhané zakázané jednání představovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musejí být jednoznačně stanoveny zákonem.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 97.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 429/03 ze dne 4. 12. 2003 (N 141/31 SbNU 257).

Z hlediska procesněprávního pak musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že skutek, který je předmětem obžaloby, se objektivně stal, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala, nebo se na jeho páčání podílela. Tyto skutečnosti se zjišťují a osvědčují skrze důkazní prostředky v trestním řízení, jimiž má být prokázáno mimo jakoukoli rozumnou pochybnost, že obviněný, respektive obžalovaný je vinen.⁸⁷

Je třeba poukázat též na čl. 39 Listiny, zakotvující zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, tedy že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest lze za jeho spáchání uložit. Z judikatury Ústavního soudu přitom plyne, že má-li být odsuzující rozsudek v souladu s čl. 39 Listiny, pak z jeho odůvodnění musí být patrné, že bylo prokázáno naplnění všech znaků trestného činu, přičemž v souladu s čl. 40 odst. 2 Listiny musí být závěr o naplnění znaků trestného činu postaven mimo jakoukoli rozumnou pochybnost.⁸⁸ Konkrétní jednání vyčerpávající všechny znaky dotčené skutkové podstaty pak musí být rovněž popsáno ve skutkové větě rozsudku (§ 120 odst. 3 a § 125 trestního řádu).

Na ústavní rovině zakotvuje princip *presumpce nevinny* čl. 40 odst. 2 Listiny. Ten vyžaduje, aby to byla obžaloba, kdo nese konkrétní důkazní břemeno. Existují-li jakékoliv rozumné pochybnosti, nelze je vyložit v neprospěch obviněného, ale naopak je nutné je vyložit v jeho prospěch.

Jak již také v minulosti Ústavní soud uvedl, podstatou principu *in dubio pro reo* je, že přetrvávají-li po provedeném dokazování důvodné pochybnosti o existenci relevantních skutkových okolností (např. o skutku, osobě pachatele nebo zavinění), jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, orgány činné v trestním řízení jsou povinny rozhodnout ve prospěch obviněného.⁸⁹ Aplikace uvedeného principu je namístě především tehdy, lze-li rozumně dospět k vícerym verzím skutkového děje nebo není-li možné jednoznačně se přiklonit k žádné ze skupiny odporujících si důkazů. Jakkoli vysoký stupeň podezření není sám o sobě s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok.⁹⁰ S ohledem na shora uvedené je v trestním řízení vyžadováno, aby obecné soudy dosáhly nejvyššího možného stupně jistoty, jež lze od

⁸⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453), nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3741/11 ze dne 28. 6. 2012 (N 127/65 SbNU 645), nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1095/15 ze dne 30. 7. 2015 či nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 368/15 ze dne 15. 2. 2016.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 254/08 ze dne 18. 11. 2008 (N 197/51 SbNU 393), nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205).

⁸⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479); nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1975/08, nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239).

⁹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 36/98 ze dne 13. 5. 1998 (N 54/11 SbNU 43).

lidského poznání požadovat, a to přinejmenším na úrovni pravidla prokázání trestného činu bez důvodných pochybností.

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) uvedené shrnuje slovy, že princip presumpce nevinny a z něho plynoucí zásada *in dubio pro reo* vyžadují, aby soudci „*nevycházeli z předem pojatého přesvědčení, že obžalovaný spáchal čin, který je mu kladen za vinu, aby důkazní břemeno spočívalo na obžalobě a aby případné pochybnosti byly využity ve prospěch obžalovaného*“. Případná předpojatost soudu může být přitom dovozena nejen z výslovných vyjádření na adresu obviněného, nýbrž i ze způsobu, jakým jsou napadená rozhodnutí odůvodněna.⁹¹ Pakliže soudy těmto požadavkům nedostojí, poruší stěžovatelovo právo podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

2.3.3 Zásada materiální pravdy

Zásadu materiální pravdy vymezuje trestní řád v § 2 odst. 5, zákonodárce zde ukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení, aby postupovaly v souladu se zákonem tak, aby byl *zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti*. Takto má postupovat i bez návrhu stan (prolínání se zásadou oficiality).

Podle Pipka je tato zásada druhou stranou mince zásady zákonnosti vyjádřené v § 2 odst. 1 TrŘ („Nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon“).⁹²

Z první věty Pipek dovozuje tři různé požadavky na zjišťování skutkového stavu. Prvním požadavkem je podle něj požadavek na *kvalitu skutkových zjištění*, tedy zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, bez ohledu na správnost skutkových zjištění.

Druhým požadavkem je *předmět dokazování*, kdy se fakticky vytyčuje předmět dokazování, které skutečnosti je nezbytné objasnit a jsou důležité pro trestní řízení. To znamená oddělení, očistění trestněprávně irelevantních skutečností, jež není potřeba v řízení dokazovat. Předmětem dokazování (jinými slovy cílem dokazování) je rekonstrukce skutkového děje souladného s předmětem dokazování.

⁹¹ Rozsudek ESLP ve věci Lavents proti Litvě ze dne 28. 11. 2002 č. 58442/00, § 125–126; rozsudek ESLP ve věci Melich a Beck proti České republice ze dne 24. 7. 2008 č. 35450/04, § 49.

⁹² PIPEK, Jirí. Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu. *Právní rozhledy* [online]. C. H. Beck, 10. 8. 1999, 1999 (8), 410 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptcojzhfpxa4s7hbpngxzugeya&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>.

Posledním požadavkem, obsahově úzce spjatým s předchozím, je požadavek na *rozsah dokazování*, čímž se vyjadřuje snaha o minimalizaci leckdy bezbřehého dokazování s heslem „Všechno souvisí se vším“.⁹³

Požadavek na zjištění materiální pravdy se od objektivní pravdy odlišuje tím, že zjištění objektivní (absolutní) pravdy je fakticky nezjistitelné a blíží se nemožnosti. Zákodárce tak reflektoval důkazní reality, a „ponížil“ svůj požadavek na zjištění materiální pravdy, nikoliv objektivní, či absolutní, jak bylo upraveno v trestním řádu před novelou 1993. Tato teze má filozofický přesah, kdy nelze po orgánech činných v trestním řízení rozumně požadovat zjištění skutečné pravdy ve smyslu teorie poznání, nicméně postačí tzv. *praktická jistota*.⁹⁴

Jak již přívlastek napovídá, materiální pravdou se chápe obsahově správná pravda, zatímco formální pravdou se rozumí taková pravda, za kterou ji příslušný procesní předpis stanoví. Na paralele s civilním řízením lze interpretovat, že formální pravdou v civilním řízení disponují strany, kdy předkládají soudu skutečnosti, které soud může za jistých podmínek považovat za formálně správné. Zatímco v trestním řízení je potřeba dokazovat materiální pravdu, tedy zjistit skutkový děj, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, což je patrné i na faktu, že soud není vázán přiznáním obžalovaného, podobně není vázán výhradně důkazními návrhy obviněného.⁹⁵

Je potřeba zmínit, že obor právní věda není – až na jisté postuláty, kterými si právní věda vypomáhá – filozofická disciplína. Nelze na trestní řízení klást nereálné požadavky a očekávání ve smyslu zjištění absolutní pravdy, orgány činné v trestním řízení jsou limitovány nejen zákonem, ale i faktickou realitou, kdy na nich lze rozumně požadovat vynaložení maximální snahy k rekonstrukci skutkového děje, jenž se odehrál v minulosti.

2.3.4 Zásada vyhledávací

Podle Šámala zásada vyhledávací konkretizuje zásadu oficiality. Zásada vyhledávací v sobě obsahuje požadavek na orgány činné v trestním řízení, aby zjišťovaly skutečnosti důležité pro trestní řízení, a to nejen v neprospěch obviněného, ale i v jeho prospěch, ve spojení se zásadou oficiality mají takto postupovat i bez návrhu stran. Současně to ale neznamená, že by orgány činné v trestním řízení neměly vyslyšet návrhy stran na provedení, či doplnění důkazů.⁹⁶

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ BEULKE, W.: *Strafprozessrecht*, 2. vydání, C. F. Müller, Heidelberg, 1996, s. 9.

⁹⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 381.

Přestože trestní řád nepriviliguje z hlediska možnosti dokazování pouze orgány činné v trestním řízení, ale explicitně stanovuje, že každá strana může vyhledat, či předložit důkaz, tedy i strana obhajoby, nelze v českém, potažmo kontinentálním systému práva hovořit o *důkazním břemeni*. Z hlediska obsahu tohoto pojmu by to nebylo přiléhavé, neboť ze zásady vyhledávací plyne, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost vyhledávat důkazy jak v neprospěch, tak i ve prospěch, důkazní břemeno tedy neleží a nezávisí zcela na důkazní iniciativě a angažovanosti obhajoby.⁹⁷

Projevit se tato zásada může kupříkladu v nesnadné situaci, kdy v trestním řízení existuje pouze jeden ne zcela věrohodný usvědčující důkaz. Ústavní soud v minulosti zdůraznil, že obecné soudy nemohou rezignovat na posouzení věrohodnosti výpovědi svědka v souzené věci. Tato vada nabývá ústavní relevance tehdy, když má taková výpověď stěžejní význam pro prokázání viny, pak Ústavní soud konstatoval, že důkazní situace, při níž v trestním řízení existuje pouze jediný usvědčující důkaz, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření toho jediného přímého usvědčujícího důkazu a takový důkaz musí být mimořádně pečlivě hodnocen. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyvinout všemožné úsilí, aby tento jediný usvědčující důkaz byl pokud možno doplněn jinými, byť třeba nepřímými důkazy. Taková povinnost pro ně vyplývá ze zásady oficiality a ze zásady vyhledávací (§ 2 odst. 4 a 5 trestního řádu).⁹⁸

Ústavní soud se vyjádřil i v otázce „tvrzení proti tvrzení“, kde konstatoval, že v situaci „tvrzení proti tvrzení“ jsou obecné soudy povinny důkladně posuzovat věrohodnost jednotlivých proti sobě stojících výpovědí a postupovat obzvláště pečlivě a obezřetně při hodnocení těchto výpovědí a vyvozování skutkových závěrů, a to za přísného respektování principu presumpce nevin. Mimo jiné v takové situaci obecné soudy rozhodně nemohou opomenout, je-li u svědka či svědků, jejichž výpovědi stojí proti výpovědi obviněného, objektivně přítomna pochybnost o jejich nezainteresovanosti na výsledku řízení. Uvedená povinnost obecných soudů je pak ještě zvýrazněna v případech, kdy taková svědecká výpověď či svědecké výpovědi, stojící proti výpovědi obviněného, představují jediný přímý důkaz, z něž má být prokázána vina obviněného. S ohledem na princip presumpce nevin i právo na spravedlivý proces pak rozhodně nelze akceptovat shledání viny obviněného za situace, kdy

⁹⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 382.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 608/06 ze dne 29. 4. 2008 (N 79/49 SbNU 153), obdobně nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 375/06 ze dne 17. 12. 2007 (N 225/47 SbNU 951), nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285).

jediným přímým důkazem proti němu je výpověď svědka, u nějž a priori nelze vyloučit jakýkoli zájem na výsledku řízení, přičemž tato svědecká výpověď je posouzena jako věrohodná toliko s odůvodněním, že byla podána pod hrozbou sankce v případě křivé výpovědi.⁹⁹

Projevem zásady vyhledávací je mimo jiné i to, že doznání nezbavuje orgány činné v trestním řízení objasnění okolností důležitých pro trestní řízení. Jelínek uvádí výjimky z tohoto principu, jimiž jsou:

a) *dohoda o vině a trestu*

Dohoda o vině a trestu je podmíněna schválením soudu, ten ovšem zásadně v tomto řízení neprovádí dokazování, pakliže nepovažuje vyslechnutí obviněného za potřebné.

b) *prohlášení obžalovaného o vině* podle § 206c TrŘ

Nedojde-li ke sjednání dohody o vině a trestu, obžalovaný přesto může prohlásit svoji vinu, a že souhlasí s právní kvalifikací skutku uvedeného v obžalobě. Procesně to má podobný důsledek jako dohoda o vině a trestu, kdy dokazování v rozsahu, v jakém obžalovaný prohlásil svou vinu, se neprovede.

c) *nesporné skutečnosti* podle § 206d TrŘ

Označí-li státní zástupce společně s obviněným některé skutečnosti za nesporné a neexistují-li závažné pochybnosti o takto prohlášených skutečnostech, soud může upustit od dokazování v těchto nespornými skutečnostmi vymezeném rozsahu.¹⁰⁰

2.3.5 Zásada volného hodnocení důkazů

V ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu je formulována zásada volného hodnocení důkazů, vyjadřující skutečnost, že zákonodárce nepovažoval za nutné stanovit další pravidla pro stanovení míry, váhy či důkazní síly jednotlivých důkazů; jinými slovy – zákonodárce se nevyjádřil k míře věrohodnosti jednotlivých důkazů, a svěřil tak odpovědnost soudu za nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodnutí.

Podle této zásady orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy na základě svého vnitřního přesvědčení, založeného na pečlivém uvážení všech jednotlivých důkazů i v jejich souhrnu. Přičemž trestní řád blíže nestanoví kategorie důkazů ani je nijak neklasifikuje, či nediferencuje,

⁹⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 520/16 ze dne 22. 6. 2016.

¹⁰⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 406.

jinými slovy – nepřiděluje různou míru důkazní síly, či věrohodnosti podle typu důkazního prostředku.¹⁰¹

Samotné hodnocení důkazů, jakožto volné uvážení orgánů činných v trestním řízení, je potřeba odlišovat od právního posouzení, které je – na rozdíl od hodnocení – vázáno zákonem, a nemůže tedy probíhat volně.

Na jedné straně zásada volného hodnocení důkazů umožňuje soudci svobodný úsudek, na druhé straně tato úvaha nemůže být bezbřehá, neboť do ní bezesporu vstupují i průměrné životní, osobní a profesní zkušenosti soudce.¹⁰²

V praxi se vnitřní přesvědčení soudce na základě pečlivé úvahy a hodnocení důkazů jednotlivě, ale i v jejich souhrnu označuje termínem dosažení „*praktické jistoty*“. Přívlastek *praktické* zde značí vysokou míru pravděpodobnosti přesvědčení o skutečnostech, kdy každý rozumný a mravní jedinec s průměrným právním vědomím a svědomím může o stejných skutečnostech vyvodit stejný závěr, tedy stejnou míru věrohodnosti. Nejde tedy o *absolutní jistotu*, přesvědčení, neotřesitelnou jistotu o skutečnostech, jež jsou předmětem dokazování.¹⁰³

Zásada volného hodnocení důkazů je protikladem v historii aplikované zákonné teorie průvodní, apeluje na orgány činné v trestním řízení, aby vyvinuly maximální možnou snahu vedoucí ke zjištění okolností důležitých pro trestní řízení. Byť zákon, vedený touto zásadou, nestanovuje konkrétní hodnotící kritéria pro hodnocení důkazů, stanovuje minimální limit pro hodnocení důkazů, jímž je nepřípustnost důkazu pořízeného nezákonným způsobem.¹⁰⁴

Jakousi záruku zneužití libovůle orgánů činných v trestním řízení při hodnocení zákonnosti a věrohodnosti důkazů představuje zákonný požadavek na odůvodněnost každého rozhodnutí učiněného po volném hodnocení důkazů. Proto soudce v soudním rozhodnutí musí v odůvodnění pečlivě rozvést, jaké skutečnosti vzal za prokázané, a které nikoli, o jaké důkazy opírá svá tvrzení a jakými úvahami se při svém rozhodování řídil.¹⁰⁵

¹⁰¹ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 28. Edice EUpres.

¹⁰² srovnej náleží Ústavního soudu I. ÚS 1428/13

¹⁰³ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 29. Edice EUpres.

¹⁰⁴ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 29. Edice EUpres.

¹⁰⁵ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 30. Edice EUpres.

2.3.6 Zásada bezprostřednosti

Jestliže se od soudce vyžaduje, aby hodnotil věrohodnost a přesvědčivost důkazů, je nezbytné, aby se se skutečnostmi seznámil bezprostředně, aby je vnímal přímo svými smysly, je-li to možné. Nestací, aby se soudce pouze seznámil s protokolem o svědecké výpovědi, ale aby svědka bezprostředně pozoroval při výpovědi, to mu umožní nejenom vnímat obsah jeho řeči, ale i nonverbální projevy, jako jsou gesta, pohyby očí, způsob chování, mimika. Zda působí rozhodně a přesvědčivě, nebo je nejistý. U svědecké výpovědi je potřeba rozlišovat, co svědek skutečně vnímal svými smysly, a kdy se jedná „pouze“ o jeho hodnotící soudy nebo o informace z doslechu. Přičemž pro trestní řízení je významné především to, co přímo vnímal svými smysly. Uplatňuje se zde apel, že *soud má čerpat důkazy z pramene pokud možno co nejbližšího dokazované skutečnosti*.¹⁰⁶

2.3.7 Zásada ústnosti

Zásada ústnosti se v hlavním líčení projevuje zpravidla tak, že důkazy se provádějí ústně, tzn., že obviněný, svědci, znalci musí – až na výjimky – vypovídat ústně. Listiny se provádí tak, že se přečtou.¹⁰⁷

Výjimku představuje § 102 odst. 2, kdy svědci mladší osmnácti let se v dalším řízení vyslechnou znovu jen v nutných případech. To je mimo jiné vyjádřením ochranné funkce trestního zákona vůči dětem a mladistvým.

Další výjimkou je § 211 TrŘ, kdy namísto výslechu svědka v hlavním líčení lze protokol o jeho dřívější výpovědi přečíst, a to za podmínek, že soud nepokládá jeho osobní výslech za nutný a státní zástupce a obžalovaný s tím souhlasí. Za situace, kdy se řádně předvolaný a poučený obžalovaný bez omluvy nedostavil, zákon připouští i přečtení protokolu bez jeho souhlasu, ovšem se souhlasem státního zástupce.

¹⁰⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 385.

¹⁰⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 384.

3 Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení

3.1 Obecně k zákonnosti důkazů

Trestní řád explicitně neupravuje procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení (až na dílčí výjimky), řada odborníků absenci takového ustanovení v TrŘ kritizuje. První výjimku uvádí hned třetí odstavec § 89 TrŘ, který stanovuje, že důkaz získaný nezákonným donucením (či hrozbou) nesmí být v řízení použit, pokud se nepoužije proti osobě, která takový důkaz donucením (či hrozbou) použila.¹⁰⁸

Zákaz vyslovený v § 89 odst. 3 TrŘ byl reflexí Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, ke kterému se Česká republika zavázala.¹⁰⁹ Toto konkrétní ustanovení o nepoužitelnosti důkazu z donucení bylo do TrŘ doplněno až novelou z roku 1990.¹¹⁰

Z dikce ustanovení § 89 odst. 3 TrŘ vyplývá, že takto získaný důkaz donucením je *absolutně neúčinný*. To znamená, že ho nelze v řízení zásadně použít, vady takto získaného důkazu nelze odstranit. Takový důkaz lze použít výhradně v jiném řízení vedeném proti osobě, která takový důkaz nezákonně získala.¹¹¹

Jak bylo v úvodu již zmíněno, TrŘ sice neobsahuje obecné ustanovení o zákazu použití nezákonně získaných důkazů, avšak rozličně jmenuje různé *zákazy důkazů*.

Například v § 99 odst. 1 TrŘ, kdy svědek nesmí být vyslýchán ohledně utajovaných skutečností, není-li mlčenlivosti zproštěn (*zákaz předmětu dokazování*). Záznam telekomunikačního provozu lze v řízení použít pouze tehdy, pokud byly dodrženy podmínky stanovené v § 88 odst. 6 TrŘ, tedy je-li k němu připojen protokol zachycující místo, čas, způsob a obsah provedení záznamu a také záznam o osobě, která záznam pořídila (*zákaz důkazního prostředku*). Paragraf 92 odst. 1 TrŘ stanoví, že obviněný nesmí být donucen k výpovědi či doznání. Paragraf 30 odst. 1 TrŘ vylučuje z řízení podklady učiněné úkony vyloučených osob (*zákaz způsobu provedení důkazu*).

Podle míry závažnosti porušení předpisů o dokazování rozlišujeme ty nejméně závažné (*formální vady*) až po nedostatky, pro něž je důkaz v řízení nepoužitelný. Formální vady jsou spatřovány například v nezjištění všech osobních dat obviněného předepsaných zákonem podle

¹⁰⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 408.

¹⁰⁹ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, podle vyhlášky č. 143/1988 Sb.

¹¹⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 408.

¹¹¹ Tamtéž.

§ 91 odst. 1 TrŘ. Jde sice o porušení předpisů o dokazování, není tím ale nijak ohrožen důležitý zájem na získání pravdivé výpovědi obviněného čili to nezpůsobuje neúčinnost důkazu.¹¹²

Neúčinnost důkazů je procesním důsledkem nepoužitelnosti důkazů. Neúčinnost důkazů se dále rozlišuje na absolutní a relativní.¹¹³

3.2 Zákonnost vs. přípustnost

Zákonnost je jedna z podstatných složek, jimiž je potřeba se zabývat v procesu hodnocení důkazů. V pramenech se setkáme s dalším pojmem, který se používá odlišně od zákonnosti, a tím je *přípustnost důkazů*. Přípustnost, resp. nepřípustnost nezákonně získaných důkazů je chápána jako širší pojem, zahrnující v sobě jednak samotnou nezákonnost důkazu, jednak i nepřípustnost danou pramenem důkazu.¹¹⁴

Soudní rozhodovací praxe ukazuje, že kupříkladu důkaz získaný za pomoci detektoru lži je nepřípustný¹¹⁵, stejně tak i úřední záznam orgánu činného v trestním řízení o skutečnostech zjištěných z evidence osob¹¹⁶, z telefonického rozhovoru se svědkem¹¹⁷. Podobně za nepřípustný důkaz považují teorie a praxe vidění jasnovidce. Opačně někdy může být důkaz opatřený původně zákonným způsobem být nakonec nepřípustný, jde o případ, kdy jedna osoba vypoví jako svědek proti druhé osobě, následně se ale stane spoluobviněným té, proti které původně vypovídala, důkaz získaný z původní svědecké výpovědi by byl nepřípustný.

Ve výše uvedeném smyslu je účelné pojmy *zákonnost* a *přípustnost* rozlišovat. Zároveň platí, že nezákonný důkaz bude vždy považován za nepřípustný, neplatí to však opačně, nepřípustný důkaz může být někdy získán zákonným způsobem.¹¹⁸

3.3 Zkoumání zákonnosti důkazu

Zákonnost důkazu je nejen jedním z prvků hodnocení důkazu, lze ji chápat i jakousi vlastností důkazu (hodnotu). Při hodnocení zákonnosti důkazu dochází ke konfliktu zájmů

¹¹² JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 412.

¹¹³ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 409.

¹¹⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 407.

¹¹⁵ R 8/1993.

¹¹⁶ R 52/1994.

¹¹⁷ R 56/1984.

¹¹⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 407.

a hodnoty důkazu. Hodnoticí kritéria zákonnosti důkazu lze posuzovat podle následujících hledisek¹¹⁹:

a) zákonný pramen

Podle toho, zda byl důkaz opatřen z pramene, který stanoví nebo připouští zákon.

V praxi je potřeba odlišit, kdy se jedná o samotné hodnocení důkazu, či pouhou prověrku důkazního prostředku. Orgán činný v trestním řízení sám musí vyhodnotit, zdali zamýšlený důkazní prostředek může přispět k objasnění věci. Kupříkladu vyslechnutí hluchoněmého svědka k okolnosti, kterou je možné vnímat pouze sluchem.

Dovětek § 89 odst. 2 TrŘ, že důkazem je *vše, co může přispět k objasnění věci*, otvírá prostor opatření důkazu téměř z libovolného pramene. Zákon okruh pramenů nijak neomezuje. Rozporuplná stanoviska vyvolává zejména přípustnost důkazních prostředků prostřednictvím detektoru lži, hypnózy, narkoanalýzy, neboť jsou to metody oslabující vůli člověka.¹²⁰

b) zákonem oprávněný subjekt pro opatření a provedení důkazu

To mimo jiné znamená, že orgány činné v trestním řízení nejsou oprávněny libovolně opatřovat a provádět důkazy, nachází-li se řízení před soudem. Předseda senátu ovšem může policejní orgán požádat o opatření jednotlivého důkazu (§ 183 odst. 1 TrŘ). Po podání obžaloby policejní orgán pozbývá důkazní iniciativu, dostane-li se přesto důkaz do jeho dispozice, je povinen ho předložit soudu. Státní zástupce má v tomto směru širší oprávnění, kdy on sám může iniciovat opatření důkazu, který dosud nebyl opatřen, či proveden, takto může učinit i na žádost předsedy senátu (§ 180 odst. 2, poslední věta TrŘ).

Předseda senátu je – až na výjimky – omezen prováděním důkazů zásadně v průběhu hlavního líčení (§ 183a TrŘ). Mimo hlavní líčení může předseda senátu vyslechnout obviněného v rámci předběžného projednání obžaloby, je-li to účelné k usnadnění rozhodnutí (§ 185 TrŘ).¹²¹

c) adekvátní procesní stadium

Zda byl důkaz opatřen a proveden v takovém stadiu trestního řízení, ve kterém je příslušný orgán oprávněn takto učinit.

Důkaz byl sice proveden příslušným procesním subjektem, ovšem v neadekvátním procesním stadiu. To se týká zejména důkazů opatřených a provedených před zahájením

¹¹⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 407.

¹²⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 413.

¹²¹ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 414.

trestního stíhání. Typicky vysvětlení, jež nemá povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu (§ 158 odst. 3, 6 TrŘ), není zásadně přípustné jako důkaz. Výjimku představuje zkrácené přípravné řízení před samosoudcem, pokud s tím státní zástupce a obviněný souhlasí, kde lze přecíst úřední záznam o vysvětlení (§ 314d TrŘ).

Ačkoli podle § 164 odst. 2 TrŘ platí, že policejní orgán nemusí opakovat úkony provedené před zahájením trestního stíhání, pakliže byly provedeny v souladu se zákonem. Provedl-li příslušný orgán kupříkladu výslech svědka před zahájením trestního stíhání, ačkoli se nejednalo o neodkladný a neopakovatelný úkon (např. lze důvodně předpokládat, že svědek zemře, neboť leží na jednotce intenzivní péče), jednalo by se o podstatnou vadu řízení, jejímž důsledkem by byla absolutní neúčinnost takto opatřeného důkazu, v trestním řízení by se k němu tudíž nedalo přihlížet.

Z judikatury vyplývá vodítko, že důkazy provedené před sdělením obvinění jsou přípustné, pouze pokud se jednalo o neodkladný a neopakovatelný úkon. V případě několika spoluobviněných, přičemž sdělení obvinění proběhlo v odlišných dnech, nelze proti obviněnému použít důkazy provedené před sdělením jinému z obviněných (rozhodnutí č. 27/1995 Sb).¹²²

d) souvislost se skutkem

Zda opatřený a provedený důkaz se týká předmětu dokazování, tedy zda se týká skutku, o němž se trestní řízení vede.

Obviněného či svědka lze procesně účinně vyslýchat pouze ke skutku, pro který bylo zahájeno trestní stíhání. Není možné v průběhu výslechu obviněného či svědka, aby se orgán činný v trestním řízení dotazoval nad rámec předmětného skutku, takto získané důkazy by byly procesně nepřípustné. Dojde-li orgán činný v trestním řízení na základě vývoje dokazování k závěru, že byl spáchán další trestný čin, musí pro tento další skutek zahájit řádné trestní stíhání (§ 160 odst. 1, 5 TrŘ), ve kterém pak může provádět patřičné dokazování.

Příkladem může být rozhodnutí č. 66/1999 Sb., které uvádí, že pakliže obviněnému bylo na základě svědecké výpovědi sděleno další obvinění ohledně dalšího skutku, je třeba k tomuto skutku tohoto svědka znovu vyslechnout.¹²³

e) zákonným způsobem

Zda byl důkaz opatřen a proveden zákonem předvídaným způsobem.¹²⁴

¹²² JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 415.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 408.

Je podstatné si uvědomit, že podle TrŘ výpověď obviněného není jeho povinnost, ale právo. Nelze tedy akceptovat různé donucující, manipulativní techniky ze strany vyšetřujícího orgánu. Takovými vyšetřovacími taktikami mohou být například bezdůvodné, nezákonné opakování výslechu, fyzický a psychický nátlak, nebo jen přemlouvání k doznání apod. I na takto opatřený důkaz by se pohlíželo jako na absolutně neúčinný.

Výslech svědka, jenž je k obviněnému v příbuzenském vztahu, aniž by svědek byl poučen o právu odepřít výpověď podle § 100 TrŘ, takto získaný důkaz by byl opět neúčinný.¹²⁵

Ústavní soud se k zákonnosti opatřování důkazů vyjádřil například ve svém nálezu ze dne 3. 11. 2004, sp. zn. II. ÚS 263/03, kde v souvislosti s formálním pojetím důkazu a „fair“ procesu uvádí: „*Účelem trestního řízení není jenom spravedlivé potrestání pachatele, nýbrž i ‚fair‘ proces, který je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu. Způsob opatřování důkazů nelze přizpůsobovat momentálnímu přesvědčení orgánů činných v trestním řízení o pachateli a vině, ale vždy je třeba striktně dbát předepsaných procesních pravidel, jakožto i jiného přípustného prostředku k získávání důkazů.*“¹²⁶

3.4 Absolutní neúčinnost důkazů

Absolutně neúčinný důkaz je důkaz, který obsahuje takové vady, že je není možné odstranit. Nelze proto k němu přihlížet, hledí se na něj, jako by neexistoval. K absolutní neúčinnosti důkazu se přihlíží z úřední povinnosti, tedy strany absolutní neúčinnost důkazu nemusí prokazovat.¹²⁷

Jak bylo zmíněno v předchozí podkapitole, absolutně neúčinným důkazem bude zejména podle § 89 odst. 3 TrŘ důkaz získaný donucením (postačí hrozba donucením). Trestní řád *a contrario* připouští přípustné formy donucení, řadí se mezi ně např. předvedení obviněného k výslechu za podmínek § 90 TrŘ. Lze shrnout, že v podstatě každé jiné formy donucení spadnou pod nezákonné donucení ve smyslu § 89 odst. 3 TrŘ. Přičemž podmínka donucení může být naplněna nejenom fyzickým násilím, ale i psychickým nevhodným působením na vůli osoby.¹²⁸

Vyšetřující orgán může ve snaze naplnit účel trestního řízení sklouznout k používání klamavých a nepravdivých údajů při výslechu obviněného, takové jednání zákon zakazuje,

¹²⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 416–417.

¹²⁶ GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 133.

¹²⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 410.

¹²⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 409.

a takto získaný důkaz by byl absolutně neúčinný. Dalším příkladem absolutně neúčinného důkazu by byl třeba odposlech telekomunikačního provozu provedený bez potřebného příkazu předsedy senátu nebo soudce (§ 88 TrŘ), podobně i důkaz získaný při vstupu do obydlí, jiných prostor a na pozemek podle § 83c TrŘ.¹²⁹

Vzhledem k tomu, že podle § 89 odst. 2 mohou důkazy opatřovat také procesní strany, nejen tedy orgány činné v trestní řízení, lze si položit otázku, zdali absolutní neúčinnost důkazu získaného donucením (či hrozbou) dopadá i na ně. Jazykovým výkladem lze dospět k závěru, že z obecné formulace § 89 odst. 3 TrŘ plyne, že zákaz donucení se vztahuje na jakoukoliv osobu, nejen na orgány činné v trestním řízení, ale i na procesní strany.

Dalším možným následkem takto nezákonně získaného absolutně neúčinného důkazu může být zrušení rozsudku v odvolacím řízení. Lze dovodit, že nezákonně získaný důkaz je podstatnou vadou řízení, jež má vliv na správnost a zákonnost rozsudku, což odůvodňuje zrušení rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) TrŘ.¹³⁰ Po zrušení rozsudku v odvolacím řízení následuje opětovné projednání a rozhodnutí ve věci soudu prvního stupně, kde musí být vada odstraněna.¹³¹

Trestní řád pracuje s pojmem *podstatná vada*, ovšem definici, která by tento pojem naplnila, TrŘ již neobsahuje. Z TrŘ tedy neplyne, která vada je více či méně podstatná a jaké důsledky vyvolává, tuto mezeru je potřeba doplnit výkladem. Podle Jelínka „*je podstatná vada taková, která má vliv na správnost rozhodnutí*“.¹³²

S obsahově podobným pojmem se setkáváme v § 188 odst. 1 písm. e) TrŘ, který umožňuje soudu vrátit věc zpět státnímu zástupci pro *závažnou procesní vadu* do stadia přípravného řízení, kde musí být vada odstraněna. Opět je zde potřeba naplnit podmínku, že intenzita vady musí být taková, že je schopna ovlivnit správnost výsledku řízení.¹³³

3.5 Relativní neúčinnost důkazů

V praxi se zpravidla častěji setkáme s relativně neúčinnými důkazy. Jsou to důkazy, při jejichž opatřování a provádění sice došlo k vadám, ty lze ale zhojit. Dokud zhojeny nejsou, nelze k nim přihlížet.

¹²⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 410–411.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 410.

¹³² Tamtéž.

¹³³ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 410.

Příkladem relativně neúčinného důkazu může být porušení ustanovení § 99 odst. 2 TrŘ, který stanovuje, že svědek nesmí být vyslýchán ohledně okolností utajovaných, kde je státem uložena povinnost mlčenlivosti. Tento svědek ale může být dodatečně příslušným orgánem mlčenlivosti zproštěn, v tomto případě bychom tento důkaz klasifikovali jako relativně neúčinný.¹³⁴

¹³⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 411–412.

4 Zahraníční teorie k přístupu důkazů získaných na základě neúčinných důkazů

V předchozích kapitolách jsme se seznámili s tím, jak přistupuje český právní řád, zejména oblast trestněprávní, k problematice přípustnosti důkazů, resp. neúčinnosti důkazů opatřených nezákonně.

Zahraníční přístupy se od českého liší, problematika důkazů získaných na základě neúčinných důkazů je v různých zemích řešena odlišně. Tato kapitola se bude zabývat nejdříve shrnutím přístupu v českém právním prostředí, poté německou teorií, následně teorií aplikovanou ve Spojených státech amerických a francouzskou doktrínou.

4.1 České pojetí doktríny konfliktu zájmů

České trestní důkazní právo vychází z teorie konfliktu zájmů a principu hodnoty důkazů. Důkazní hodnoticí kritéria jsou popsána v předchozí kapitole, jsou jimi především závažnost, pravdivost a zákonnost. Nette tyto „vlastnosti“ považuje za základní hodnoty důkazů.¹³⁵

Teorie konfliktu zájmů, jež se uplatňuje v českém právním prostředí, vychází z úvahy, že v otázce přípustnosti důkazů proti sobě stojí dva protichůdné zájmy, na jedné straně to je zájem společnosti (vyjádřený prostřednictvím trestního práva) na postihu pachatele, zatímco na straně druhé stojí zájem obviněného na ochraně jeho základních lidských práv a svobod (především práva na spravedlivý proces). Názory na konkrétní hodnoticí kritéria se v aplikační praxi liší. Řada názorů se přiklání k úvaze, že i nezákonně opatřené důkazy v případě závažných trestných činů by zpravidla mohly být přípustné. Naproti tomu důkazy opatřené na základě zdánlivě nevýznamného porušení zákona u bagatelních trestných činů by měly být nepřípustné. Rozlišujícím kritériem je zde tedy závažnost trestného činu, pro nějž se trestní řízení vede.¹³⁶

Podobně jako u americké teorie doplňující doktrínu *Fruit Of the Poisonous Tree*¹³⁷, *Dissipation Of the Taint*¹³⁸, již rozvádí další podkapitola, Růžek se domnívá, že i v případě teorie konfliktu zájmů důkaz získaný na základě původního nezákonně opatřeného důkazu nelze zcela ignorovat a pohlížet na něj, jako by neexistoval. Například je-li obviněný násilím donucen k doznání (nezákonně), během něhož vypoví, kde ukryl kořist nebo mrtvé tělo, policie následně tento doličný předmět nalezne, těžko lze po policii rozumně požadovat, aby takto

¹³⁵ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 9.

¹³⁶ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 44.

¹³⁷ *Plody z otráveného stromu*.

¹³⁸ Volně přeloženo rozptýlení nákazy nebo zmírnění poskvrnny.

zajištěný důkaz na místo činu navrátila a hledala nové důkazy. Přičemž „procesně správně“ by bylo, aby orgán činný v trestním řízení postupoval, jako by k doznání nedošlo a doličné předměty nalezeny nebyly. Odsoudit takového pachatele by bylo možné pouze na základě důkazů mimo jeho doznání.¹³⁹

Na rozdíl od německé a americké důkazní teorie se české právní prostředí přiklání k závěru, že plody z otráveného stromu jsou spíše zdravé.¹⁴⁰

Ze starší, nicméně stále funkční judikatury devadesátých let vyplývá, že za neúčinné důkazy se považují i ty získané na základě porušení ustanovení o výsledku obžalovaného, neboť se jedná o porušení práv obhajoby. Například podle rozhodnutí č. 25/I z roku 1990, je-li vyslýchán obviněný, aniž by měl zvoleného, či ustanoveného obhájce a nejedná se o neodkladný úkon, nemůže ani obviněný takovou vadu odstranit prohlášením, že s výsledkem bez obhájce souhlasí. Takto získaný důkaz by byl považován za absolutně neplatný.

Stejný následek by měl důkaz získaný nedovoleným nátlakem na obviněného, nátlak může spočívat i v tom, kdy jsou záměrně vytvořeny nepříznivé podmínky pro výslech obviněného, např. dlouhá doba výslechu, výslech v nočních hodinách, po dlouhé eskortě apod. (rozhodnutí 25/II/1990).¹⁴¹

4.2 Německé pojetí doktríny právního okruhu – Rechtskreistheorie

V sousední zemi se vyvinula tzv. *teorie právního okruhu (okrsku) – Rechtskreistheorie*. Tuto teorii poprvé vymezil německý Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 27. 2. 1951 označeném BGHSt 1.40.¹⁴² Podle Rechtskreistheorie je podstatné, zdali při porušení důkazního zákazu (tzv. *Beweisverbot*) došlo k podstatnému zásahu do tzv. právního okruhu (či okrsku) dotčené osoby, nebo naopak zásah pro něj neměl význam.

Šámal tuto teorii demonstruje na příkladu, kdy svědek vypovídá o skutečnostech, na které se vztahuje zákaz výpovědi, kupříkladu kdy svědek vypovídá o služebním tajemství. Takto provedený důkaz nebude vždy a priori neúčinný, neboť účelem zákazu výpovědi o utajovaných informacích je ochrana služebního tajemství, nikoliv zvýhodnění obhajoby obžalovaného.

¹³⁹ RŮŽEK, A.: *K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu*, Soc. soudnictví 1966, č. 5, s. 223.

¹⁴⁰ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 45.

¹⁴¹ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 54.

¹⁴² WISSUWA, T 2020, *Beweisverwertungsverbote im Besteuerungsverfahren*, trediton Verlag, Ahrensburg. Available from: ProQuest Ebook Central [11 July 2023].

Jinými slovy vyjádřeno, takto opatřený důkaz může být použit jako usvědčující důkaz proti obžalovanému.¹⁴³

Jinak by podle teorie právního okruhu byla posuzována situace, kdy svědek poskytne výpověď, aniž by byl řádně poučen o právu odepřít výpověď. Takto získaný důkaz by byl neúčinný, neboť významně zasahuje do právního okruhu, kterým je zde myšlena ochrana rodiny obžalovaného.¹⁴⁴

Německá teorie pracuje s pojmem *důkazní zákazy* („*Beweisverbote*“), které lze podle Netta rozlišovat na dvě základní skupiny a ty se následně dělí do dalších podskupin.¹⁴⁵

První skupinou jsou *zákazy provedení důkazů* („*Beweiserhebungsverbote*“), ta se dále větví do čtyř podkategorií:

- a) zákaz dokazovat skutečnost pod ochranou státního tajemství („*Beweisthemenverbote*“),
- b) zákaz použít výpověď svědka, který odepřel svědčit (či obdobný důkazní prostředek („*Beweismittelverbote*“),
- c) zákaz použití určitých metod, např. hypnózy („*Beweismethodenverbote*“),
- d) zákaz provedení důkazu neoprávněnou osobou, např. ohledání těla smí provést pouze soudní lékař („*Beweisverbote*“).

Druhou skupinou jsou *zákazy využití důkazů* („*Beweisverwertungsverbote*“).

Nett tuto skupinu dále rozlišuje následovně

- a) zda provedení důkazu sice bylo zakázáno, ale přesto byl proveden. Jeho existenci nelze zpochybnit a je třeba s ním nějakým způsobem naložit, přičemž ne každé porušení zákazu ústí v automatickou neúčinnost a je potřeba se zabývat mírou intenzity porušení takového zákazu,
- b) vedle toho se může stát, že důkaz byl sice proveden zákonným způsobem, ale následně nastanou okolnosti (např. svědek nejdříve vypoví, ale poté se rozhodne nevypovídat) představující překážku v přípustnosti takového důkazu.

Německý trestní řád obsahuje pouze několik explicitních zákazů zakládajících absolutní neúčinnost, jedná se zejména o zakázané metody výslechu obviněného a svědka, obecná úprava zákazu důkazů (podobně jako v jiných právních řádech) absentuje.¹⁴⁶

¹⁴³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 414.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 22.

¹⁴⁶ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 23.

Účelem důkazních zákazů je zabránit svévoli státních orgánů vůči občanům, nebo ji alespoň minimalizovat, dále také nastavit korektní a spravedlivé trestní řízení, kdy orgány činné v trestním řízení musí dodržovat zákonné postupy. Na druhé straně je tento požadavek potřeba vyvážit, tak aby orgány činné v trestním řízení nebyly ve své činnosti paralyzovány.¹⁴⁷

Česká právní úprava vcelku obdobná jako ta německá, v čem se ovšem liší, je institut odepření výpovědi z profesních důvodů (jedná se především o duchovní, obhájce, lékaře). Česká právní úprava tento institut reflektuje v § 99 odst. TrŘ jakožto *zákaz výslechu*, německá právní úprava vychází z odlišného východiska, kdy ze samotné povahy zastávané profese (lékař, duchovní, obhájce) se presumuje jistá znalost ohledně práva odepřít výpověď, proto německý trestní řád ani nevyžaduje, aby tato skupina osob byla předem poučena o právu odepřít výpověď, byť v zákoně je to podřazeno pod institut práva odepřít výpověď. Tato myšlenka je založena na východisku, že to, že dotyčná osoba nezprostití svědka, k němuž má povinnost mlčenlivosti, povinnosti mlčenlivosti, automaticky to nezakládá *povinnost* nevypovídat, nýbrž *pouhé právo* svědka nevypovídat. Vypovídá-li tedy svědek ve vztahu k osobě, ke které má na základě své profese povinnost mlčenlivosti, a ta ho mlčenlivosti nezprostila, tento důkaz je podle německého Nejvyššího soudu přesto účinný, jinými slovy přípustný.¹⁴⁸

4.3 Americké pojetí doktríny plodů z otráveného stromu – *Fruit Of the Poisonous Tree*

Ještě než tato podkapitola rozebere doktrínu plodů (ovoce) z otráveného stromu, je potřeba zmínit, že v USA v oblasti přípustnosti důkazů se vedle této doktríny uplatňuje ještě zásada tzv. *vyučovací norem* – „*exclusionary rules*“, ta vychází ze čtvrtého dodatku k Ústavě USA, jenž zní následovně: „*The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.*“^{149 150}

Doktrína plodů z otráveného stromu se zabývá především sekundárními důkazy, tedy důkazy pořízenými až druhořadě, odvozeně, jejichž nezákonnost je dovozována na základě původně nezákonně opatřeného důkazu. Může se jednat například o situaci, kdy obviněný se

¹⁴⁷ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 23.

¹⁴⁸ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 23–24.

¹⁴⁹ James J. Kilpatrick 1961, Editor. *Constitution of the United States and Amendments Thereto*.

¹⁵⁰ Volně lze přeložit následovně: Každý má právo na osobní a domovní svobodu, ochranu písemností a majetku. Toto právo nesmí být narušováno neodůvodněnými prohlídkami a zadržením; nesmí být vydán rovněž žádný příkaz, který by se neopíral o zdůvodněná zjištění, doložená přísahou nebo jiným způsobem potvrzená, a který by neobsahoval přesné určení místa, které má být prohledáno, přesný popis osob, které mají být vzaty do vazby, a věci, jež mají být zabaveny.

sice dozná, ale na základě použití nezákonných prostředků (např. násilí, nátlaku), a až na základě tohoto nezákonného doznání policejní orgán dohledá doličný předmět. Podle této teorie zásadně platí, že je-li strom otrávený, jsou otrávené i jeho plody, tedy i v tomto případě důkazy opatřené až na základě původního nezákonného důkazu jsou považovány za „otrávené ovoce“. Absolutní vyloučení takto pořízených důkazů by mohlo vést k ohrožení zájmu společnosti na potrestání skutečného pachatele, americká doktrína proto připouští tzv. „*dissipation of the taint*“¹⁵¹, tzn., že i takto původně otrávený důkaz může být připuštěn, pakliže žalobce prokáže, že nebyl získán v příčinné souvislosti s původním nezákonným úkonem. Šámal uvádí příklad, kdy policie nejprve získá důkaz během nezákonné prohlídky, ale později získá stejný důkaz během zákonné prohlídky, na kterou si opatří soudní příkaz, tento sekundárně získaný důkaz lze považovat za přípustný, ovšem druhá prohlídka musí být provedena nezávisle na první.¹⁵²

Podle Netta základním východiskem doktríny *Fruit Of the Poisonous Tree* je, že „*plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené*“.¹⁵³ V USA tato doktrína prošla vývojem, kdy z původního upřednostňování modelu zákonného postupu, tzv. procedurálních pravidel, která měla za cíl minimalizovat stíhání nevinného, v konečném důsledku ale mohla vést k osvobození pachatele, se doktrína přiklonila k posílení represivní funkce trestního práva s cílem potírat kriminalitu.¹⁵⁴

Ve východní části Spojených států amerických se stal případ, kdy místní policie při běžné hlídce zastavila vozidlo, o němž měla podezření, že jede nebezpečným způsobem. Vozidlo zastavilo, řidič vystoupil, v okamžiku, kdy k řidiči přistoupil policista, ucítil zápach alkoholu, a tak policista zavolal státní policii. Ta dojela na místo, při té příležitosti si vyžádala svolení k prohlídce vozidla a jeho dvou pasažérů. Načež při prohlídce daného vozidla se našla marihuana, na základě toho státní policie zatkla oba pasažéry vozidla. Při soudním řízení takto opatřený důkaz byl odmítnut jakožto „otrávené ovoce“, neboť prohlídka vozidla byla provedena neoprávněně.¹⁵⁵

Podle čtvrtého dodatku Ústavy Spojených států amerických zastavení vozidla policistou a zadržení pasažérů představuje zadržení, které musí být odůvodněné (Delaware v. Prouse, 440 U. S. 648, 653). Neuposlechnutí výzvy k prohledání vozidla je potřeba odlišovat od

¹⁵¹ Volně přeloženo rozptýlení nákazy nebo zmírnění poskvrny.

¹⁵² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 414.

¹⁵³ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 9.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ CHASE, P. (2007) 25 *Doctrines of Law*. New York: Algora Publishing. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=185601&lang=cs&site=ehost-live> (Accessed: 11 July 2023).

neuposlechnutí výzvy k zastavení vozidla (United States v. Erwin, 875 F. 2d 268, 269 (10th Cir. 1989)). Bylo-li zastavení neodůvodněné, zabavený kontraband je potřeba vyloučit podle doktríny plodů z otráveného ovoce (United States v. McKneely, 6 F.3d 1447, 1450 (10th Cir. 1993)). Soud zjistil, že původní zastavení vozidla bylo na základě příkazu, stejně jako další krátkodobé zadržení řidiče, za účelem zjištění, zdali je intoxikován. Ovšem pokračující zadržení řidiče se změnilo v nezákonné zadržení, což podle americké doktríny implicitně odvolalo jeho souhlas k prohlídce vozidla. Odvolací soud v této věci konstatoval, že policie překročila jí povolený rozsah prohlídky vozidla a následné zadržení řidiče, čímž učinila takto získané důkazy (v tomto případě kokain v kufru) neúčinné podle doktríny plodů z otráveného stromu. Odvolací soud předchozí rozsudek zrušil a zprostil řidiče obvinění, přestože policie u něj v kufru našla kokain.¹⁵⁶

Dalším významným rozhodnutím amerického Nejvyššího soudu, na jehož základě došlo ke stanovení základních požadavků na zákonnost postupu policie při výsleších, byl případ z roku 1966 *Escobedo vs Miranda*, tato pravidla se udržela v platnosti až do současné doby. Důkazy získané prostřednictvím výpovědi obviněného předvedeného policejním orgánem jsou přípustné v hlavním líčení pouze tehdy, byly-li dodrženy tyto garance:

- a) ještě před zahájením samotného výslechu musí být obviněný poučen, že má právo nevypovídat, a pakliže vypovídat bude, že jeho výpověď může být použita proti němu,
- b) musí být poučen, že má právo na obhajobu, nemůže-li si ji dovolit, obhájce mu bude ustanoven. Těchto práv se může obviněný vzdát,
- c) dá-li vyslýchaný během výslechu najevo, že se chce poradit s obhájcem, musí mu to být umožněno a zároveň se vyslychající osoba nesmí dále dotazovat.¹⁵⁷

Z této doktríny, jež staví na předpokladu, že plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené, vychází i pojetí Evropského soudu pro lidská práva. Podobně jako v USA tato doktrína ale prošla určitým vývojem a byla postupně korigována.¹⁵⁸

¹⁵⁶ CHASE, P. (2007) *25 Doctrines of Law*. New York: Algora Publishing. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=185601&lang=cs&site=ehost-live> (Accessed: 11 July 2023).

¹⁵⁷ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 115 s.

¹⁵⁸ JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 44 (kapitola od Zuzany Vostré).

4.4 Francouzské pojetí doktríny volnosti dokazování – *Liberté De Preuve*

Z předchozích teorií vyplývá, že různé právní systémy přistupují k problematice přípustnosti důkazů různě, v něčem se prolínají, v něčem však odlišují. Za pozornost stojí i francouzská teorie, která vychází z konceptu volnosti dokazování – *Liberté De Preuve*. Tato koncepce v zásadě stojí na myšlence, že v trestním řízení jsou dovoleny všechny druhy důkazů. Tento princip se opírá o článek 427 francouzského trestního řádu, jehož generální klauzule stanoví, že „*trestné činy mohou být odhalovány všemi prostředky a soud rozhoduje podle svého vnitřního přesvědčení*“.¹⁵⁹

Tato obecná klauzule je pak korigována rozhodovací praxí soudu, ze které vyplynulo několik dalších principů hodnocení přípustnosti důkazů.

Francouzský právní řád pracuje s pojmem *neplatnost úkonů* („*nullités*“). Podobně jako naše Ústava, i ta francouzská obsahuje základní ústavněprávní postuláty, jako jsou právo na obhajobu, princip kontradiktornosti trestního řízení („*principe du contradictoire*“). Na těchto ústavních pilířích stojí koncept neplatnosti úkonů ve francouzském právním řádu.¹⁶⁰

Ve srovnání s českým trestním řádem ten francouzský neobsahuje vylučovací klauzuli použití některého důkazu (např. důkazu získaného na základě násilí). Jednotlivé modalities neplatnosti důkazů tak rozličeně vyplývají z francouzského trestního řádu, tak jak jsou upraveny jednotlivé úkony.

Francouzská nauka rozlišuje dva typy neplatnosti důkazů:

a) zákonné důvody neplatnosti („*nullités textuelles*“)

Francouzský trestní řád to vyjadřuje formulací „*pod sankcí neúčinnosti*“. Jedná se především o úkony při domovních prohlídkách, odnětí věci nebo odposlech advokátů bez příslušného souhlasu předsedy francouzské advokátní komory.

b) judikатурní důvody neplatnosti („*nullités substantielles*“)

Jak plyne ze samotného označení, nejedná se o důvody, které by obsahoval francouzský trestní řád, tyto důvody byly postupně zformulovány na základě soudní rozhodovací práce, zejména v rámci rozhodovací činnosti Trestní komory francouzského Nejvyššího soudu („*Cour de cassation*“).

Judikатурní důvody teorie větví do dvou oblastí. První je oblast veřejného zájmu, zde se jedná především o situace, kdy není dodržena příslušnost soudů, anebo absence znalecké

¹⁵⁹ ZAORALOVÁ, P.: *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018, s. 128.

¹⁶⁰ ZAORALOVÁ, P.: *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018, s. 129.

doložky u posudku. Další oblastí jsou případy porušení práva na obhajobu, tyto důkazy vedou k neúčinnosti pouze za předpokladu, že byly pořízeny nezákonně a že jsou způsobilé významně poškodit zájmy osoby, proti které se řízení vede.¹⁶¹

V důsledku vývoje a váhy soudních rozhodnutí došlo roku 1975 ke vložení článku 802 do francouzského trestního řádu, který stanovil: „*V případě porušení zákonných pravidel pod sankcí neplatnosti nebo v případě nedodržení formálních požadavků zákona mohou soudy, včetně Cour de cassation, který rozhoduje o námitce neplatnosti nebo z vlastní iniciativy, konstatovat neplatnost pouze v případech podstatného porušení práv dotčené osoby.*“¹⁶²

Podle výše uvedeného soud tedy v případě posuzování otázky přípustnosti důkazů nehodnotí pouze dodržení zákonných norem, ale i způsobilost takového porušení poškodit zájmy osoby, proti níž se trestní řízení vede. Každý případ je tedy posuzován individuálně a nelze plošně vymezit přesná kritéria neplatnosti důkazů. V případě nepodstatného, nevýznamného porušení zákonných norem, kde takovéto porušení má jen minimální potenciál poškodit zájem osoby, proti které se trestní řízení vede, soud takovýto důkaz připustí a nekonstatuje jeho neúčinnost.

Podle Zaoralové francouzské soudy přistupují k otázce přípustnosti důkazů spíše restriktivně, pouze výjimečně konstatují podstatné porušení práv dotčené osoby, a to zejména v oblasti veřejného zájmu na řádném výkonu justice.¹⁶³

¹⁶¹ ZAORALOVÁ, P.: *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018, s. 129–130.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ ZAORALOVÁ, P.: *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018, s. 129–130.

5 Rozhodovací praxe v oblasti dokazování

5.1 Mlčenlivost advokáta

Povinnost mlčenlivosti advokáta reguluje zákon o advokacii v § 21 odst. 1 tak, že advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Zákon zde tedy vyžaduje souvislost poznané skutečnosti s poskytováním právních služeb advokátem.¹⁶⁴ Obhájce se tedy může v rámci poskytování svých služeb seznámit s významnými okolnostmi důležitými pro trestní řízení, tyto okolnosti mohou být předmětem zájmu orgánů činných v trestním řízení, jež se mohou snažit tuto zákonnou mlčenlivost prolomit.

Trestní řád tuto možnou potřebu reflektuje vymezením přípustnosti provedení domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokátní praxi, v § 85b odst. 1 a následujících TrŘ. Orgán provádějící takovou prohlídku je povinen si vyžádat souhlas České advokátní komory (dále jen „Komora“), seznámit se s obsahem takto získaných listin je orgán oprávněn pouze za přítomnosti a se souhlasem zástupce Komory. Není-li souhlas zástupcem Komory dán, lze jej nahradit na návrh orgánu provádějícího domovní prohlídku rozhodnutím soudce nejbližší nadřízeného soudu, u něhož působí předseda senátu nebo soudce, který je oprávněn nařídit tuto domovní prohlídku (§ 85b odst. 3 TrŘ). Odstavec 9 stejného paragrafu stanoví, že soudce návrhu vyhoví, pakliže listina neobsahuje skutečnosti, o kterých je advokát povinen zachovat mlčenlivost, v opačném případě návrh zamítne.¹⁶⁵

Co přesně má soudce zkoumat, aby mohl rozhodnout, zdali listiny zajištěné u advokáta vydat, či nevydat orgánům činným v trestním řízení, není v praxi jednoznačné. Podle zákonné úpravy by to mělo být pouze to, zdali listiny zajištěné při prohlídce obsahují skutečnosti, o nichž se advokát dozvěděl v rámci poskytování právních služeb. Jinými slovy, pokud soudce dojde k závěru, že daná listina obsahuje skutečnosti, o kterých se advokát dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb, takovou listinu by soudce podle zákonné úpravy orgánům činným v trestním řízení vydat neměl. Oproti tomu listiny obsahující skutečnosti, se kterými se advokát mohl důvodně seznámit mimo poskytování právních služeb, soudce orgánům činným v trestním řízení vydat může.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii.

¹⁶⁵ GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 135.

¹⁶⁶ Tamtéž.

5.1.1 Rozhodovací praxe v otázce mlčenlivosti advokáta

Podle Tomana současná soudní praxe tuto podle něj jednoznačnou právní úpravu obchází. To demonstruje například na usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. I. ÚS 3905/14, ze kterého následně vycházejí i další soudy, a které uvádí: „*Ústavní soud vylučuje možnost poskytovat jakoukoli ochranu komunikace a jiných informací souvisejících s páčáním trestné činnosti samotným advokátem, a to jak ke škodě klienta nebo ke škodě jiných osob ve spolupachatelství s klientem, jelikož trestnou činnost advokáta není možné považovat za poskytování právních služeb.*“¹⁶⁷

Bělohávek uvádí, že „*komunikace mezi klientem a obhájcem podléhá maximální ochraně, a to především v zájmu klienta, nikoliv ku prospěchu advokáta, tím spíše, sleduje-li advokát rozporné zájmy, nebo zájmy, které se klienta vůbec netýkají*“. Podle Bělohávka jsou tedy rozhodujícími kritérii nejen souvislost s poskytováním právních služeb advokáta klientovi, ale i zájmy klienta.¹⁶⁸

Za další průlomové rozhodnutí v této oblasti je považováno usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. 5. 2016, č. j. 3 Nt 1722/2015. Ačkoli z ustanovení § 85b TrŘ nevyplývá odlišná klasifikace či hierarchie listin zajištěných při domovní prohlídce v prostorách advokáta, krajský soud ve svém rozhodnutí kategorizoval listiny v podstatě do tří skupin: do první se řadí listiny, o kterých je advokát povinen zachovávat mlčenlivost a zároveň mají vazbu k trestné činnosti, do druhé listiny, o kterých advokát není povinen zachovávat mlčenlivost, a do třetí soubory na nosičích, jež buďto obsahují klíčová slova a vztahují se k trestné činnosti, nebo neobsahují skutečnosti, o niž je advokát povinen zachovávat mlčenlivost.

Podle Tomana zde soudkyně v podstatě rozhodla o prolomení advokátního tajemství, ale pouze v jedné z kategorií zajištěných listin, kde ze zjištěných listin vyplývá, že se advokát na trestné činnosti mohl podílet. Zákonná úprava nerozlišuje skupiny zajištěných listin při domovní prohlídce u advokáta, zákonným kritériem je pouze souvislost s výkonem advokátních služeb, v tomto rozhodnutí soudkyně podle Tomana posunula hranice zákonnosti.¹⁶⁹

¹⁶⁷ GRÍVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 136.

¹⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, A. *Obsah a projevy práva na právní pomoc v kontextu s povinnostmi a omezeními advokáta z tuzemské a mezinárodní perspektivy* [online]. 6/2021. Praha: Česká advokátní komora, 2013 [cit. 2023-06-28]. ISSN 1805- 8280. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpweyk7gzpxgxztgi&rowIndex=0#>.

¹⁶⁹ GRÍVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 136.

Rozhodovací praxe v této otázce ukazuje, že se vytvořil nový právní názor, který říká, že pakliže se advokát mohl na trestní činnosti podílet, nejedná se o poskytování právních služeb a listiny zajištěné v tomto smyslu nepodléhají ochraně mlčenlivosti advokáta.

Na tuto tezi navazuje usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 28/85/16, které upozorňuje na to, že soudy takto mohou leckdy vytvořit nový institut „*podezřelého advokáta*“, přičemž ale potvrzuje výše praxí nově vytvořený názor, že mlčenlivosti advokáta nepodléhají okolnosti vyplývající z listin, jež mají nebo mohou mít souvislost s trestnou činností. Čímž rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě potvrdil jako věcně i právně správné. Ústavní soud nadto rozvíjí danou tezi následovně: „*Není možné akceptovat, aby stíhání trestné činnosti bylo znemožněno odkazem na advokátní tajemství. Institut advokátní mlčenlivosti nesmí být zneužíván k páchání trestné činnosti. Tím by totiž došlo k nepřípustnému a účelovému nadřazování uvedené ‚procesní‘ hodnoty nad hodnoty základních práv a svobod, k jejichž naplňování má stát pozitivní povinnost, jež se realizuje mimo jiné právě v trestním řízení. Je proto úkolem soudu vymezit a prověřit rozsah mlčenlivosti, která je definována v ustanovení § 21 odst. 1 zákona o advokacii. Jde-li tedy o informace, které by za jistých okolností mohly podléhat povinnosti mlčenlivosti, ale advokát se o nich nedozvěděl při poskytování právních služeb, není je možno automaticky podřadit pod informace chráněné mlčenlivostí.*“¹⁷⁰

Z výše uvedených rozhodnutí by zejména pro nepoctivé advokáty měly plynout informace, že ani advokáti, resp. jejich kanceláře nejsou pro orgány činné v trestním řízení zcela nedotknutelné a že za dodržení zákonných podmínek i ony mohou být předmětem výkonu domovní prohlídky a spisy za dodržení zákonných limitů zajištěny pro trestní řízení. Nelze pověřený orgán zcela „odbýt“ odkazem na zákonnou povinnou mlčenlivost advokáta.

5.2 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Přestože trestní řád systematicky řadí odposlech a záznam telekomunikačního provozu do čtvrté hlavy („*Předběžná opatření a zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení*“), nikoli pod hlavu pátou („*Dokazování*“), nauka řadí odposlech a záznam telekomunikačního provozu mezi další důkazní prostředky. Jedná se zpravidla o invazivní zásah ze stran orgánů činných v trestním řízení do osobnostní sféry, tedy Ústavou zaručených základních práv a svobod, osob

¹⁷⁰ GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 137.

odposlouchávaných, jež v daném časovém horizontu, ve kterém dochází k odposlouchávání, zpravidla nejsou ještě (ani v budoucnu nemusí být) v pozici obviněného.¹⁷¹

Trestní řád v sedmém oddílu hlavy čtvrté vymezuje v podstatě dva druhy odposlechů. Prvním je odposlech a záznam telekomunikačního provozu upravený podle § 88 TrŘ. Dá se říci, že to je odposlech v pravém slova smyslu, kdy příslušný orgán provádí odposlech a záznam aktuálního hovoru přes telefon, posílání e-mailů či posílání textových zpráv, a to v reálném čase. Druhou formou je podle Chmelíka odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88a TrŘ, kde jsou sledovány a zaznamenávány tzv. lokalizační údaje. Nejedná se tedy o odposlech a záznam telekomunikačního provozu v reálném čase aktuální komunikace vedené prostřednictvím libovolného zařízení, jako tomu bylo v prvním případě podle § 88 TrŘ.¹⁷²

5.2.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88 TrŘ

Podmínky přípustnosti tohoto důkazního prostředku upravuje § 88 a násl. TrŘ. V prvním odstavci je stanovena základní podmínka (přípustnosti) odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. S ohledem na značnou míru intenzity zásahu do osobnostní sféry odposlouchávaného lze tento důkazní prostředek nařídit v taxativně vyjmenovaných případech. Zejména je-li vedeno trestní řízení pro zločin (s horní hranicí odnětí svobody nejméně osm let), dále pro zvláště závažné a jiné úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. Především se jedná o tzv. drogové delikty, terorismus, kuplířství, padělání a pozměňování peněz, ochranu životního prostředí a další.

5.2.1.1 Důvody nařízení a postup

V *přípravném řízení* je oprávněn vydat příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu výhradně *soudce*, a to jen na *návrh státního zástupce*, nikoliv policejního orgánu. Příslušným soudem je podle § 26 odst. 1 v přípravném řízení k provádění úkonů příslušný okresní soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce.

Soudcem vydaný příkaz musí mít písemnou formu a musí být řádně odůvodněn, nestačí zobecněné odůvodnění, musí z něho být zřejmý důvodný předpoklad, že budou zjištěny potřebné skutečnosti důležité pro trestní řízení. Vedle odůvodnění musí příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu obsahovat i informaci o tom, po jak dlouhou dobu bude

¹⁷¹ GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 137.

¹⁷² CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 166. Edice EUpress.

odposlech a záznam telekomunikačního provozu prováděn, tato doba nesmí být delší než *čtyři měsíce*. Policejní orgán je povinen průběžně vyhodnocovat, zdali důvody pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu přetrvávají, a pokud ne, nic mu nebrání v tom, aby odposlech a záznam ukončil před dobou stanovenou v příkazu. Nicméně v odůvodněných případech může ovšem již nadřízený soudce (v přípravném řízení soudce krajského soudu, v řízení před soudem soudce soudu vyššího stupně) dobu trvání odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu prodloužit, vždy nejdéle na čtyři měsíce, a to i opakovaně.

V taxativně vyjmenovaných případech (§ 88 odst. 5 TrŘ) může orgán činný v trestním řízení provést odposlech a záznam telekomunikačního provozu i sám bez v jiných případech nutného příkazu. Jedná se o trestné činy podle trestního zákoníku, například únos dítěte a osoby stížené duševní chorobou (§ 200), svěření dítěte do moci jiného (§ 169), obchodování s lidmi (§ 168), vydírání (§ 175). Anebo lze odposlech a záznam telekomunikačního provozu provést bez příkazu, pakliže s tím uživatel odposlouchávané stanice souhlasí.

Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního rozhodnutí je rozhodnutím *sui generis*.¹⁷³

V řízení před soudem je oprávněn nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu *předseda senátu*, a jak plyne z formulace § 88 odst. 2 první věta TrŘ, na rozdíl od přípravného řízení i bez návrhu státního zástupce.

Podstatné je, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu může být jakožto neodkladný a neopakovatelný úkon (za podmínek § 160 odst. 4 TrŘ) proveden ještě před zahájením trestního stíhání.¹⁷⁴

Odposlech provádí podle § 88 odst. 1 TrŘ Policie České republiky, přičemž výslovně zakazuje (nepřipouští) provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným. Dojde-li přesto k nežádoucímu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným, policejní orgán je povinen tento záznam bezodkladně zničit a informace takto zjištěné nijak nepoužít, o zničení těchto důkazů se sepíše protokol, který se založí do spisu.

Co se týká použití důkazu z tohoto důkazního prostředku v jiné trestní věci (§ 88 odst. 6 TrŘ), je to možné pouze za předpokladu dodržení podmínek přípustnosti

¹⁷³ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 166. Edice EUpres.

¹⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního prostředku vymezených v § 88 odst. 1 TrŘ, tedy buďto musí jít o trestní stíhání vedené pro trestné činy vyjmenované v prvním odstavci, anebo s tím uživatel odposlouchávané stanice souhlasí.

Dojde-li k pravomocnému skončení věci a při odposlechu či záznamu telekomunikačního provozu nebyly zjištěny významné skutečnosti pro trestní řízení, je policejní orgán povinen (se souhlasem soudu, či státního zástupce v přípravném řízení) záznamy bezodkladně zničit po třech letech od pravomocného skončení věci (§ 88 odst. 7 TrŘ).

5.2.1.2 Návrh na přezkoumání zákonnosti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu Nejvyšším soudem

Odstavec 8 § 88 TrŘ umožňuje zvláštní obranu odposlouchávaným osobám, kdy příslušný orgán je povinen po pravomocném skončení věci informovat odposlouchávanou osobu, že byla odposlouchávána, a poučit ji o tom, že může ve lhůtě šesti měsíců podat návrh k Nejvyššímu soudu na přezkoumání zákonnosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Tato informační povinnost příslušných orgánů se ovšem nevztahuje na řízení o zločinech s horní hranicí nejméně osm let, zločiny spáchané organizovanou skupinou apod. (§ 88 odst. 8 TrŘ).

Tento osmý odstavec byl do TrŘ vložen novelou (provedenou zákonem č. 177/2008 Sb.¹⁷⁵), což bylo reflexí judikatury Evropského soudu pro lidská práva navazující na článek 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, jenž upravuje „*právo na respektování soukromého a rodinného života*“. Smyslem této evropské a následné tuzemské právní úpravy je, že tam, kde je to možné (odposlouchávaná osoba je známa) a není to proti samotnému smyslu odposlechu (např. utajované informace), odposlouchávaná osoba by (byť dodatečně) měla mít možnost účinné právní obrany, v případě, že se cítí být na svých základních lidských právech a svobodách neodůvodněně omezena.¹⁷⁶

V otázce přezkoumání zákonnosti se Ústavní soud vyjádřil v případě, kde stěžovatel nejdříve neúspěšně vyčerpal tuto procesní obranu podáním návrhu na přezkoumání zákonnosti odposlechu a telekomunikačního záznamu k Nejvyššímu soudu, kdy následně podal ústavní stížnost, kterou Ústavní soud usnesením ze dne 26. 4. 2023 IV. ÚS 2797/22 odmítl. Stěžovatel namítal, že došlo k zásahu do jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených

¹⁷⁵ Zákonem č. 177/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích).

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac.* vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

v čl. 4 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to zejména tím, že podle stěžovatele došlo k hrubému porušení procesních předpisů, a tedy i jeho práva na obhajobu a spravedlivý proces, když byly před soudem použity důkazy na základě odposlechnů a záznamů telekomunikačního provozu. Nejvyšší soud při přezkumu zákonnosti nařízených odposlechnů a záznamu telekomunikačního provozu ovšem porušení zákona neshledal, a naopak uzavřel, že příkazy byly vydány v mezích zákona, dostatečně odůvodněny, z formálně materiálního hlediska splňují všechny náležitosti vymezené v § 88 odst. 1 a 2 TrŘ: „*Předně v žádosti policejního orgánu je také specifikováno, jakými úkony byly zjištěny jaké konkrétní skutkové okolnosti, k čemuž podotkl, že zákon ani judikatura nepožaduje, aby orgány činné v přípravném řízení ve svých podnětech / návrzích / rozhodnutích sui generis podrobně specifikovaly důkazní materiál, z něhož čerpaly uváděné skutečnosti (tj. kupř. odkazem na konkrétní strany ve spise, či dokonce na prameny jednotlivých informací zjištěných v rámci operativního šetření policejního orgánu.*“¹⁷⁷

Stěžovatel (současně soudce) se měl dopustit ovlivňování průběhu trestního řízení. Stěžovatel opírá svou argumentaci o to, že postrádá konkrétní skutkové okolnosti, pouze se uvádí, „*že měl dlouhodobě páchat trestnou činnost*“, avšak bez konkretizace, jakým jednáním a s jakým následkem. Příkazy dále obsahují argument, že nelze v daném případě použít méně invazivní důkazní prostředek, než je právě odposlech a záznam telekomunikačního provozu, což je právě dáno i osobami podezřelých, neboť se jedná o osoby znalé operativně pátracích prostředků policejního orgánu, včetně taktiky „*skrytého vyšetřování*“. Stěžovatel namítá, že příkazy jsou pouhým opisem policejní žádosti, a nelze je tedy považovat za řádně odůvodněné, jak požaduje § 88 TrŘ.

Nicméně Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené příkazy byly v souladu s podmínkou stanovenou § 88 odst. 1 TrŘ nařízeny pro přečin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) a odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, který spadá do taxativního výčtu § 88 TrŘ. Ve shodě s Nejvyšším soudem Ústavní soud dospěl k závěru, že vydané příkazy bylo v dané věci možné nařídit.

Dále Ústavní soud shodně došel k závěru, že pro nařízení odposlechnů a záznamů telekomunikačního provozu existovalo důvodné podezření. Stěžovatel (soudce) vložil na svůj bankovní účet 2 500 000 Kč v hotovosti, což odůvodňoval jako realitní transakci, přičemž si musel být vědom, že zejména na soudce jsou kladeny vyšší nároky na chování než na jiné. Musel si být vědom, že od částky 270 000 Kč je povinen provést transakci bezhotovostně.

¹⁷⁷ Usnesení ze dne 26. 4. 2023 IV. ÚS 2797/22.

Ústavní soud shledal, že Nejvyšší soud správně vyhodnotil dodržení zásad přiměřenosti, neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonů.¹⁷⁸

5.2.2 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88a TrŘ

Na rozdíl od odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 TrŘ, nesleduje § 88a zachycení autentických hovorů, písemné komunikace prostřednictvím komunikačních zařízení, nýbrž sleduje „pouhé“ zachycení lokalizačních údajů o již proběhnutých hovorech. Prostřednictvím tohoto důkazního prostředku lze zajistit informace typu, kdo s kým telefonoval, jaká použil telefonní čísla, jak dlouho rozhovor trval, a hlavně tedy odkud zájmová osoba telefonovala¹⁷⁹. Původní znění § 88a Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 7789/2006 kritizoval, neboť podle něj nesplňovalo tzv. test proporcionality. Zejména Ústavní soud kritizoval absenci podmínky nezbytnosti. Podle původní dikce § 88a policejní orgán mohl téměř neomezeně provádět tento důkazní prostředek, nebyla zde stanovena ani podmínka závažnosti trestného činu, jako tomu je v § 88. Novela TrŘ provedená zákonem č. 273/20012 Sb. to reflektovala a § 88a TrŘ byl upraven, že pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88a TrŘ je potřeba splnit následující požadavky:

- a) podmínka taxativně vyjmenovaných úmyslných trestných činů. Jedná se především o trestné činy mající povahu telekomunikačního tajemství či ochrany osobních dat,
- b) podmínka trestní sazby s horní hranicí nejméně tři roky, a to pro trestné činy, pro něž je trestní řízení vedeno,
- c) úmyslné trestné činy, pro které se Česká republika zavázala mezinárodní smlouvou, že je bude stíhat.

Oproti odposlechům a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 je zde patrná mírnější podmínka hranice trestní sazby tři roky, dříve to bylo osm let. Podobně v přípravném řízení příkaz vydává soudce na návrh státního zástupce, ten musí mít písemnou podobu a řádné odůvodnění.

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7.*, dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře.

¹⁷⁹ To může mít význam zejména pro obžalobu, pakliže obviněný tvrdí, že na daném místě nebyl, avšak z lokalizačních údajů vyplyne, že tam nepochybně byl, obžaloba tak může vyvrátit jeho tvrzení.

Lokalizační a provozní údaje uchovávají subjekty zajišťující veřejnou telekomunikační síť po dobu šesti měsíců. Orgány činné v trestním řízení mohou tyto subjekty požádat o poskytnutí těchto údajů, ty jsou povinny tyto údaje sdělit.¹⁸⁰

5.2.3 Rozhodovací praxe v otázce odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu

Z výše zmíněných ustanovení § 88 a § 88a TrŘ vyplývá, že příkaz k nařízení odposlechu mimo ostatní náležitosti musí explicitně uvádět přesnou dobu, po kterou bude odposlech prováděn. K tomu Nejvyšší soud v rámci přezkumu zákonnosti odposlechů podle § 88 odst. 6 TrŘ v usnesení ze dne 13. 1. 2016 č. j. 4 Pzo 9/2015 uvedl následující: „*Nejvyšší soud konstatuje, že v příkazu musí být mimo obecných náležitostí uloženo provedení odposlechu a záznamu příslušného druhu telekomunikačního provozu a podle výslovného znění ustanovení § 88 odst. 2 TrŘ zde musí být uvedeny uživatelská adresa či zařízení, a to včetně telefonního čísla, osoba uživatele, pokud je její totožnost známa, trestný čin, pro nějž se vede trestní řízení, doba, po kterou bude odposlech a záznam telekomunikačního provozu prováděn, která nesmí být delší než čtyři měsíce. V odůvodnění pak musí být uvedeny konkrétní skutkové okolnosti, které vydání tohoto příkazu odůvodňují (včetně doby jeho trvání), dále zde musí být uveden účel odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a také vysvětleny důvody, proč nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo proč by bylo jinak jeho dosažení podstatně ztížené, odůvodněna musí být délka doby trvání odposlechu a záznamu příslušného druhu telekomunikačního provozu.*“¹⁸¹

Toman poukazuje na nedůslednost rozhodovací praxe, kdy z výše citovaného usnesení Nejvyššího soudu sice vyplývá požadavek kromě obecných náležitostí i na uvedení doby trvání odposlechu a konkrétní skutkové okolnosti, které je odůvodňují. Vedle toho ale Nejvyšší soud vydal dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017 rozsudek, kde takový nedostatek hodnotí pouze jako formální: „*Příkazy vydané Okresním soudem v Ústí nad Labem naplňovaly veškeré náležitosti stanovené § 88 odst. 1, 2 TrŘ s výjimkou explicitního odůvodnění doby trvání odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Tento formální nedostatek nicméně ve světle formálně-materiálního hodnocení jednotlivých příkazů nezaložil jejich nezákonnost, jelikož důvody pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu na konkrétní dobu byly v každém*

¹⁸⁰ CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 168–169. Edice EUpress.

¹⁸¹ GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 138–140.

případě ‚materiálně‘ seznatelné z konkrétních skutkových okolností, které byly rozvedeny v odůvodněných příkazů. “

Dále Nejvyšší soud v témže rozsudku akcentuje materiální podmínku pro vydání příkazů: *„Případné neúplné či nedostatečné odůvodnění příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nebo povolení ke sledování osob a věcí, které dostatečně podrobně neobsahuje všechny požadavky uvedené v § 88 odst. 1, 2 nebo v § 158d odst. 4 TrŘ, nemusí bez dalšího založit nepoužitelnost odposlechnů a záznamů opatřených na jejich podkladě, pokud je zjevné, že v dané věci byly splněny materiální podmínky pro jejich vydání.“¹⁸²*

Toman shrnuje, že v rozhodovací praxi dochází k extenzivnímu výkladu zákona, což podle něj nemá v právních předpisech oporu. Toto své tvrzení dokládá také na nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 1 ÚS 1677/2013, kde Ústavní soud definoval *formálně-materiální* pojetí důkazu: *„Kontinentální trestní řízení vychází z formálně-materiální povahy důkazu a zpravidla jen tak takové vady úkonu, které porušují právo na spravedlivý proces (č. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy) vedou k neúčinnosti nebo nepřípustnosti důkazu. Zásada volného hodnocení důkazů (čl. 2 odst. 6 TrŘ) orgánům činným v trestním řízení ukládá, aby důkazy byly hodnoceny jak ve vzájemné souvislosti, tak jednotlivě, a umožňuje tedy, aby bylo k vadám řízení přistupováno diferencovaně/materiálně.“¹⁸³*

5.3 Přípustnost odposlechnů v kauze Rath

David Rath (narozený 25. 12. 1965) je český lékař, jenž se stal známý především jako kontroverzní politik. V letech 2006–2013 byl poslancem za ČSSD, v letech 2005–2006 jako nestraníka zastával úřad ministra zdravotnictví. V období let 2008 až 2012 byl hejtmanem Středočeského kraje. Do historie trestní justice se zapsal na základě toho času největšího korupčního případu, ve kterém byly vyneseny přelomové, pro některé spíše překvapivé rozsudky mající významný přesah právě do problematiky přípustnosti důkazů, a to zejména přípustnosti odposlechnů a záznamů telekomunikačního provozu. David Rath společně s dalšími spoluobviněnými (mediálně známí jsou především Petr Kott a Kateřina Pancová, později

¹⁸² GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 140.

¹⁸³ GRIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 140–141.

manželé), všichni profesí lékaři, namísto léčení se věnovali spíše klientelismu, kdy podle policií zajištěných důkazů celé večery přepočítávali úplatky.¹⁸⁴

V úvodu této podkapitoly shrnu základní klíčové momenty v trestním procesu odehrávajícím se v horizontu jedenácti let, které v dalších odstavcích rozvedu. Rath byl v roce 2012 zadržen protikorupční policií se sedmi miliony v krabici od vína¹⁸⁵, stal se tak historicky prvním poslancem vazebně stíhaným během výkonu mandátu. V roce 2015 byl za korupci¹⁸⁶ odsouzen k trestu odnětí svobody sedmi let a propadnutí části majetku (22,9 mil.)¹⁸⁷, proti rozsudku se Rath sice odvolal, ale následně soud v roce 2019 jeho vinu potvrdil. Po odpykání poloviny trestu byl Rath podmíněně propuštěn z výkonu trestu, ovšem záhy nato byl odsouzen v tzv. druhé větvi korupční kauzy a původní sedmiletý trest mu byl o rok prodloužen. Rath opět nastoupil k výkonu trestu začátkem roku 2023, v květnu 2023 byl podmíněně propuštěn, ke dni odevzdání této práce je tedy na svobodě.^{188 189}

Policie zadržela v tu dobu ještě středočeského hejtmana Davida Ratha dne 14. května 2012 se sedmi miliony v krabici od vína. Druhý den, 15. května 2012, byl Rath obviněn ze zmanipulování zakázky na opravu buštěhradského zámku, stíhán byl Rath vazebně. Státní zástupce podal obžalobu 5. dubna 2013, tedy necelý rok od obvinění. První nepravomocný rozsudek v kauze Rath vynesl Krajský soud v Praze dne 23. července 2015, kdy byl Rath odsouzen k 8,5 roku odnětí svobody a propadnutí 22,9 milionu. Předseda senátu (Robert Pacovský¹⁹⁰) uznal Ratha vinným z přijímání úplatků. Rath se proti tomuto rozsudku odvolal.

¹⁸⁴ KOUDELKA, Zdeněk. Rath má právo na férový proces. *Trestní právo* [online]. 2011 [cit. 2023-07-10].

¹⁸⁵ Později se Rath hájil, že krabici se sedmi miliony (původně s vínem) mu někdo, například policie, při zadržení podstrčil. (KEDROŇ, Radek. *Operace Rath: pohled do zákulisí policejního vyšetřování*. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 203–209.)

¹⁸⁶ Podle soudních rozhodnutí trestněprávně relevantní jednání obviněných bylo kvalifikováno následovně: sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1, 2 písm. a), b), c), odst. 3 trestního zákoníku, pokračující zločin poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 odst. 1, 4 písm. a), odst. 5 trestního zákoníku, pokračující zločin přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 alinea 1, odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, pokračující zločin podplacení podle § 332 odst. 1 alinea 1, odst. 2 písm. a), b) tr. zákoníku.

¹⁸⁷ Obžaloba navrhovala propadnutí veškerého majetku, to ovšem předseda senátu vyhodnotil jako příliš drakonické. (KEDROŇ, Radek. *Operace Rath: pohled do zákulisí policejního vyšetřování*. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 203–209.) Pro srovnání propadnutí veškerého majetku byl uložen v obdobné korupční kauze doktora Nejedlého, tehdejšího ředitele Nemocnice Na Homolce, tato kauza ukazuje kriminalitu tzv. bílé mafie.

¹⁸⁸ SPURNÝ, Jaroslav. PŘÍPAD RATH JE DŮLEŽITÝ MILNÍK V HISTORII ČESKÉ SPRAVEDLNOSTI: Na rozsudek jsme čekali sedm let, kauza ukazuje, jak je cesta k trestu složitá. *Respekt* [online]. 2019, 26. 6. 2019 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/politika/pripad-david-rath-je-dulezity-milnik-v-historii-ceske-spravedlnosti>.

¹⁸⁹ SPURNÝ, Jaroslav. DAVID RATH SE VRACÍ DO VĚZENÍ: Po deseti letech končí jeden z nejsledovanějších případů, který procvičil justici. *Respekt* [online]. 21. 6. 2022 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/komentare/david-rath-se-vraci-do-vezeni>.

¹⁹⁰ Zajímavé je, že Rath v průběhu procesu vyměnil své obhájce, jedním z obhájců byl dokonce strýc soudce (Michal Pacovský), který případ projednával. Na tohoto advokáta následně podala Česká advokátní komora kárnou

Zvrat v této kauze přineslo právě usnesení Vrchního soudu v Praze (6 To 106/2015 ze dne 17. 10. 2016), ke kterému se Rath a spol. odvolali. Odvolací soud se sice se skutkovými závěry krajského soudu ztotožnil, ovšem s podstatnou procesní výhradou, spočívající v údajné nezákonnosti nařízených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu podle § 88 TrŘ. Tuto nezákonnost obžalovaní spatřovali zejména v tom, že o nařízení odposlechů rozhodoval podle nich místně nepřislušný Okresní soud v Ústí nad Labem, a to navíc v rozporu s rozvrhem práce, čímž podle nich došlo k „odnětí zákonného soudce“. A také, že příkazy byly nedostatečně odůvodněny. Tento argument rozvedl Vrchní soud v Praze ve třech větech. Za prvé absence odůvodněnosti návrhů, absence odůvodněnosti doby trvání odposlechů. Za druhé polovina příkazů neobsahuje zmínku, že trestní řízení je vedeno pro trestný čin, což TrŘ vyžaduje. Za třetí Vrchní soud v Praze zejména kritizuje, že okresní soud nekriticky převzal, opsal návrh státního zástupce, kterému zcela vyhověl, čímž rezignoval na svoji rozhodovací činnost.¹⁹¹

Vrchní soud vynesl pokyn k doplnění dokazování, s ohledem na to, že je potřeba se zabývat tím, zda konkrétní důkaz, resp. informaci z něj by bylo možné obstatat i bez skutečností zjištěných z odposlechů, tj. procesně souladným způsobem. Jinými slovy – odvolací soud se domáhá celkové revize dosavadních skutkových zjištění, přičemž nemohou být použity důkazy získané na základě nařízených odposlechů.

Toto rozhodnutí Vrchního soudu v Praze vyvolalo v odborné veřejnosti diskuzi, kdy řada odborníků tento závěr Vrchního soudu považovala za neakceptovatelný, v rozporu se zákonem a aktuální rozhodovací praxí nejen Ústavního soudu, ale dokonce i obecných soudů a samotnou rozhodovací praxí Vrchního soudu. Proti tomuto rozhodnutí byla podána stížnost pro porušení zákona tehdejším ministrem spravedlnosti Pelikánem. Tato stížnost čítá 105 stran a je v ní obsažena argumentace oponující nezákonnosti nařízených odposlechů. Samotná argumentace staví na následujících bodech:

- platí, že orgány činné v trestním řízení navrhnou nasazení odposlechů v prvotních fázích trestního řízení, jímž je vyšetřování. Z logiky věci vyplývá, že tedy nemohou mít detailní informace a rozvedené úvahy o konkrétních zájmových osobách

žalobu, kde tvrdila, že Michal Pacovský pochybil při přebírání kauzy Davida Ratha. (ČTK. Česká advokátní komora podá kárnou žalobu na Michala Pacovského, víkendového obhájce Ratha. Zdroj: https://www.lidovky.cz/domov/ceska-advokatni-komora-poda-karnou-zalobu-na-michala-pacovskeho.A150930_103922_in_domov_ELE [online]. 30. 9. 2015 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/ceska-advokatni-komora-poda-karnou-zalobu-na-michala-pacovskeho.A150930_103922_in_domov_ELE).

¹⁹¹ Stížnost pro porušení zákona podaná Nejvyššímu soudu tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Robertem Pelikánem, Ph.D., v Praze dne 31. ledna 2017.

a skutcích. Nebylo by to tak, odposlech jakožto důkazní prostředek by se stal prakticky nepoužitelným. Zákonodárce vědomě v této souvislosti používá pojem skutkové okolnosti, nikoliv skutek, neboť tím chce vyjádřit odlišnou míru jistoty potřebnou pro nařízení odposlechu, oproti stíhání konkrétního skutku;

- požadavek Vrchního soudu na odůvodněnost délky odposlechu a zdůvodnění, proč není kratší, považuje tehdejší ministr za absurdní formalismus, neboť takový požadavek neklade na soudce ani TrŘ. Samotná typová závažnost trestného činu odůvodňuje dobu trvání odposlechu.

Závěr této stížnosti pro porušení zákona zobecňuje, že nelze akceptovat tvrzenou nezákonnost nařízených odposlechů, a nelze tedy vyvozovat absolutní neúčinnost takto získaných důkazů. Námitky vrchního soudu lze vnímat jakožto přílišný formalismus, jenž je v rozporu s dosavadní rozhodovací praxí. Z hlediska materiálního byla doba odposlechů, včetně samotných příkazů, opodstatněná a podle zákona dostatečně odůvodněná. Nelze je tedy považovat za akt svévole ze strany orgánů činných v trestním řízení.¹⁹² Podaná stížnost pro porušení zákona navrhuje, aby Nejvyšší soud vyslovil, že byl porušen zákon ve prospěch obviněných.¹⁹³

Nejvyšší soud usnesením ze dne 7. června 2017 rozhodl, že byl porušen zákon ve prospěch obviněných. V případě porušení zákona ve prospěch obviněných se jedná pouze o tzv. akademický výrok, jímž Nejvyšší soud deklaruje svůj názor, de facto ale tento výrok není způsobilý vyvolávat jakékoliv právní následky.¹⁹⁴

Přesto však v případě vyslovení takového výroku může krajský soud, jemuž se spis vrátí k projednání, odmítnout být v dalším řízení vázán názorem odvolacího Vrchního soudu v Praze.¹⁹⁵

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze o přípustnosti odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu v kauze Davida Ratha vyvolalo rozsáhlé diskuse v odborné veřejnosti. Zatímco Nejvyšší soud deklaroval porušení zákona ve prospěch obviněných, otázka právní správnosti tohoto stanoviska zůstává otevřená. Tento spor reflektuje hlubší kontroverzi v právní praxi týkající se interpretace požadavků na odůvodněnost důkazů získaných

¹⁹² Stížnost pro porušení zákona podaná Nejvyššímu soudu tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Robertem Pelikánem, Ph.D., v Praze dne 31. ledne 2017, s. 71.

¹⁹³ Stížnost pro porušení zákona podaná Nejvyššímu soudu tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Robertem Pelikánem, Ph.D., v Praze dne 31. ledne 2017, s. 104.

¹⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017.

¹⁹⁵ KOUDELKA, Zdeněk. Rath a stížnost pro porušení zákona. *Česká justice* [online]. 2017 [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/rath-stiznost-pro-poruseni-zakona/>.

prostřednictvím odposlechů a jejich právní závaznost, což může ovlivnit budoucí směřování v podobných případech.

6 Přípustnost důkazů pořízených soukromou osobou z pohledu obhajoby

6.1 Obecně k dokazování z pohledu obhajoby

Trestní řízení má *kontradiktorní povahu*, z čehož vyplývá, že na soudním kolbišti proti sobě stojí dvě strany: státní zástupce zastupující stát prostřednictvím veřejné žaloby a trestně stíhaný, nesoucí označení podle fáze trestního řízení (obviněný, obžalovaný a případně odsouzený).^{196 197} Přestože právní domněnku presumpce nevinu máme zakotvenu v základních ústavních dokumentech, a to v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod¹⁹⁸, čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁹⁹, ale i v zákonných pramenech § 2 odst. 2 trestního řádu²⁰⁰, a přestože trestní řízení již dávno nemá mít inkviziční charakter, kdy se obviněnému v podstatě rekapitulují shromážděné důkazy a on nemá účinné zákonné právo se efektivně hájit, nějak vnitřně cítíme, že jakmile na někoho ukážou orgány činné v trestním řízení prstem a to je ještě medializováno, většinová společnost se přiklání k obžalobě s myšlenkou „*At' ho zavřou, až zčerná*“, či dosud zákonem neaprobovanou „zásadu“ „*Na každém šprochu pravdy trochu*“, téměř žádný trest není dostačující. Po letech může být pranýřovaný jedinec i zproštěn viny, nálepky kriminálního se však již nezbaví. Tato kapitola se bude zabývat dokazováním z pohledu obhajoby, v trestním řízení zdánlivě nevýhodného procesního postavení, se zaměřením na použitelnost důkazů pořízených soukromou osobou. Orgány činné v trestním řízení mají přece jen mnohem více pravomocí, prostředků, času, jak prokázat vinu obviněnému, než obviněný a jeho obhájce prokázat nevinu. To bohužel v řadě případů vede k nedostupnosti dokazovacích prostředků na straně obviněného, byť fakticky mu to zákon umožňuje.

Dokazování z pohledu obhajoby je široké téma, v této kapitole se omezím na prozkoumání a zodpovězení následujících otázek: *Lze jako důkaz obhajoby použít zvukový záznam pořízený soukromou osobou v trestním řízení z hlediska právní úpravy? A jaká je rozhodovací praxe českých soudů v této oblasti?*

Odborná literatura se těmito otázkami nezabývá buď vůbec, nebo velmi okrajově. S ohledem na dynamiku společenského a technologického vývoje ale pokládám za významné si tyto otázky klást. Technologický pokrok přináší stále nová a nová zařízení, jež jsou dostupná

¹⁹⁶ FRYŠTÁK, Marek, POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení*. Praha: Leges, 2014, 3 s.

¹⁹⁷ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: Vydavatelství C. H. Beck, 2010, 6 s.

¹⁹⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

¹⁹⁹ Zákon č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

²⁰⁰ Zákon č. 161/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

i soukromým osobám, a tudíž nelze vyloučit jejich použití i v rámci dokazování v trestním řízení.

Účelem této kapitoly je shrnout relevantní právní ustanovení, judikáty a jiné prameny, což se může jevit jako velmi ambiciózní, neboť explicitní právní úprava použití důkazů pořízených soukromou osobou zcela chybí a ani rozhodovací praxe na tuto problematiku nemá konzistentní pohled.²⁰¹

6.2 Právo na obhajobu vs. zásah do osobnostních práv

Jedním z fundamentálních základních práv je jistě *právo na obhajobu*, zakotvené hned v několika právních předpisech nejvyšší právní síly, a to v Listině základních práv a svobod²⁰² v čl. 40 odst. 3, jež je dále rozvedeno trestním řádem v § 33 a rovněž zaručeno Evropskou úmluvou na ochranu lidských práv a svobod, čl. 6.²⁰³ Podobně *právo na ochranu osobnosti* deklaruje čl. 10 Listiny, kdy ochranu tohoto práva obecně poskytuje občanský zákoník v § 81.²⁰⁴ Smyslem této kapitoly není popisovat faktický obsah těchto zákonných ustanovení, ale spíše se soustředit na v úvodu této kapitoly vytyčené výzkumné otázky, prozkoumat jejich právní, odborný kontext a pokud možno dospět ke konkrétním odpovědím.

Smyslem práva na obhajobu je dobrat se spravedlivého, objektivního rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Toto právo mimo jiné obsahuje požadavek na orgány činné v trestním řízení, aby při vyšetřování postupovaly řádně, korektně, čestně, s cílem zajistit skutkový stav, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Jak definovat důvodné pochybnosti, to už je zpravidla abstraktní úvaha a záleží na výkladu orgánů činných v trestním řízení. To znamená, že by neměly shromažďovat pouze důkazy svědčící o vině, ale se stejnou intenzitou by měly postupovat i při získávání důkazů o nevině.²⁰⁵ Do jaké míry se tak v praxi děje, je otázka, zejména s ohledem na velký objem trestných činů v porovnání s omezenými zdroji orgánů činných v trestním řízení.²⁰⁶

²⁰¹ ZAORALOVÁ, Petra. Použitelnost soukromých zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 47, č. 11, s. 28.

²⁰² Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

²⁰³ Zákon č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

²⁰⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁵ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: Vydavatelství C. H. Beck, 2010, 17 s.

²⁰⁶ *Ze statistického přehledu kriminality Policie ČR plyne, že v roce 2018 bylo spácháno celkem 192 405 trestných činů*. Viz Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality* [online]. policie.com, 8. ledna 2020 [cit. 8. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>>.

Aplikace práva na obhajobu v konkrétním trestním řízení je teoreticky snadno představitelná, horší je to v praxi. Představme si situaci, kdy toto právo leží na jedné misce vah a na druhé v přímém konfliktu právo na ochranu osobnosti. Jak by zde případný soudce vyvažoval? Jaké právo by mělo přednost a za jakých předpokladů? Jaká kritéria by se uplatnila? A co když se obviněný nechce spoléhat na zásadu legality a ofiiality ukládanou orgánům činným v trestním řízení a sám si chce nebo může opatřit důkazy svědčící v jeho prospěch? Například nahraje si pomocí mobilního telefonu rozhovor se spoluobviněným, kdy ten se dozná, že křivě svědčil v jeho neprospěch (ať již vědomě, či nevědomě). Čí právo bude mít přednost? Právo na obhajobu, nebo právo na ochranu osobnosti nahrávané osoby?

Bylo by naivní se domnívat, že neexistují případy odsouzení na základě křivého obvinění či svědectví. Takovou skutečnost je téměř nemožné prokázat a spíše se jedná o promile případů, kdy po odsouzení dojde k novým rozhodným skutečnostem, např. doznání křivě svědčícího vedoucí k obnově řízení. Jeden příklad za všechny, mediálně prezentovaný, popisuje případ katolického kněze Adama Stanislava Kuszaje, který byl v roce 2011 odsouzen za pohlavní zneužívání ministranta a ohrožování výchovy mládeže k půlročnímu trestu s podmíněným odkladem na dva roky, soud mu navíc zakázal po dobu tří let pracovat s dětmi do osmnácti let věku. Soud opřel své odsuzující stanovisko o výpověď jednoho mladíka a znalecký posudek. Pět let po odsouzení došlo k obnově řízení s ohledem na nové svědectví tří osob, kterým se měl údajný poškozený svěřit, že si obvinění vymyslel, došlo i k dalšímu reviznímu znaleckému posudku, který označil předchozí posudek za zastaralý a neobjektivní. Poslední znalci dospěli k závěru, že „...se jedná o natolik patologickou osobnost (poškozený), v níž se pod maskou rádobý hodného chlapce ukrývá predátor, který parazituje na druhých a bohužel k tomu zneužil i daného kněze...“²⁰⁷. Nelze pominout, že vedle odsouzení bylo pro zmíněného kněze dalším trestem samotné trestní řízení, jeho medializace způsobující infamující účinek a v neposlední řadě zákaz kněžské činnosti, což mohlo být pro danou osobu větším trestem než samotné podmíněné odsouzení. Může se nyní sice domáhat náhrady nemajetkové újmy, ale roky útrpného života a jednou již pošpiněnou pověst mu již nikdo nevrátí. Jaká to byla náhoda, že se poškozený svěřil dalším třem osobám a ti že měli dostatek odvahy a lidské solidarity, aby se za kněze před soudem postavili. Údajně poškozený ministrant se měl novým svědkům svěřit na Facebooku, nebo po telefonu... jak jinak by bylo možné jeho vinu prokázat

²⁰⁷ iRozhlas. *Kněz souzený za pohlavní zneužívání ministranta se činu nedopustil, rozhodl soud* [online]. Irozhlas.cz, 13. února 2019 [cit. 12. července 2020]. Dostupné na < https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/odsouzeny-knez-zneuživani-deti-soud-zprosteni-obzaloby_1902131155_dbr>.

a tím očistit kněze, než že by si tyto soukromé osoby pořídily záznam toho, co říká, bez jeho souhlasu... tímto jednáním tedy jistě sledovaly legitimní cíl a bez tohoto postupu by rozhodně nedošlo k obnově řízení.

Dalším smutným případem je notoricky známá kauza Nečesaného, který byl odsouzen za pokus o vraždu kadeřnice, za mřížemi strávil dva roky života. Poškozená kadeřnice ho nejdříve nepoznala, následně při rekognici ho označila za pachatele, přičemž zjevně trpěla výpadky paměti, to ovšem nebránilo trestnímu senátu v odsouzení. V jeho neprospěch sice svědčily pachové stopy, odsouzený sám ale nepopíral, že v kadeřnictví byl, dovozovat z této skutečnosti vinu je přinejmenším odvážné a vyvolává pochybnosti, na základě takovéto logiky by mohl být odsouzen kdokoliv za cokoliv, postačí nešťastná souhra událostí (být ve špatný čas na špatném místě). Nečesaný byl na konec zproštěn viny a na státě vysoudil odškodné 1,2 milionu korun.²⁰⁸ I zde by možné použití důkazu pořizovaného soukromou osobou mohlo mít značný význam, zejména z pohledu obhajoby Nečesaného.

6.3 Meze přípustnosti důkazu pořizovaného soukromou osobou v trestním řízení

Ústavní soud ve svém nálezu číslo 191/05 konstatoval, že v případě kolize s Ústavou²⁰⁹ a Listinou²¹⁰ zaručených základních práv a svobod může dojít k jejich omezení jednoho na úkor druhého, byť by se to nemělo dít. Rozhodující je však maxima, zda se tak děje za účelem omezení jednoho práva v zájmu druhého. Při posuzování toho, které z proti sobě stojících práv má prioritu, je třeba vycházet z toho, zda byly vyčerpány všechny možnosti pro minimalizaci tohoto zásahu, a to ve smyslu šetření čl. 4 odst. 4 Listiny.²¹¹ Ovšem nelze to zobecnit a nezbyvá než ponechat konečné rozhodnutí na individuálním posouzení příslušného soudu v konkrétním případě, což jistě povede k rozdílným a mnohdy překvapivým rozhodnutím.

Obecně je přípustnost důkazu zvukové či obrazové nahrávky pořizované soukromou osobou upravena v trestním řádu v § 89 odst. 2, který stanovuje, že „za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání“.²¹² Z tohoto ustanovení, které demonstrativně nabízí širokou škálu možných důkazních prostředků použitelných obhajobou v trestním řízení,

²⁰⁸ ceska-justice. *Nečesaný dostal odškodné 1,2 milionu, chce celkem 20 milionů Kč* [online]. ceska-justice.cz, 25. března 2020 [cit. 12. července 2020]. Dostupné na < <https://www.ceska-justice.cz/2020/03/necesaný-dostal-odškodné-12-milionu-chce-celkem-20-milionu-ke/>>.

²⁰⁹ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“).

²¹⁰ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

²¹¹ Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 13. září 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05.

²¹² Zákon č. 161/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Lze dovodit jistou dovolenost přípustnosti důkazu pořízeného soukromou osobou, tj. ne orgány činnými v trestním řízení, byť nedojde k souhlasu druhé osoby s pořízením záznamu o ní.²¹³

Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí uvádí, že nelze aplikovat (a to ani analogicky) postupy orgánů činných v trestním řízení upravené v trestním řádu na pořizování důkazů soukromou osobou. Je podstatné si tedy položit klíčovou otázku, a sice do jaké míry jsme ochotni zajít při naplňování legitimního zájmu společnosti na spravedlivém odhalování a potírání trestné činnosti, byť za cenu omezení či porušení základních lidských práv při naplňování tohoto účelu. Předně je potřeba si uvědomit, že pravidla trestního řádu stanovující postup orgánů činných v trestním řízení při zajišťování důkazního materiálu se na tento konkrétní případ, tedy přípustnost důkazu pořízeného soukromou osobou v trestním řízení, neuplatní, a to ani analogicky.²¹⁴

Jako další ze stěžejních východisek plynoucích z rozhodovací praxe českých soudů, co se týká této problematiky, stojí za zmínku usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 459/2007, ve kterém Nejvyšší soud dochází k závěru, že „s ohledem na ust. § 89 odst. 2 tr. řádu zásadně nelze vyloučit možnost použití zvukového záznamu, pořízeného soukromou osobou i bez souhlasu ostatních účastníků takového jednání, byť je nezbytné tuto skutečnost vždy posuzovat i v rámci respektování práva na soukromí zakotveného v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (...), práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (...) i ochrany osobnosti upravené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku (...)“.²¹⁵ Kritériem přípustnosti takového důkazu bude i skutečnost, zdali tento důkaz stojí osamocen v úvaze o vině pachatele, anebo zdali obsahově „ladí“ s jinými důkazy, které má soud k dispozici, svědčícími jednotlivě i v souhrnu o možné nevině pachatele. Pro odsouzení v trestní věci je totiž nutné, aby nade vši pochybnost byla vina prokázána, v opačném případě se uplatní zásada *in dubio pro reo*, kdy nepostačí pouhá hypotetická možnost viny daného účastníka trestního řízení.

Podobně z rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva lze dovodit, že použití důkazu získaného porušením práva na soukromí neznamena a priori porušení čl. 6 Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva v případě takovýchto sporů akcentuje otázku, zdali byla dodržena důsledně práva obhajoby. Zejména se posuzuje, zdali měl stěžovatel možnost napadnout pravost a použitelnost důkazů. Vůdčími idejemi jsou zde zásada kontradiktornosti

²¹³ ZAORALOVÁ, Petra. Použitelnost soukromých zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 47, č. 11, s. 28.

²¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 5 Tdo 229/2008.

²¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007.

a rovnost zbraní. Dále je podle ESLP potřeba přihlídnout ke kvalitě důkazů a k tomu, zdali okolnosti pořízení sporného důkazu nezakládají pochybnosti o jeho věrohodnosti či pravosti. Neméně důležité je podle ESLP posoudit i váhu (důležitost) důkazu, jinými slovy míru, kterou přispěl k odsouzení stěžovatele. Naproti tomu pouhá osamostatněnost takového důkazu, jenž není podpořen jinými skutečnostmi, sama o sobě nevyvolává pochybnosti ohledně spravedlnosti řízení. Lze tedy shrnout, že Úmluva použití důkazu získaného na základě porušení čl. 8, a priori použitelnost takového důkazu v trestním řízení nevylučuje.²¹⁶

6.4 Test přípustnosti záznamu pořízeného soukromou osobou

Z výše uvedeného i dostupné současné judikatury lze dovodit *kritéria přípustnosti* důkazů pořízených soukromou osobou. Nezákonně pořízený záznam nemusí hned automaticky vyvolat jeho neúčinnost v trestním řízení, soud by v tomto případě měl vzít v úvahu sledovaný cíl.²¹⁷ I zde by měl být aplikován *test proporcionality*, který již v minulosti konstatoval Ústavní soud (vhodnost, potřebnost a proporcionalita).²¹⁸

Vhodnost neboli schopnost dosáhnout sledovaného legitimního cíle by v situaci naznačené v úvodu mohla být naplněna, neboť provedení důkazu soukromou nahrávkou jistě přispívá k objasnění trestné činnosti. Dá se předpokládat, že jinak se bude podezřelý/obviněný vyjadřovat v domnělém komfortu soukromí a zcela jinak při výslechu pod drobnohledem orgánů činných v trestním řízení, kde bude spíše motivován vlastním zájmem, který může vést k účelovému svědectví na úkor poskytnutí objektivní, pravdivé výpovědi. Například spoluobviněný by mohl být veden silnou motivací k získání statusu spolupracujícího obviněného, což může mít za následek to, že bude záměrně, údajně usvědčujícím způsobem vypovídat proti spoluobviněným, čímž se bude snažit zastřít svoji vinu, odvést tak pozornost orgánů činných v trestním řízení od něho samotného, vedeného snahou zlepšit svoje procesní postavení.

Jako problematictější se jeví druhé a třetí kritérium. Co se týká *potřebnosti*, bude třeba zkoumat, zdali se opatření vyvolávající zásah do práv dotčené osoby nedalo zajistit jiným, mírnějším důkazním prostředkem a šetřit tak lépe jeho práva. Podle mého názoru nelze ale s určitostí tvrdit, že orgány činné v trestním řízení vyvinuly maximální úsilí na zajištění

²¹⁶ JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 52 a 53 (kapitola od Zuzany Vostřé).

²¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007.

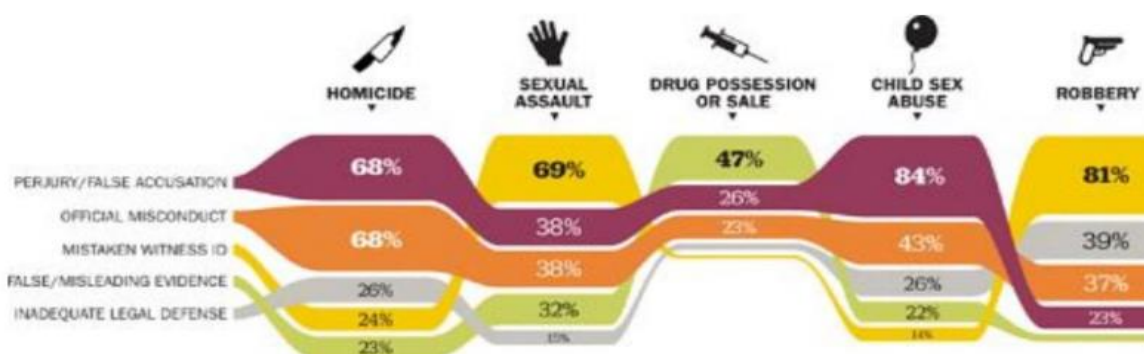
²¹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. října 1994, sp. zn. I. ÚS 4/94 (anonymní svědek).

důkazního materiálu svědčícího ve prospěch obviněného, a nevidím tedy důvod upírat možnost získání důkazu samotnou soukromou osobou, je-li to řádně odůvodněno.

Posledním hlediskem je *proporcionalita*, tj. vyvažování/poměřování střetu chráněných práv a zájmů, to znamená, zdali újma na základním právu je přiměřená s ohledem na dosažení legitimního cíle. Do popředí se zde dostává zájem na ochraně osobnosti nahrávané osoby, v mém ilustrativním příkladu spoluobviněného. Čí zájem tedy převažuje: ochrana osobnosti spoluobviněného, kdy, jak bylo výše uvedeno, za standardních okolností nelze o jiném bez jeho souhlasu pořizovat zvukový či obrazový záznam, takové informace shromažďovat, zveřejňovat a uplatňovat, čímž by došlo k zásahu do jeho osobnostní sféry, nebo zájem druhého, byť v postavení spoluobviněného, jenž má eminentní zájem na zastavení trestního stíhání vedeného proti němu?

Na podporu argumentace příklánějící se k přípustnosti takového důkazu je účelné vzít si k ruce i reálná čísla dokládající možné důvody nesprávného rozhodnutí o vině a trestu. Jim Dwyer ve své knize „*Time Innocent: The Fight Against Wrongful Convictions*“ na obrázku níže ilustruje, že v průměru ve 33 % trestních případů se skutek, tedy trestný čin, za který byl pachatel odsouzen, vůbec nestal. Ve své studii říká, že až v polovině trestních případů šlo o křivé svědectví či obvinění, jež vedlo k pravomocnému odsouzení. Na obrázku níže můžeme číst, že např. u kategorie trestných činů držení drog nebo jejich prodeje ve 47 % k odsouzení přispělo falešné či zavádějící dokazování, což je alarmující.²¹⁹ Nelze sice zobecnit a aplikovat takovýto výzkum dogmaticky na naše české prostředí, jistě ale tato teze poslouží jako referenční rámec pro danou úvahu.

REASONS FOR FALSE CONVICTIONS

Obrázek 1: False Accusation

²¹⁹ DWYER, Jim a kol. *Time Innocent: The Fight Against Wrongful Convictions*. United States: Time Inc. Books, 2017, s. 8–15.

6.5 Dílčí závěr o přípustnosti důkazů pořízených soukromou osobou v trestním řízení

Na základě výše uvedeného dovozují, že nelze zobecnit a předem jednoznačně určit závěry o přípustnosti důkazu pořízeného soukromou osobou v trestním řízení, např. bude-li se nás klient ptát, zdali takovýto důkaz smí pořídít a uplatnit v trestním řízení, jestli tento důkaz bude připuštěn v trestním řízení, nebo odmítnut jako nezákonný. Toto posouzení výlučně spadá do kompetence soudů, jež by měly každý takovýto jednotlivý případ posuzovat zvlášť v jeho specifických souvislostech. Na základě dostupné judikatury si lze představit, že v rámci byť jednoho trestního řízení budou jednotlivé soudní instance vyhodnocovat tuto skutečnost i rozdílně. Judikatura ukazuje, že daný případ bude nutné podrobit modifikovanému testu proporcionality, kdy každé jednotlivé kritérium bude potřeba pečlivě zkoumat, a to s ohledem na intenzitu zásahu do základních lidských práv. Jak jsem již zmínila výše, podstatná bude především skutečnost, zdali takovýto důkaz stojí osamocen, nebo doplňuje řadu dalších obsahově podobně hodnotných důkazů.

K zodpovězení dílčích otázek kladených v úvodu této kapitoly, zdali lze jako důkaz obhajoby použít důkaz pořízený soukromou osobou v trestním řízení a jaké lze očekávat soudní rozhodnutí v takovém případě, je potřebné si danou problematiku vymezit také negativně, a to, v jakých případech by takovýto důkaz byl zcela nepřipustný, a tedy neúčinný. V testu proporcionality by jistě neobstál důkaz, tedy záznam pořízený *s cílem záměrného způsobení újmy dotčené osobě*, případně záznam účelně vyprovokovaného, vykonstruovaného prostředí, navádějícího k trestnému činu, např. pomluvy. Obdobně důkaz pořízený vyvolanou hrozbou, pod pohrůzkou či úplatkem. Absolutně neúčinný by byl též důkaz pořízený soukromou osobou záměrně obcházející zákonný rámec či záznamy pořízené *in fraudem legis*, typicky použití komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem, či jiné porušení zásad mlčenlivosti.

Závěrem se tedy domnívám, že v odůvodněných individuálně posouzených případech lze připustit důkaz pořízený soukromou osobou v trestním řízení, pakliže obstojí v testu proporcionality a každé jednotlivé kritérium je soudem pečlivě zváženo.

Rozhodnými kritérii, jež by soudy v rámci své diskreční pravomoci měly zohlednit pro připuštění takovéhoho důkazu pořízeného soukromou osobou, by tedy měly být za prvé to, zdali zdánlivě nezákonně pořízený záznam přispívá k objasnění trestné činnosti, za druhé, když nelze použít jiný legitimní postup, za třetí, pokud jednající sleduje legitimní cíl, za čtvrté, je-li zásah do osobnostní sféry zaznamenávané osoby proporcí, jinými slovy adekvátní, přiměřený

a posledně důkaz pořízený soukromou osobou by měl jednotlivě i v souhrnu s jinými důkazy obsahově souznít.

7 Přípravovaná rekonstrukce trestního práva procesního

Současný trestní řád je veden ve Sbírce zákonů pod číslem 141/1961. Jak již ročník napovídá, jedná se o odkaz socialistického zákonodárství²²⁰, který si od revoluce stále neseme, přestože byl již mnohokrát novelizován, nejvíce v roce 2001, odborná veřejnost a potřeby praxe si vyžádaly systémové a komplexní řešení, což vedlo k ustanovení pracovní komise složené z odborníků (pod vedením prof. Šámala), kteří vypracovali návrh nového trestního řádu.²²¹

Ačkoli revize trestního řádu probíhá od 90. let a finální verze nového trestního řádu ještě ani nevstoupila do legislativního procesu, aktuálně probíhá mezirezortní připomínkové řízení, dá se říct, že rekonstrukční práce výrazně pokročily a na stránkách justice je již k dispozici znění nového trestního řádu.²²²

Patrnou změnou bude rozptýlení zásad podle jednotlivých stadií řízení právních institutů.²²³ Současná právní úprava upravuje zásady trestního řízení v § 2, což zahrnuje i zásady ovládající dokazování. Návrh nového trestního řádu nově vyčleňuje zásady týkající se dokazování do samostatného ustanovení v rámci hlavy o dokazování. Jedná se o zásadu volného hodnocení důkazů a zásadu, že doznání nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti zjistit všechny rozhodné skutečnosti.²²⁴

Nově také odborná komise pokládá za potřebné vymezit v základních ustanoveních o dokazování základní pojmy dokazování, jako jsou *pramen důkazů*, *důkazní prostředek* a *prostředek*.

Odlíšného uspořádání by také měl doznat § 89, který ve svém druhém odstavci obecně vymezuje přípustnost důkazů. Podle návrhu nového trestního řádu by přípustnost důkazů měla být včleněna do samostatného ustanovení označeného explicitně *Přípustnost důkazů*. Současný odstavec dva by se „povýšil“ do prvního odstavce, význam by zůstal shodný (*za důkaz může sloužit vše, co může přispět k náležitému objasnění věci*).

Navíc by se doplnilo explicitní obecné ustanovení o neúčinnosti ve vedlejší větě, které by znělo „*není-li to vyloučeno pro nezákonnost nebo nepřípustnost důkazů*“.

²²⁰ Pro srovnání: hmotněprávní úprava trestního práva (trestní zákoník) je účinná od roku 2009, soukromoprávní kodexy (občanský zákoník a zákoník o obchodních korporacích) od roku 2014.

²²¹ MAMRILLA, Filip. *Rekonstrukce trestního řádu: Budeme mít nový trestní řád. Co to znamená a proč by to mělo někoho zajímat?* [online]. [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://www.eak.legal/rekonstrukce-trestniho-radu/>.

²²² *Rekonstrukce trestního práva procesního* [online]. [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekonstrukce-trestniho-prava-procesniho>.

²²³ MAMRILLA, Filip. *Rekonstrukce trestního řádu: Budeme mít nový trestní řád. Co to znamená a proč by to mělo někoho zajímat?* [online]. [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://www.eak.legal/rekonstrukce-trestniho-radu/>.

²²⁴ Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav k 14. 10. 2022) [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekonstrukce-trestniho-prava-procesniho>.

Současná absolutní neúčinnost důkazu upravená v § 89 odst. 3 se v navrhované rekodifikaci extenzivně rozvádí tak, že jako důkaz nesmí být použit poznatek získaný na základě mučení, nezákonného násilí nebo vyhrožování, nedovoleného ovlivnění, zejména nedovolených příslibů, uvádění klamavých a nepravdivých informací (tento zákaz v současné právní úpravě zcela absentuje). Stejně tak podle navrhované rekodifikace trestního řádu nelze použít důkaz získaný porušením zásady donucování k sebeobviňování. Porušení těchto zákazů bude mít za procesní důsledek neúčinnost takto získaných důkazů.

Důkazní oprávnění, nyní zahrnuté ve druhém odstavci § 89, bude nově vyčleněno do samostatného ustanovení označeného *Důkazní oprávnění stran*, které výslovně stanoví, že každá strana může důkaz vyhledat, předložit, navrhnout, nebo jej v souladu se zákonem provést. Zachována zůstane věta, že „skutečnost, že pramen důkazu nebo důkazní prostředek nevyhledal, neopatřil nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k jeho odmítnutí nebo odmítnutí jeho provedení“.

Co se týká demonstrativního výčtu důkazních prostředků, tato problematika je nyní upravena v § 89 odst. 2, zejména jde o výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení. V navrhovaném rekodifikačním znění se tento výčet rozšiřuje o rekognici, konfrontaci, ohledání, provedení vyšetřovacího pokusu, rekonstrukci, prověrku na místě, čtení znaleckého posudku nebo jiné listiny, přehrání obrazového a zvukového záznamu nebo provedení pachové zkoušky. Od rozšíření demonstrativního výčtu si návrh zřejmě slibuje posílení právní jistoty a předejití případných sporů týkajících se nepřípustnosti jednotlivých důkazů.²²⁵

²²⁵ Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav k 14. 10. 2022) [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Závěr

Tato diplomová práce představuje základní pojmy a východiska dílčího úseku problematiky dokazování, a to se zaměřením na přípustnost důkazů v trestním řízení, tak jak je to upraveno v českém trestním řádu, ale i exkurz do úpravy důkazního práva v blízkém zahraničí, například v Německu či Francii, ale také do zaoceánské americké právní úpravy, kde se prosadila doktrína *Fruit Of the Poisonous Tree*. Z těchto modelů mimo jiné vyplývá, že otázku nepřípustnosti lze řešit v zásadě pomocí dvou modelů. Jedním z nich je model angloamerický, podle něhož *otrávený strom plodí otrávené ovoce*, a modelu kontinentálního, který kontruje, že *otrávený strom plodí zdravé ovoce*.²²⁶

Obsah této práce je strukturován tak, že témata jsou řazena od základních pojmů důkazního práva, obecné nauky za užití odborné literatury od nejpřednějších právních odborníků na tuto problematiku přes exkurz do zahraničních pojetí po rozhodovací praxi v oblasti dokazování, s představením stěžejních soudních rozhodnutí zabývajících se takovými tématy, jako jsou mlčenlivost advokáta, sporné otázky v oblasti odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu, přípustnost důkazů v kauze Rath. Předposlední kapitola se zabývá ne zcela probádanou oblastí přípustnosti důkazů pořízených soukromou osobu z pohledu obhajoby. V poslední kapitole byla nastíněna rekodifikační práce na novém trestním řádu, kde aktuální navrhovaná verze nového trestního řádu významně zasahuje do oblasti dokazování.

V úvodu této práce jsem si položila otázku, zdali relativně široké pojetí současného § 89 odst. 2 trestního řádu („*Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci...*“) je spíše výhoda, či nevýhoda v trestním řízení z pohledu dokazování. Dovětek § 89 odst. 2 TrŘ, že důkazem je *vše, co může přispět k objasnění věci*, otvírá prostor opatření důkazů téměř z libovolného pramene. Zákon okruh pramenů nijak neomezuje. To může být vnímáno jednak pozitivně, jako rozšíření důkazních možností subjektů trestního řízení, jednak negativně. Nauka i praxe tuto úpravu vnímají spíše rozporuplně, neboť vnáší významnou míru nejistoty z hlediska posuzování zákonnosti a účinnosti důkazů.²²⁷

Na základě výše konstatovaného se přikláním ke skupině názorů, že příliš široké, obecné vymezení „důkazního rámce“ zákonným předpisem představuje spíše nevýhodu, neboť posiluje právní nejistotu stran trestního řízení a vytváří prostor pro případné spory z hlediska přípustnosti, či nepřípustnosti konkrétního důkazu, což je patrné zejména v otázkách zákonnosti odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a následné přípustnosti takto pořízených

²²⁶ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 101.

²²⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 413.

důkazů. Zároveň se ale domnívám, že alternativa v podobě vyčerpávajícího taxativního výčtu by sice minimalizovala riziko sporů o přípustnost, současně by ale omezovala příliš striktně strany trestního řízení v jejich důkazní iniciativě a možnostech. Jedním ze zastánců taxativního výčtu je Draštík, který navrhuje, aby přímo v zákoně byly uvedeny zákonné důvody nepřípustnosti či neúčinnosti jednotlivých důkazních prostředků, a to podle něj nejlépe taxativním výčtem.²²⁸

Podobně Jelínek akcentuje naléhavost zavedení taxativního výčtu důkazních prostředků (dosavadního § 89 odst. 2 TrŘ). Takováto úprava by podle něj posílila právní jistotu, zejména z pohledu obhajoby, a dostala požadavku zákonnosti a ochrany fyzických i právnických osob. V současnosti některé důkazní prostředky (kupříkladu pachové stopy, fyziotekční vyšetření, analýza DNA, mikrostopy) nejsou trestním právem nikterak upraveny a lze je použít pouze s odkazem na soudní judikaturu.²²⁹

I Repík se v podobném duchu vyjadřoval již v roce 1982, kdy vyslovil obavu ze zavedení jen demonstrativního výčtu. Podle něj zdrženlivost k zavedení taxativního výčtu může spočívat jen v tom, že uzavřený výčet důkazních prostředků by mohl být překážkou dynamického vývoje vědeckých poznatků při dokazování. Tuto obavu Repík vyvracel s tím, že dosavadní zkušenosti ukazují, že zákon se mění častěji a rychleji, než se vyvíjí a mění vědecké poznatky o dokazování.²³⁰

Kompromisem mezi těmito krajními návrhy – na jedné straně striktně taxativní výčet, na druhé straně abstraktně demonstrativní – může být jakási kombinace obojího, precizace demonstrativního výčtu, kdy se upřesní, rozšíří či aktualizuje paleta důkazních prostředků, které zákonodárce dovoluje, kdy zákon předvídá pravděpodobnost použití jednotlivých důkazních prostředků, a zároveň jistá míra dovolenosti a priori nezavrnutí nově použitého důkazu, který doposud nebyl použit, třeba právě pro limitaci aktuálním stavem poznání.

Tomuto závěru nasvědčuje i aktuální verze návrhu nového trestního řádu, který precizuje stěžejní ustanovení v oblasti dokazování, kdy explicitně rozšiřuje demonstrativní výčet možných důkazních prostředků o rekognici, konfrontaci, ohledání, provedení vyšetřovacího pokusu, rekonstrukci, prověrku na místě, čtení znaleckého posudku nebo jiné listiny, přehrání obrazového a zvukového záznamu nebo provedení pachové zkoušky.

²²⁸ DRAŠTÍK, A.: *K některým problémům dokazování v trestním řízení*. Spisy právnické fakulty MU Brno, svazek 144, Brno, 1994, s. 187.

²²⁹ JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 19.

²³⁰ REPÍK, B. *Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 1982, červenec–srpen, s. 133.

Další možnou kritikou současné právní úpravy přípustnosti důkazů v trestním řízení podle Netta může být rovněž absence generální klauzule neúčinnosti důkazů, kdy nejsou explicitně popsány závažné typické případy nepřipustnosti.²³¹ Zdá se, že i na tuto výhradu reaguje návrh nového trestního řádu, kdy se má vyčlenit explicitní ustanovení o důkazních opatřeních a precizovat, jaké důkazy jsou absolutně neúčinné. Nově by se také doplnilo „za důkaz může sloužit vše, co může přispět k náležitému objasnění věci“ obecná neúčinnost: „není-li to vyloučeno pro nezákonnost nebo nepřipustnost důkazů“.²³²

Jelínek také poukazuje na problematickou absenci úpravy *odvozených důkazů* získaných na základě neúčinných důkazů. Explicitní zákonné pravidlo TrŘ neobsahuje, což může vést k nejasnosti a zbytečnému prodlužování trestního řízení. Nauka se v této dílčí otázce rozchází, někteří tvrdí, že takto odvozené důkazy lze použít, jiní zase, že je potřeba to posuzovat individuálně, případ od případu.²³³

Další naléhavostí z hlediska možné rekodifikace současného TrŘ se jeví absolutní absence zákonné úpravy *prostorových odposlechnů*, a to zejména s vědomím toho, že aplikace takovýchto operativně pátracích důkazních prostředků představuje závažný zásah do ústavně zaručených práv a svobod osob. V ustanovení § 88 TrŘ je upraven pouze odposlech telekomunikačního provozu čili to nijak nesouvisí s tzv. prostorovými odposlechy, praxe tuto zákonnou mezeru vyplňuje ustanovením § 158d odst. 3 TrŘ²³⁴, který ovšem nebyl do TrŘ vsazen pro tyto účely, jedná se tedy pouze o provizorní řešení a jistě by bylo záhodno tento důkazní prostředek upravit společně vedle dalších ustanovení o odposleších.²³⁵

Dále současný zákonný legislativní rámec postrádá rozlišení základních důkazních pojmů, jako jsou *důkaz*, *důkazní prostředek* a *pramen důkazu*, což vede k nepřesnostem a nejasnostem. Návrh nového trestního řádu počítá v rámci obecných ustanovení s vymezením a vyčleněním ustanovení o těchto základních pojmech, se kterými trestní řád pracuje.

Celkově se dá shrnout, že v současnosti platném trestním řádu není zahrnuta *zákonná definice podstatné vady řízení*, a ani poslední verze navrhovaného nového trestního řádu to neupravuje. V rámci pojetí absolutní neúčinnosti důkazů se ukazuje, že absence zákonné definice podstatné vady řízení absentuje, tedy zákonné rozlišení, kdy se jedná o vadu

²³¹ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 111.

²³² Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav k 14. 10. 2022) [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

²³³ JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 21 a 22.

²³⁴ Toto ustanovení upravuje sledování osob a věcí, ve třetím odstavci zejména sledování se zásahem do obydlí.

²³⁵ JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 22 a 23.

podstatnou, a tedy vede k neúčinnosti, a kdy se jedná o vadu nepodstatnou (formální). Jenom podstatná vada vede k procesním důsledkům, a to buď neúčinnosti důkazů (ať již absolutní, či relativní), nebo zakládá odvolací důvod podle § 258 odst. 1 písm. a) TrŘ, na jehož základě může odvolací soud zrušit rozsudek prvního stupně a navrátit jej k opětovnému projednání, kde má dojít k odstranění vady. Analogicky podle § 188 odst. 1 písm. e) TrŘ soud může vrátit věc státnímu zástupci k došetření v případě tzv. *závažných procesních vad*.²³⁶

Jak popisuje předchozí odstavec, ačkoli TrŘ pracuje na rozličných místech s obsahově, nikoliv jazykově totožnými pojmy, zákonná definice chybí. Tuto mezeru je potřeba doplňovat výkladem, což otevírá prostor pro různorodé interpretace a zvyšuje potenciál dílčích procesních sporů.

Na základě výše uvedeného se přikláním k názoru, že příliš široké a obecné vymezení „důkazního rámce“ v § 89 odst. 2 trestního řádu představuje spíše nevýhodu. Tento přístup zvyšuje právní nejistotu účastníků trestního řízení a vytváří prostor pro spory ohledně přípustnosti konkrétních důkazů. To je zvláště zřejmé v otázkách zákonnosti odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu. Alternativa v podobě vyčerpávajícího taxativního výčtu důkazů by sice minimalizovala riziko sporů, ale zároveň by mohla omezovat důkazní iniciativu stran trestního řízení.

V otázce právní jistoty v dokazování se názory odborníků shodují na potřebě přesnějších pravidel. Drašík navrhuje zavedení taxativního výčtu zákonných důvodů nepřípustnosti či neúčinnosti důkazů, což by podle něj posílilo právní jistotu. Jelínek zdůrazňuje potřebu jasného vymezení důkazních prostředků, aby byla zajištěna ochrana práv fyzických i právnických osob. Repík tento postoj podporuje a dodává, že obava z překážky dynamického vývoje vědeckých poznatků při dokazování je neopodstatněná.

Optimálním řešením by mohl být kompromis, který kombinuje precizní demonstrativní výčet důkazních prostředků s možností zahrnutí nových důkazů na základě vědeckého pokroku. Tuto cestu podporuje i návrh nového trestního řádu, který rozšiřuje demonstrativní výčet důkazních prostředků²³⁷ a zároveň ponechává obecnou přípustnost („*za důkaz může sloužit vše, co může přispět k náležitému objasnění věci, není-li to vyloučeno pro nezákonnost nebo nepřípustnost důkazu*“).

²³⁶ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 410.

²³⁷ Může jít zejména o výslech, rekognici, konfrontaci, ohledání, provedení vyšetřovacího pokusu, rekonstrukci, prověrku na místě, čtení znaleckého posudku nebo jiné listiny, přehrání obrazového a zvukového záznamu nebo provedení pachové zkoušky. (Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav k 14. 10. 2022) [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.)

Návrh nového trestního řádu také reflektuje kritiku absence explicitní úpravy prostorových odposlechů a odvozených důkazů, začleněním této úpravy.

Na závěr této práce lze konstatovat, že otázka přípustnosti důkazů v trestním řízení je komplexní a dynamická problematika, která vyžaduje vyvážený přístup mezi právní jistotou a flexibilitou v dokazování. Současná široká formulace § 89 odst. 2 trestního řádu umožňuje využití různorodých důkazních prostředků, což přispívá k rozšíření důkazních možností stran trestního řízení. Nicméně, zároveň tato formulace přináší nejistotu a potenciál pro sporovost ohledně přípustnosti konkrétních důkazů, zejména v citlivých oblastech jako jsou odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu. Návrh nového trestního řádu se zdá být krokem správným směrem, kdy precisuje a rozšiřuje demonstrativní výčet a zároveň ponechává možnost za důkaz použít vše, co může přispět k náležitému objasnění věci. Případná kritika a diskuse jsou legitimními prostředky k nalezení optimálního řešení této komplexní problematiky.

Seznam zkratk

TrŘ – trestní řád

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

Seznam použitých zdrojů

Seznam odborné literatury

Příručky, Učebnice a Komentáře

DRAŠTÍK, A.: *K některým problémům dokazování v trestním řízení*, Spisy právnické fakulty MU Brno, svazek 144, Brno, 1994.

FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-307-7.

JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, 942 s. ISBN 978-80-7505-550-0.

MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, 1211 s. ISBN 978-80-7179-572-8.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

Monografie

BEULKE, W.: *Strafprozessrecht*, 2. vydání, C.F. Müller, Heidelberg, 1996, s. 9.

DWYER, Jim a kol. *Time Innocent: The Fight Against Wrongful Convictions*. United States: Time Inc. Books, 2017, s. 8-15.

FRYŠTÁK, M. *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 392 s. ISBN 978-80-210-7416-3.

FRYŠTÁK, Marek, POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení*. Praha: Leges, 2014. 120 s. ISBN 978-80-87576-85-4.

GŘIVNA, T. ŠIMÁNKOVÁ, H., TOMAN, P. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 287 s. ISBN 978-80-7380-763-4.

CHASE, P. (2007) *25 Doctrines of Law*. New York: Algora Publishing. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=185601&lang=cs&site=ehost-live> (Accessed: 11 July 2023).

CHMELÍK, J. a BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 228 s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408-175-0.

JAMES J. Kilpatrick 1961, Editor. *Constitution of the United States and Amendments Thereto*.

JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 536. ISBN 978-80-7502-287-5.

KEDROŇ, Radek. *Operace Rath: pohled do zákulisí policejního vyšetřování*. Praha: Vyšehrad, 2015, 261 s. ISBN 978-80-7429-600-0.

NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 115 s. ISBN 80-210-1524-1.

ROXIN, C.: *Strafverfahrensrecht*. 18 Auflage. München: C.H. Beck, 1983, s. 130.

RŮŽEK, A.: *K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu*

VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: Vydavatelství C.H.Beck, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-7400-321-9.

WISSUWA, T 2020, Beweisverwertungsverbote im Besteuerungsverfahren, tredition Verlag, Ahrensburg. Available from: ProQuest Ebook Central. [11 July 2023].

ZAORALOVÁ, P.: *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018, 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0.

Seznam odborných článků

BĚLOHLÁVEK, A. Obsah a projevy práva na právní pomoc v kontextu s povinnostmi a omezeními advokáta z tuzemské a mezinárodní perspektivy [online]. 6/2021. Praha: Česká advokátní komora, 2013 [cit. 2023- 06- 28]. SSN 1805- 8280. Dostupné z : <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpweyk7gzpxgxztgi&rowIndex=0#>

KOUDELKA, Zdeněk. Rath má právo na férový proces. *Trestní právo* [online]. 2011 [cit. 2023-07-10].

PIPEK, Jiří. Nad paragrafem 2 odstavec 5, věta první, trestního řádu. *Právní rozhledy* [online]. C.H.Beck, 10.8.1999, **1999**(8), 410 [cit. 2023- 07- 14]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptcojzhfpxa4s7hbpxgxzugeya&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

REPÍK, B. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 1982, červenec–srpen, ISSN 1210-6348.

VANTUCH, Pavel. Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení? Úprava dokazování v trestním řádu [online]. *Bulletin advokacie*. 2013. Praha: Česká advokátní komora, 2013 [cit. 2023-06-23]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kdy-muze-obhajoba-dukaz-vyhledat-kdy-predlozit-a-kdy-jen-navrhnout-jeho-provedeni>

ZAORALOVÁ, Petra. POUŽITELNOST soukromých zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2017, roč. 47, č. 11, s. 28.

Seznam použitých internetových zdroj

PERIČEVIČ, Václav. *Kauza Nečesaný – vyšetřování skončilo, zapomeňte! – raději ne: Policie ČR definitivně odložila případ přepadení kadeřnictví v Hořicích*. [online]. 6.12.2020 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.spoleksalamoun.com/2020/12/06/kauza-necesany-vysetrovani-skoncilo-zapomente-radeji-ne/>

ČTK. Česká advokátní komora podá kárnou žalobu na Michala Pacovského, víkendového obhájce Ratha Zdroj: https://www.lidovky.cz/domov/ceska-advokatni-komora-poda-karnou-zalobu-na-michala-pacovskeho.A150930_103922_in_domov_ELE [online]. 30.9.2015 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/ceska-advokatni-komora-poda-karnou-zalobu-na-michala-pacovskeho.A150930_103922_in_domov_ELE

SPURNÝ, Jaroslav. PŘÍPAD RATH JE DŮLEŽITÝ MILNÍK V HISTORII ČESKÉ SPRAVEDLNOSTI: Na rozsudek jsme čekali sedm let, kauza ukazuje, jak je cesta k trestu složitá. *Respekt* [online]. 2019, 26.6.2019 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/politika/pripad-david-rath-je-dulezity-milnik-v-historii-ceske-spravedlnosti>.

SPURNÝ, Jaroslav. DAVID RATH SE VRACÍ DO VĚZENÍ: Po deseti letech končí jeden z nejsledovanějších případů, který procvičil justici. *Respekt* [online]. 21.6.2022 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/komentare/david-rath-se-vraci-do-vezeni>.

Ze statistického přehledu kriminality Policie ČR plyne, že v roce 2018 bylo spácháno celkem 192 405 trestných činů. Viz Policie ČR. Statistické přehledy kriminality [online]. policie.com, 8. ledna 2020 [cit. 8. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx/>>

iRozhlas. Kněz souzený za pohlavní zneužívání ministranta se činu nedopustil, rozhodl soud [online]. *Irozhlas.cz*, 13. února 2019 [cit. 12. července 2020]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/odsouzeny-knez-zneuzivani-deti-soud-zprosteni-obzaloby_1902131155_dbr>

ceska-justice. *Nečesaný dostal odškodné 1,2 milionu, chce celkem 20 milionů Kč* [online]. ceska-justice.cz, 25. března 2020 [cit. 12. července 2020]. Dostupné na < <https://www.ceska-justice.cz/2020/03/necesany-dostal-odskodne-12-milionu-chce-celkem-20-milionu-kc/>>

MAMRILLA, Filip. *Rekodifikace trestního řádu: Budeme mít nový trestní řád. Co to znamená a proč by to mělo někoho zajímat?* [online]. In: . 8.12.2022 [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://www.eak.legal/rekodifikace-trestniho-radu/>

Rekodifikace trestního práva procesního [online]. [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav k 14.10.2022). [cit. 2023-07-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

KOUDELKA, Zdeněk. Rath a stížnost pro porušení zákona. *Česká justice* [online]. 2017 [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/rath-stiznost-pro-poruseni-zakona/>

Seznam použité judikatury

Judikatura Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 7789/2006.

Nález Ústavního soudu ze dne 3.11.2004, sp. zn. II. ÚS 263/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 23.10.2014, sp. zn. I. ÚS 1677/2013.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 429/03 ze dne 4. 12. 2003 (N 141/31 SbNU 257).

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453).

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3741/11 ze dne 28. 6. 2012 (N 127/65 SbNU 645).

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1095/15 ze dne 30. 7. 2015.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 368/15 ze dne 15. 2. 2016.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 254/08 ze dne 18. 11. 2008 (N 197/51 SbNU 393).

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205).

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479).

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1975/08.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239).

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 36/98 ze dne 13. 5. 1998 (N 54/11 SbNU 43).

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 608/06 ze dne 29. 4. 2008 (N 79/49 SbNU 153).

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 375/06 ze dne 17. 12. 2007 (N 225/47 SbNU 951).

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285).

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 520/16, ze dne 22. 6. 2016.

Nález Ústavního soudu I. ÚS 1428/13.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. října 1994, sp. zn. I. ÚS 4/94 (anonymní svědek).

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 13. září 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2015, sp. zn. I. ÚS 3905/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.2.2017, sp. zn. IV. ÚS 28/85/16.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.4. 2023 IV. ÚS 2797/22.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ESLP ve věci *Lavents proti Litvě* ze dne 28. 11. 2002 č. 58442/00.

Rozsudek ESLP ve věci *Melich a Beck proti České republice* ze dne 24. 7. 2008 č. 35450/04.

Judikatura obecných soudů

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.1.2016 č.j. 4 Pzo 9/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 5 Tdo 229/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7.6.2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 18.5.2016, č.j. 3 Nt 1722/2015

rozhodnutí č. 66/1999 Sb.

R 8/1993

R 52/1994

R 56/1984

Rozhodnutí č. 27/1995 Sb.

Stížnost pro porušení zákona podaná tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Robertem Pelikánem, Ph.D. v Praze dne 31. ledne 2017.

Zahraniční judikatura

Delaware v. Prouse, 440 U.S. 648, 653

United States v. Erwin, 875 F. 2d 268,269 (10th Cir. 1989)

United States v. McKneely, 6 F.3d 1447, 1450 (10th Cir. 1993)

Escobedo v. Miranda, 1966

Německý Nejvyšší soud rozhodnutí ze dne 27.2.1951 BGHSt 1.40.

Seznam použitých právních předpisů

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podle sdělení č. 209/1992 Sb.

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, podle vyhlášky č. 143/1988 Sb

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1996 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2015, sp. zn. I. ÚS 3905/14

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákonem č. 177/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích)

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Přípustnost důkazů v trestním řízení

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou přípustnosti důkazů v trestním řízení. V současné právní úpravě může být za přípustný důkaz považováno vše, co může přispět k objasnění věci. Nepřípustný důkaz je naopak takový, jehož použití je z různých důvodů zákonem zakázáno, a proto je neúčinný. Tyto základní teze a na ně navazující otázky jsou hlavním tématem této diplomové práce.

Diplomová práce s názvem "Přípustnost důkazů v trestním řízení" je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola poskytuje obecný úvod do problematiky dokazování, čímž čtenáře seznamuje se základními pojmy a principy. Druhá kapitola se věnuje hlavním idejím, které prostupují celou problematiku dokazování, a vysvětluje, jaké jsou klíčové zásady a přístupy v této oblasti. Třetí kapitola popisuje procesní důsledky porušení předpisů o dokazování, přičemž se zaměřuje na právní následky a možnosti nápravy.

Čtvrtá kapitola nastiňuje právní úpravu dokazování v Německu, Spojených státech amerických a ve Francii. Tato komparativní analýza poskytuje vhled do různých právních systémů a umožňuje porovnat jejich přístupy k přípustnosti důkazů. Pátá kapitola představuje vybrané judikáty a případy z praxe, které ilustrují konkrétní aplikaci pravidel o dokazování a jejich dopad na trestní řízení.

Předposlední, šestá kapitola se zabývá kontroverzní otázkou použitelnosti důkazů pořízených soukromou osobou. Tato problematika není v odborné literatuře dostatečně upravena a vyvolává řadu otázek týkajících se právní regulace a etických aspektů. Konečně, sedmá kapitola nastiňuje úpravu dokazování v navrhované rekodifikaci trestního řádu. Rekodifikace je významnou legislativní změnou, která si klade za cíl modernizovat a zefektivnit trestní řízení v České republice. Tato kapitola se zaměřuje na klíčové změny a novinky, které by měly být zavedeny do právního systému, a analyzuje jejich potenciální dopad na praxi dokazování.

Cílem této diplomové práce je poskytnout komplexní přehled o problematice přípustnosti důkazů v trestním řízení, včetně analýzy současné právní úpravy, komparace s vybranými zahraničními právními systémy a zhodnocení navrhovaných změn v rámci rekodifikace trestního řádu.

Klíčová slova

přípustnost důkazů, absolutní neúčinnost, dokazování, důkazní právo, kontradiktornost, materiální pravda, doktrína právního okruhu (okrsku), Rechtskreitsstheorie, doktrína plodů z otráveného stromu, Fruit Of the Poisonous Tree, doktrína volnosti dokazování, Liberté De Preuve, právo na obhajobu

Admissibility Of Evidence in Criminal Proceedings

Abstract

This thesis deals with the issue of admissibility of evidence in criminal proceedings. In the current legislation, anything that can contribute to clarifying the matter can be considered as admissible evidence. Inadmissible evidence, on the other hand, is evidence whose use is prohibited by law for various reasons and is therefore ineffective. These basic theses and the following questions are the main topic of this thesis.

The diploma thesis entitled "Admissibility of evidence in criminal proceedings" is divided into seven chapters. The first chapter provides a general introduction to the issue of proof, introducing the reader to basic concepts and principles. The second chapter deals with the main ideas that pervade the entire issue of proof and explains what the key principles and approaches are in this area. The third chapter describes the procedural consequences of violating the rules of evidence, focusing on the legal consequences and possibilities for redress.

The fourth chapter outlines the legislation of evidence in Germany, the United States of America and France. This comparative analysis provides an insight into different legal systems and makes it possible to compare their approaches to the admissibility of evidence. The fifth chapter presents selected judgments and cases from practice that illustrate the specific application of the rules of evidence and their impact on criminal proceedings.

The penultimate, sixth chapter deals with the controversial issue of the applicability of evidence taken by a private person. This issue is not sufficiently regulated in the professional literature and raises a number of questions regarding legal regulation and ethical aspects. Finally, the seventh chapter outlines the regulation of evidence in the proposed recodification of the criminal code. Recodification is a significant legislative change that aims to modernize and streamline criminal proceedings in the Czech Republic. This chapter focuses on the key changes and innovations that should be introduced to the legal system and analyses their potential impact on the practice of evidence.

The aim of this thesis is to provide a comprehensive overview of the issue of admissibility of evidence in criminal proceedings, including an analysis of the current legislation, a comparison with selected foreign legal systems and an evaluation of the proposed changes within the framework of the recodification of the criminal code.

Key Words

admissibility of evidence, absolute ineffectiveness, evidence, law of evidence, contradiction, material truth, doctrine of legal district (district), Rechtskreisstheorie, doctrine of fruits from the poisonous tree, Fruit of the Poisonous Tree, doctrine of freedom of evidence, Liberté De Preuve, right of defense